

UNIVERSITAS

SCIENTIAE
ET
PATRIAE

283

2024

LIELĀ INTERVIJA

Ar *Selonijas* vairodiņu Everesta virsotnē 2
 Intervija ar fil! Juri Albertu Ulmani, *selonus*
 Fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*

KONVENTU JAUNUMI

Konventa jaunumu hronika: 2023. gada 12
rudens semestris
 Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

DISKUSIJA

Quo vadis jeb kurp virzās buršu saime 16
Latvijā?
F!B!S! organizētā simpozija paneldiskusija
58. B!T!K! laikā
 Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

AKTUĀLI

Latvijas Universitātei jauns rektors 21
 Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*
Tervetia jauns goda filistrs 21
 Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

PĒTĪJUMI, ANALĪZE, VIEDOKĻI

Vai turpināsim valodu kropļot un vēsturi 22
viltot?
 G!fil! Austris Grasis, *fr. Acad.*

Ceļš līdz nevainošanas kultūrai medicīnā 26
 Fil! Ilze Apine, *gundega*

Jaunuzņēmumu biežāk pieļautās juridiskās 31
kļūdas
 Fil! Andris Lazdiņš, *selonus*

VĒSTURE

Par Latvijas drošību domājot 34
 Fil! Guntis Zemītis, *frater cursicus*

Fil! Nikolajs Karlsons, *lettonus*. Latviešu 39
karavīra stāsts tuvplānā
 Fil! Ēriks Jēkabsons, *lettonus*

KORPORĀCIJU DZĪVE

Krāsu deķeļa restaurācijas stāsts 43
 Fil! Lāsma Klapare, *spīdola*

Ciemos pie mūžīgajiem studentiem 44
Grīziņkalnā
 Fil! Ilze Kāposta, *gundega*

JUBILĀRI

Ar svētku programmu četru dienu garumā 46
Gundega svin simtgadi
 Fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*

Izdots *Universitas* otrais speciālizlaidums 49
 Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

AKADĒMISKIE SASNIEGUMI

Jauno zinātņu doktoru pētījumi 51
 Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

Urbānās lauksaimniecības potenciāls un 51
tās perspektīvas Latvijā

Retzemju jonu luminiscence – neatklātās 52
īpašības

Sejas šķeltņu audu izpēte – ieguvums 53
nākotnei

Pasniegta fil! P. Sniķera piemiņas medaļa 54

IN MEMORIAM

2023. gada rudens semestrī mūžībā 55
aizgājušie biedri
 Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

INTERESANTI

Apgrieztā loģika 56
 Stāsts par pie griestiem pieskrūvētām
 klavierēm *Lettonia C!Q!*
 Com! Roberts Rasums, *lettonus*

ISSN 2661-5983

Foto: Maanus Kullamaa, Tartu 2024

59th
Baltic Nations Kommerz
Tartu, 2024 European Capital of Culture

58. Baltijas tautu komeršs Tartu

07.06.–09.06.2024.

Esi daļa no akadēmiskajām svinībām
Eiropas kultūras galvaspilsētā!

Fil! Jura Alberts Ulmanis, *selonus*, pie sava rakstāmgalda. Rīga, 2024. gads.

Ar *Selonijas* vairodziņu Everesta virsotnē

Fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*

Foto: fil! Jura Alberta Ulmaņa, *selonus*, privātais arhīvs un Universitas

Divas reizes Juri Albertu Ulmani esmu aicinājusi ciemos pie gundegām. Pirmajā – pastāstīt par Grenlandes pārslēpošanu, otrajā – par pirmo kāpšanas reizi Everestā. Jura piedzīvojumu stāsti ir aizraujoši, ar vieglu humoru, pašironiju un iespaidīgām fotogrāfijām. Šoreiz ciemos gāju es – ar siera kūku un, protams, dziļu interesi. Meklējot kartē, kā pie Jura nokļūt, pasmaidīju, redzot, ka blakus Elizabetes ielas attiecīgajam numuram ir arī Alberta iela. Ienākot dzīvoklī, uzreiz izmantoju izdevību uzjautāt, vai tas tā speciāli. Par to man galīgi nebūtu pārsteiguma. Speciāli neesot, bet toties es esot pirmā, kas to uzjautājusi. Lai arī par Juri un viņa piedzīvojumiem plašsaziņas līdzekļos var uzzināt vairākās intervijās un rakstos, tajos neatrodam stāstu par to, kā ir būt buršam trešajā paaudzē.

Par tevi var daudz uzzināt no publiski pieejamās informācijas, pat Vikipēdijā ir plašs apraksts. Profesors, zemessargs, alpīnists, uzņēmējs, strādājis starptautiskā telekomunikāciju uzņēmumā, valdes loceklis, līdzdibinātājs vai dibinātājs vairāk nekā desmit organizācijās, vairāki apbalvojumi, tostarp Triju Zvaigžņu ordenis, zinātniskie raksti, grāmatas un regulāra uzstāšanās publiski – intervijas, lekcijas augstskolās ne tikai Latvijā, dalība konferencēs, dalīšanās stāstos, apbraukājot Latviju. Stingra un reizēm pat provocējoša viedokļa paušana sociālajos medijos, brīvprātīgais darbs, ekstrēmas intereses, fotografēšana un daudz kas cits. Vai tev diennaktī ir vairāk stundu nekā citiem?

Nē, nav! Šo jautājumu man ik pa laikam pajautā kāds – kā ar visu tiec galā? Plānoju savu laiku. Man ir burtnīca, kurā pierakstu prioritātes – dienas, nedēļas, gada un dzīves. Katru rītu uzrakstu četrus piecus uzdevumus, kas tajā dienā jāizdara, vakarā pārdomāju dienu un uzrakstu trīs pozitīvas lietas, kas ar mani notikušas. Lai taupītu laiku, cenšos nedarīt un atmetu mazāk svarīgo, kas nesaistās ar to, ko gribu paveikt. Laikam pat vairāk laika pavadu plānojot, kā darīt vislabāk, nekā darot. Katru dienu lasu, vingroju, meditēju. Tagad, piemēram, ik rītu arī tulkoju savu grāmatu *Kad karš kļūst personisks*

CV

DARBA PIEREDZE

- 2003–šobrīd Profesors un vieslektors dažādās augstskolās: RTU Rīgas Biznesa skolā, Rīgas Ekonomikas augstskolā, Vidzemes Augstskolā, biznesa, mākslas un tehnoloģiju augstskolā *RISEBA*, biznesa augstskolā *Turība*, Gdaņskas Universitātē (*University of Gdansk*) u. c.
- 2013–2018 *Experiential Simulations Ltd.* (Kanāda) dibinātājs un direktors
- 2013–2023 Žurnāla *Entrepreneurship and Sustainability Issues* redaktors un starptautiskās redakcijas loceklis
- 1985–2001 *Inc. Motorola*, no tirgus plānošanas analītiķa Amerikā līdz Baltijas biznesa attīstības direktoram Rīgā

DALĪBA ORGANIZĀCIJĀS

- 2016–šobrīd Fonda *Zemessargam.lv* dibinātājs un valdes loceklis
- 2013–šobrīd Latvijas Audžuģimeņu biedrības biedrs
- 2003–2019 Eiropas Skautu fonda (*European Scout Foundation*) vicepriekšsēdētājs
- 2000–2022 Latvijas Transatlantiskās organizācijas līdzdibinātājs un valdes loceklis
- 1999–2014 Latvijas Skautu un gaidu centrālās organizācijas draugu komitejas dibinātājs un vadītājs
- 1998–2000 Baltijas-Amerikas Tirdzniecības kameras valdes loceklis
- 1998–2002 Brīvības pieminekļa atjaunošanas fonda valdes loceklis
- 1994–1997 Amerikas Tirdzniecības kameras dibinātājs un valdes loceklis
- 1996–2000 *Junior Achievement Latvia* valdes loceklis
- 1994–1996 Žurnāla *Baltic Electronics* līdzdibinātājs un redaktoru padomes loceklis

IZGLĪTĪBA

- 2007–2012 Latvijas Universitāte, doktora grāds uzņēmējdarbībā
- 1983–1985 Starptautiskā menedžmenta skola (*Thunderbird School of Global Management*), maģistra grāds starptautiskā biznesa vadībā
- 1977–1983 Konektikutas Universitāte (*University of Connecticut*), bakalaura un maģistra grāds uzņēmējdarbībā

uz angļu valodu. Protams, ir arī neplānoti notikumi, kam veltu laiku. Bet vienmēr, pirms ko uzsāku, pārdomāju – vai mana iesaiste dos pievienoto vērtību? Izklausās, ka esmu strukturēts, bet patiesībā tāds neesmu. Un – lai cik tas paradoksāli neizklausītos – ļoti daudz laika pavadu ar sevi klusumā. Vienkārši ieklausos sevī un ļaujos notikumiem!

”

Pirms ko uzsāku, pārdomāju – vai mana iesaiste dos pievienoto vērtību?

Allaž esi pozitīvs un smaidīgs, redzu, ka tevī ir iekšējs miers. Plānošana, vingrošana un meditēšana gan jau arī ir atbilde.

Jā. Tas palīdz būt produktīvam, labāk domāt un gulēt. Cilvēki mēdz apgalvot, ka viņiem nav laika vingrot, bet neatrast laiku vingrošanai – tā ir liela kļūda. Vajag! Par meditēšanu runājot – esmu kļuvis par ciguna fanu, ciguns ir par enerģiju un vizualizēšanu. Arvien vairāk sāku ievērot, pārdomāt, priecāties un brīnīties par dabā notiekošo. Daba ir liels brīnums, no tās var daudz mācīties un gūt enerģiju. Apbrīnoju, kā skudras būvē pūzni, kāda koka mizai faktūra un kā tā veidojusies, kāds koku lapām dzīslums... Jebkurš centimetrs dabā ir kā māksla. Var sēdēt, skatīties un brīnīties! Tas ir skaisti! Un, lai arī dabai darām pāri, tā tik ilgi dzīvo! Meditējot iedomājos, ka, piemēram, esmu koks, un stāvu tā kādu pusstundu, vienlaikus vizualizējot visu tam apkārt un iekšā notiekošo – kad lietus līst, spīd saulīte, čivina putniņi, kā saknes stiepjas dziļi zemē... Tas mani uzlādē!

Esi paveicis lielas lietas, sasniedzis dažādus augstumus – pārslēpojis Grenlandi, uzkāpis visu kontinentu augstākajos punktos, pēdējais sasniegtais – zemes augstākā virsotne Everests. Viens no retajiem latviešiem, kurš to paveicis. Klausoties tavā stāstā par pirmo kāpienu Everestā, noprātu, ka esi pieņēmis virsotnes nesasniegšanu, otrās kāpšanas reizes nebūs. Bet tad pēkšņi lasu, ka atkal tuvojies virsotnei un sasniedz to! Kā līdz tam tiki?

Gribēju uznest Ukrainas karogu Everestā! Pavisam īsumā – Ukrainā karš sākās, sāku regulāri braukt uz Ukrainu. Karot mani neņēma, tāpēc turpināju domāt, kā vēl varu palīdzēt Ukrainai, ko nozīmīgu izdarīt. Esot Ukrainā, iepazinos ar vairākiem cilvēkiem, tostarp karavīriem, divi no viņiem, ar segvārdiem Alpinists un

Jura vectēvs Nikolajs Ulmanis.
Rīga, 1911. gads.

Jura Āmammiņas Klementīnes
Līnas Balodes uzņemšanas dienā
Dzintrā. Rīga, 1928. gads.

Marta Zirģele (stāv) ar krāsu
krustmeitām, pirmā no kreisās – Jura
Āmammiņa. Rīga, 1928. gads.

”

Everestā Ukrainas simbols starotu pasaules virsotnē brīvi pāri visai pasaulei.

Kompass, bija kalnākāpēji. Protams, viņi nevarēja kalnos kāpt, jo bija jākaro. Tad kaut kad mazliet vēlāk, lai attīrītu prātu no domām par Ukrainu, tiku pierunāts aizbraukt divu nedēļu trekingā kopā ar latviešu grupu uz Nepālu. Trekinga vadītājs Tserings Čenga Šerpa (*Tsering Chenga Sherpa*) bija ne tikai alpīnists, bet arī mūks. Sarunās uzzināju, ka viņam ir mērķis pavasarī uznest Everestā budistu meistara statuju *Guru Rinpoche* jeb Miera dievu. Tserings uzskatīja – ja šī statuja tiks uznesta Everestā, pasaulē būs miers. Grupā bija arī Andris Balodis, kam pieder veikals *Virsozne*, viņš organizēja trekingu un kopā ar Tseringu plānoja kāpt Everestā. Atceroties abus iepazītos karavīrus Ukrainā, kuri bija alpīnisti, man prātā ienāca doma Ukrainas karogu uznest Everestā par godu Ukrainai un karavīriem, pēc tam karogu uzdāvināt prezidentam Volodimiram Zelenskim. Slovjauskā, Ukrainā, Latvijas goda konsuls man bija uzdāvinājis divus Ukrainas karogus. Viņam bija četri vai pieci dēli, no kuriem trīs bija gājuši bojā karā. Iedomājos, ka Everestā varētu uznest tieši šos dāvētos karogus. Bija tāda kā misijas apziņa – ne gluži īstais vārds –, bet tā būtu liela lieta, ko varētu paveikt. Ukrainas simbols starotu pasaules virsotnē – ukraiņu drosme, labestība un

mīlestība plīvotu brīvi pāri visai pasaulei. Protams, uznesu arī Latvijas karogu, zemessardzes karodziņu, un kabatā man bija *Selonijas* vairodziņš.

Vai izdevās Ukrainas prezidentam uzdāvināt karogu? Un kā Alpīnists un Kompass uz to reaģēja?

Neizdevās, lai arī vairākkārt mēģināju. Karogu, skaisti ierāmētu, un savu sarakstīto grāmatu *Kad karš kļūst personisks*, kas tulkota ukraiņu valodā, uzdāvināju Ukrainas parlamenta vicespikerei Kijivā Olenai Kondratjukai. Viņa pieklājīgi pieņēma, sirsnīgi aprunājāmies. Biju tur kopā ar bijušo Latvijas vēstnieci Ukrainā Argitu Daudzi un pašreizējo vēstnieku Ilgvaru Kļavu. Savukārt abi karavīri jau bija gājuši bojā, nesagaidīja...

Vai otrreiz kāpt Everestā bija grūti?

Bija grūti, vienmēr ir grūti, bet bija citādi. Šoreiz bija maza budžeta grupa jaukā kompānijā, uzkāpām virsotnē kā komanda. Dalījām nometnes vietas ar citām grupām. Pirmajā kāpiena reizē biju starptautiskā grupā, to vadīja amerikāņu uzņēmums, bijām kādi 18 kāpēji no dažādām valstīm, cits citu nepazinām.

Bīstamības situāciju gan jau tur netrūkst?

Netrūkst. Otrajā kāpiena reizē no mūsu nometnes divi cilvēki gāja bojā.

Vai starp tiem bija arī alpīnists, kurš nolēma bez skābekļa maskas kāpt?

Jā, tas bija moldāvs. Viņš nomira ceturtajā nometnē savā teltī. Viņa pavadonis pēc tam nokāpa lejā un pavadīja vēl vienu klientu augšā. Dzirdēju, ka pats pavadonis pēc virsotnes sasniegšanas esot gājis bojā, pārkrītot pāri uz Ķīnas pusi. Pagājušajā gadā Everestā vairāk nekā jebkad kāpēju gājis bojā – 17 cilvēku.

Tas neattur no kāpšanas? Kā tas ir – kāds aiziet bojā, bet kāpiens turpinās?

Neattur. Neatceros – zināju vai nezināju jau kāpiena laikā, ka abi nelaimes gadījumi notikuši. Bet arī kāpjot redzi liķus. Viņi tur paliek gadiem, jo iesaluši ledū. Redzēju divas kājas no ledus ārā. Pirmais stulbuma impulss – pie sevis nodomāju, ka varbūt jānobildē. Bet tad saprata balss apstādināja. Turklāt ir ļoti grūti un bīstami nobildēt tādā augstumā un aukstumā. Kāds jau nobildēja noteikti.

To redzot, nerodas jautājums sev – ko te vispār daru?

Rodas! Bet pirms tam jau arī apzinies, ka tas var arī ar tevi notikt, – ja kāpj, tad tas jāpieņem. Ļoti nopietni kāpienu uztvēru, daudz trenējos. Četrus mēnešus pirms tam biju arī Nepālā, ledus kāpšanas kursos Himalajos.

Kādā no intervijām lasīju vai klausījos, ka pēc uzkāpšanas Everestā tevī emocionāli kaut kas notika un bija grūti ar cilvēkiem komunicēt. Kāpēc?

Bija emocionāli ļoti liels pārdzīvojums. Izdarīju visgrūtāko, ko, manuprāt, cilvēks var izdarīt! Mirkļi, kad zināju, ka tikšu līdz virsotnei, man bija prieks... kaut kas vairāk par prieku, pat nezinu, kā raksturot... tā apziņa, ka būšu nokļuvis pasaules augstākajā punktā... Pēc šīs sajūtas, kad nonāc lejā, laicīgajā dzīvē, pēc visām piedzīvotajām emocijām, kad vēl esi nāvi tik tuvu redzējis un grūtības piedzīvojis, tad daudz kas apkārt sāk šķist jocīgs un maznozīmīgs. Pirmo reizi mūžā jutos ļoti priecīgs un lepns. Manuprāt, latvieši ir ļoti paškritiski, arī es, bet par šo sasniegumu tiešām pirmo reizi ar sevi ļoti lepojos.

Kur tālāk?

Tālāk jāpalīdz Ukrainai uzvarēt. Bet, jā, ir tāda sajūta reizēm – ko tagad? Visu ko var izdomāt, pat bīstamāku nekā Everests. Runājot ar draugiem, kuri saprot kalnā kāpšanu, viņi saka – nevajag vairs.

Jāmāk apstāties.

Jā. Tagad par to jāstāsta citiem – ka var izdarīt visu, ko vēlies. Nav jau obligāti kalnā jākāpj, bet jāiet uz mērķiem, jādara, ko sirds saka. Te ir tā ieklausīšanās sevī un būšana klusumā, ko iepriekš minēju, – tas palīdz dzirdēt, ko sirds saka. Kur ir intuīcija un sirds, tur ir pareizā atbilde. Braucu uz skolām, bibliotēkām un stāstu par Ukrainu, iepinu stāstu par Everestu, lai cilvēki aizdomājas, ka katram ir savs dzīves uzdevums, dzīve ir īsa un ka tiešām nekas nav neiespējams. Ja varēju es, var arī citi. Ja ko gribi izdarīt, izdomā, kas tev ir, kā tev nav un kā dabūt to, kā tev nav. Tā viss dzīvē darbojas.

”

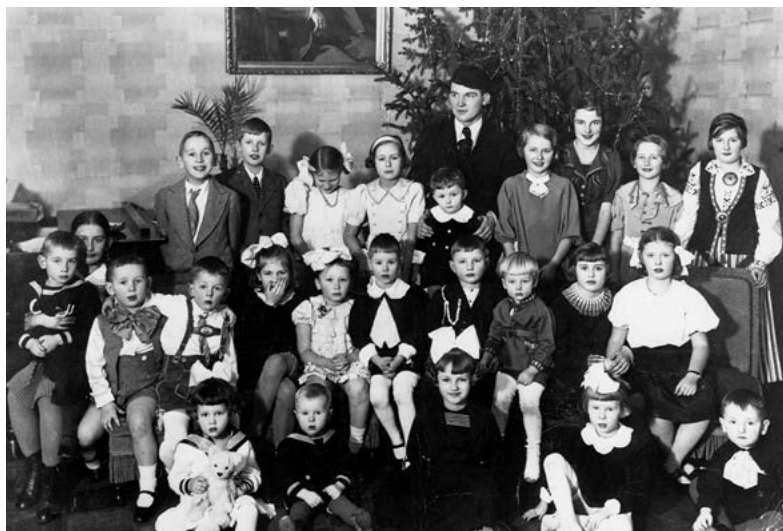
Katram ir savs dzīves uzdevums, dzīve ir īsa, un nekas nav neiespējams.

Kovidlaikā redzēju *Panorāmā* sižetu ar tevi spectērpā kā brīvprātīgo kovidā nodaļā. Tagad esi brīvprātīgais Ukrainā. Tevī rodas misijas apziņa, nokļūstot bīstamu notikumu epicentrā?

Man tas kaut kā vienkārši – ja redzu, ka cilvēki mirst man blakus, jāpalīdz, nevaru stāvēt malā. Tas ir mans pienākums kā cilvēkam. Ar Ukrainu ir mazliet citādi – negribu, lai krievi un ļaunums atkal te nāktu. Ukraiņi ir malači, ir jāpalīdz viņiem. Nezinu, kāpēc ir cilvēki Latvijā, kuri to nesaprot, ka

Dzintras izbraukumā kopā ar lietuviešu studenšu korporācijas *Filiae Samogitiae* pārstāvēm. Jura Āmammiņa pirmā no kreisās. 1930. gadu sākums.

Selonijas Ziemassvētku eglīte Stabu ielā 17 Rīgā, ceturtais no labās sēž tēvs Juris Ulmanis. 1936. gads.

Jura vectēvs un tēvs. Eslingena, 1949. gads.

ukraiņi dara visu melno darbu, aizstāvot arī mūs. Uzskatu, ka joprojām nedarām pietiekami. Tāpēc man ir jādara!

Kur smelies enerģiju, dzīvesprieku, kas tevi dzen uz priekšu un motivē?

Man vienkārši ļoti patīk dzīvot! Goda vārds – patīk! Jo vecāks kļūstu, jo vairāk baudu. Pieceļos no rīta un esmu priecīgs, ka pamodos un pa nakti nenomiru. Lai arī klišejs, bet tagad tiešām – cik vien varu, cenšos dzīvot katru dienu, it kā tā būtu pēdējā. Piemēram, man patīk aiziet uz pastu, kas man tepat ir, bet pa ceļam man visādi piedzīvojumi gadās. Atgādinu ritenbraucējiem, kur atrodas veloceliņš, aizražu smēķētājiem, kas uz zemes cigareti nomet, satieku kādu, ko pazīstu, un aprunājos, sastopu *sēli*, kurš aicina *sastādīt* kompāniju, uzsmaidu kādai garāmgājējai, kura apmuls un pasmaida pretī... Uzvedos kā Elizabetes ielas vietējais šerifs, kas kontrolē apkārt notiekošo, un iekuļos nemitīgos piedzīvojumos kā tāds Forests Gamps.

”

Uzvedos kā Elizabetes ielas vietējais šerifs un iekuļos nemitīgos piedzīvojumos kā tāds Forests Gamps.

Vai kādreiz arī atpūties, nedarot neko?

Man laikam tā nav, ka apzināti atpūšos, neko nedarot. To nesaku tāpēc, ka lielītos, bet laikam esmu saorganizējies dzīvi, lai viss būtu līdzsvarā. Atpūšos, kad meditēju, vingroju, guļu, lasu grāmatu. Vienu lietu gan vēl daru gandrīz katru dienu, kad atnāku mājās, – pēcpusdienā cenšos *uztaisīt* īsu

diendusu, spēka snaudu, *powerčuč*, kā saka. To iemācījos kalnos – apguļos un 10–20 minūtes *atslēdzos*. Pieceļos, un viss ir *forši*. Citādi jūtu, ka vakarā esmu ļoti noguris. Iesaku arī citiem!

Esi uzaudzis Amerikā. Kāds ir tavs ģimenes stāsts, tur nokļūstot?

Mani vecāki Amerikā ieceļoja ar saviem vecākiem. Abi bija gandrīz vidusskolas vecumā. Mana vecmāmiņa – Āmammiņa, kā viņu sauca, – atbrauca viena ar trīs bērniem, ieskaitot manu mammu. Viņas vīrs, Alberts Balodis, bija Latvijas armijā. Viņu 1940. gadā izsūtīja no Litenes uz Sibīriju. Savukārt no tēva ģimenes abi vecāki atbrauca. Mani vecāki satikās Ņujorkā, apprecējās 1958. gadā. Es piedzimu 1959. gadā, 1960. gadā – mana māsa. Piedzimu Hārlēmā, uzaugu Bronksā tipiskā trimdas latvieša dzīvē – viss notika ap baznīcu, bija latviešu skola, vidusskola, tautasdejas, koris, skauti, gaidas. Tam visam vēl klāt – uzaugu korporantu ģimenē.

Ko no bērnības atceries – kad vecāki kaut kur gāja, regālijas lika? Kā to uztvēri? Vai tev tas bija kas neparasts?

Esmu korporants trešajā paaudzē, man tas viss ir ļoti dabīgi, varētu pat teikt, ka tas ir manā DNS. Mana mamma, mammas mamma un mana māsa ir *dzintras*, savukārt tēvs un tēva tēvs – *seloņi*. Vecākiem Ņujorkā bija korporācijas dzīve un draugi korporanti. Ne tikai uz oficiālajiem korporantu pasākumiem gāja, bet draudzējās un turējās

Jura vectēvs Selonijas t/l oldermanis. Eslingena, 1949. gads.

Selonijas 1960./1961. gada coetus Ņujorkā. Vidū – Jura tēvs t/l oldermanis.

kopā arī ārpus tiem. Tādā vidē uzaugu – tā bija ikdiena. Piemēram, gājām kopā uz *dzintru* eglīti, *seloņu* eglīti. Vecāki un vecvecāki gāja uz jubilejas ballēm, korporantu kāzām. Manai Āmammiņai draudzenes bija *dzintras*, tēvam draugi *sēļi*. Tēvs aizrāvās ar basketbolu. Viņš kopā ar *sēļiem* – fill!fill! Ivaru Eichvaldu un brāļiem Vipuljiem – 1950. gadā dibināja latviešu komandu *Rakte*. Tā aizvien vēl ir! Piecdesmitajos un sešdesmitajos gados komanda regulāri uzvarēja Amerikas meistarsacīkstēs. Basketbols *sēļus* tuvināja. Skatījos uz *seloņu* vīriem, arī tāds gribēju būt. Kad biju puika, biju tik priecīgs, kad viņi mani ņēma līdz basketbolu skatīties, vēlāk arī pats spēlēju *Raktē*.

Vai pašam bija vēlme kļūt par korporantu, uzaugot tādā ģimenē, vai tomēr uzstādījums?

Īstenībā neteikšu, ka tā bija liela vēlme kļūt korporantam. Drīzāk, ka tā vienkārši jābūt. Vienmēr saku – īstam latvietim trimdā bija jāizdara vismaz trīs lietas – jābeidz universitātē, jābūt iesvētītam un uzņemtam korporācijā. Tad tu esi latvietis.

Tavi vecāki iepazinās korporācijā vai arī pirms tam jau bija pazīstami?

Manam papam bija krāsu tēvs fill! Vilis Vuškalns, Latvijas laika *selonis*, 1922./1923. gada c!, Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris. Laikam mana Āmammiņa bija viņa sievas rados. Vecāki iepazinās, ciemojoties ar draugiem.

Ko atceries no vecvecāku stāstiem par notikumiem Latvijas laika korporācijās?

Šķiet, ka *Dzintras* 7. c! Āmammiņa tika uzņemta, pateicoties draudzenēm Latvijas Universitātē, ar kurām kopā studēja. Savukārt mans vectēvs Nikolajs Ulmanis rakstīja dienasgrāmatas, kurās var daudz par to laiku un notikumiem *Selonijā* uzzināt. Tās ir saglabājušās! Man to ir, ja nemaldos, kādas 25! Piemēram, dienasgrāmatā *Atmiņas un nostāsti iz Ulmaņa-Impas ģimenes vēstures* viņš rakstīja: "1909. gada rudenī tad nu iestājos augstskolā – Rīgas Politehniskā institūtā. [...] Otrā stūdiņas gadā beidzot izšķīros

Selonijas basketbola komanda, pirmajā rindā otrais no kreisās – Jura tēvs. 1962. gads.

iestāties „Selonijā”; kā krass fuksis. Mes bijam mūsu fukšu cotusā 11 jaunekļu, ap ziemassvētkiem nāca klāt vel viens Grāvelis. Mani cotusbrāļi jeb konfukši ir: Vīgants, Zemīts, Blanka, Hannimaegi, Adams, Braunfelds, Godmans, Celms, Konnbergs, Skuja, Grāvelis. [...] Ar savu iestāšanos Selonijā es pārvilku stripu savai pagātnei, pagriezu muguru visam vāciskumam, viņu sabiedrībai, viņu garam un viņu tīkumiem par cik viņi nebija savienojami ar mūsu latviešu garu un viņu tīkumiem. Es biju atradis ceļu atpakaļ pie savas tautas. Tēvs bija apmierināts. Māte un māsa uzņēma man iestāšanos korporācijā ar dalītām jūtām, bet ari neko neteica. Mātei ka praktiskam cilvēkam zināmas raizes radās aiz tīri materiāliem apsvērumiem, jo korporācijās dzīve prasīja daudz lielākus izdevumus, nekā līdz manai iestāšanai."

Pastāsti par fukšu laiku Ņujorkā! Vai bija kādas atšķirības no tā, kā ir tagad?

Pilnīgi citādi nekā Latvijā, bija salīdzinoši viegli, galvenais – reizi mēnesī ierasties konventā. Tajā laikā nebija kantu un deju stundu. Nebija dežūru, jo nebija jau, kur dežurēt! Ņujorkā vienu brīdi vairākas korporācijas – *sēļi*, *frāteri* un vēl kāds konvents – kopīgi īrēja dzīvokli. Nezinu, kādēļ kopā īrēšana izjuka. Pēc tam pie mūsu fill! Jura Bērziņa, kurš dzīvoja Ņūdžersijā un vēl aizvien ir dzīvs, notika tikšanās reizi mēnesī. Viņa mājas pagrabā bija C!Q! ierīkots. Viņa sieva Ilze bija *daugaviete*, viņai tēvs arī bija *selonis* – fill! Zigurds Miķelsons, labs paukotājs. Ilze un viņas mamma vienmēr gatavoja mums ēdienu – pēc konventa sēdāmies pie galda. Kopumā bija *baigi forši*, ar visām tradīcijām, tostarp iekāršanu, visi vienmēr bija uzvalkos.

Vēl atceros, ka mums Katskiļu nometnē bija maijkomeršs vairākām korporācijām – katrai savs, bet vakara gaitā korporanti priecīgi sanāca kopā. Tur bija Ņujorkas draudzes īpašums. Spilgti palicis atmiņā moments ar fill! Arnoldu Heisteru. Viņš bija gara auguma, arī ļoti labs paukotājs. Visi maijkomeršā vienmēr bija baltos kreklos, skaisti sagērbušies. Nākamajā rītā bija *kārterfrūšteks*, un fill! Arnolds Heisters bija pārvilcis tīru kreklu, lai atkal būtu tīrs un skaists. Tas viņam bija svarīgi – vienmēr elegants.

”

Selonija un korporācijas kopumā ir labākā līderības programma, kas eksistē.

Ja tā padomā, *Selonija* un korporācijas kopumā ir labākā līderības programma, kas eksistē. Tur jauniets mācās vērojot un darot. Vecākuma princips, džentlmeniskums, cieņa pret pieredzējušiem filistriem, stingrība, bet tāda pozitīva, un disciplīna, atbildība. Protams, tajā ir arī humors, bet vienlaikus jāatbild par saviem vārdiem un darbiem. To iemāca. Tas ir skaists aplis – tev māca, un tu māci. Turklāt iespēja arī iepazīt dažādu profesiju un nozaru pārstāvjus, tradīcijas, iegūt jaunas draudzības un pieredzi, esot dažādos statusos un amatos, vienlaikus būšana akadēmiskā vidē. Savā ziņā tādas kā viduslaiku bruņinieku tradīcijas. Nedaudz interesējos par Japānu un samurajiem, arī viņu goda kodekss bušido ir ļoti līdzīgs kā korporācijās – stingrība, cieņa, godīgums, taisnība, pašdisciplīna, pieklājība, tu stāvi un krīti par savu tēvzemi, palidzi tiem, kam tas vajadzīgs. Man tas ļoti patīk. Tas it kā ir vecmodīgi, bet ļoti pietrūkst mūsdienu sabiedrībā.

Kas vēl nāk prātā, atceroties to laiku?

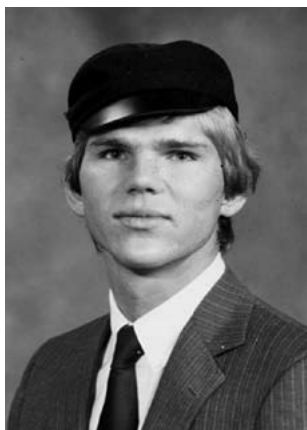
Kad esi jauns, korporācija lielākoties ir bohēma – *dauzies* apkārt –, bet vienlaikus lēnām arī mācies. Jo vecāks kļūstu, jo vairāk novērtēju to visu. Tikai tagad aptveru – par ko man nožēla –, ka Amerikā pārsvarā bija Latvijas laika filistri. Starp viņiem bija Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri, Brīvības cīņu cīnītāji un leģionāri. Vienlaikus esmu priecīgs, ka man bija iespēja starp viņiem tolaik būt. Tas bija labs treniņš – no viņiem varēja mācīties, jo viņi bija džentlmeņi. Piemēram, atceros, ka Ņujorkā *Selonijā* bija iespēja saņemt aizdevumu universitātei. Prezidijs man tolaik prasīja, lai uzrakstu apliecinājumu, ka atdošu. Mans tēvs pilnīgi traks palika, to dzirdot, jo – kā var neuzticēties viņa dēlam, *selonim*? Vīrs un vārds taču!

Kas tev bija jāizdara, lai iegūtu krāsas?

Bija mutiskais eksāmens jānokārto, bet tur nevarēja izgāzties, īpaši, ja biji Jura dēls! Tad mūs vēl iepaukoja fil! Arnolds Heisters. Man pat ir bilde, kur viņš mani iepauko. Jāatrod savi krāsu radi, bet tos atrast, ja komeršā ir vien kādi divdesmit vai vairāk *sēļu*, kurus, protams, jau aptuveni pazīsti, nebija grūti. Atceros, ka Ņujorkā tajā laikā pirmo reizi ieradās arī *Selonijas* globālais seniors fil! Guntis Sukse no Toronto, Kanādas. Kad meklēju krāsu radus, tēvs man lika arī fil! Guntim Suksem uzdzert kā savam iespējamam krāsu radam. Loģiski, ka viņš nevarēja būt mans krāsu rads, jo mani personiski nepazīna. Bet tēva mērķis bija parādīt, ka arī šādā veidā var izrādīt cieņu un godu. Savukārt par savu krāsu radu meklēšanu tēvs stāstīja, ka Eslingenā, kur viņš bija uzņemts 1. c!, komeršā bija kādi simts cilvēki! Divas vai trīs dienas meklējis krāsu radus!

Dzintru eglīte. Juris (pirmajā rindā no kreisās) klēpī mammai Astrīdai, Jura māsa Margita piektā no labās (ar lelli rokās). Pirmajā krēslu rindā ceturtnā no labās sēž Jura Āmammiņa. 1962. vai 1963. gads.

Juris fukšu laikā.
1980. gads.

Juris ar tēvu. 1981. gads.

Juri iepauko fili! Arnolds Heisters, *selonus*.
1983. gads.

Vai korporācijām mūsdienās vajadzētu mainīties?

Tās mainās – tehnoloģiju ziņā. Kādreiz skatos, ko varbūt tomēr nevajadzētu rādīt internetā. Labi, laiki mainās, varbūt tur pat nav nekā sliktā. Šajā saistībā atceros, ka protokoli kādreiz tika rakstīti ar rakstāmmašīnu un pa pastu sūtīti. Sekretāra amats bija grūtākais, mans tēvs arī bija sekretārs. Katru mēnesi bija jāšūta protokoli, kavēt nedrīkstēja. Protokolus, protams, drīkstēja lasīt tikai *seloni* – svēta lieta! Bet vienam Latvijas laika filistram sieva vienmēr lasīja, un reiz, kad devās ciemos, tad tīšām vai netīšām viņa sāka runāt par internām lietām. Protams, šim filistram bija neērti.

Viņa arī bija no korporācijas?

Bija, bet neteikšu, no kuras! Vēl atceros, ka laikā, kad biju universitātē Arizonā, tur nebija neviena *Selonijas* krāsneša. Tēvs, kantmaģistrs būdams, atsūtīja man kaseti, kurā bija iedziedājis dziesmas un izstāstījis par kantu vadīšanu *Selonijā*, kā arī par katru dziesmu būtiskāko – kā tā jādzied, kas tās laikā jādara un jāsaka.

Tev tā kasete vēl ir?

Jā, tūlīt atnesīšu! Jānodod *Selonijas* kantmaģistram, visu laiku aizmirstu par to. Ierakstīta no abām pusēm, uz kasetes

rakstīts: “① Dziesmu vadīšana *Selonijā* un iedziedātās dziesmas. ② Iedziedātās dziesmas 1986. g. 11. martā.” Tēvam bija ļoti svarīga *Selonija*, viņš gribēja, lai arī man būtu svarīgi. Reiz biju vienā jubilejā, šķiet, *Selonijai* – 105 Milvokos, biju globālais sekretārs. Būtībā tēvs mani tur iebīdīja un arī manā vietā protokolu uzrakstīja. Gribēja, lai esmu vēsturiskajā prezidija bildē.

Kādos vēl amatos esi bijis?

Kad pārcēlos uz Čikāgu, biju seniors *Selonijas* Čikāgas kopā. Manā dzīvoklī notika konventi. Mums bija arī kopīgi komerši ar Milvoku *sēļu* kopu, kura atradās pusotras stundas brauciena attālumā.

Vai biji stingrs seniors?

Nē, nebiju! Bet manā prezidijā bija fili! Elmārs Ēvele, vecāks par mani, viņš lielākoties visu izdarīja, tostarp uzrakstīja protokolus, kas bija visgrūtākais darbs. Viņš bija leģionārs un ļoti sirsnīgs cilvēks.

Cik Amerikas kopās bija *sēļu*?

Čikāgā kādi astoņi vai desmit. Ņujorkā kādi 50, bet Milvoku kopā – varbūt 30. Bet, protams, *sēļi* dzīvoja

Ar māsu, mammu un tēti.
Milvoki, 1985. gads.

Everesta virsotnē ar Latvijas karogu. 2023. gada
17. maijs.

Ar meitu scenogrāfi Mariju
Ulmani. 2023. gada jūlijs.

Ar Ukrainas parlamenta vicespēkeri Olenu Kondratjuku un karogu, kas tika uzneests Everestā. Kijiva, 2023. gads.

Ieskats Ulmaņu ģimenes relikvijās.

dažādos attālumos, vairākas stundas bija jābrauc, īpaši uz dibināšanas komersiem. Tas nebija vienkārši. Atceros, kā mans tēvs kādreiz brauca ar sabiedrisko transportu. Viņam bija koferītis, kurā viņš sabāza vairākas pakas cigarešu, koferī bija arī dokumenti, deķelis un *šlīpse*. Un tā viņš brauca uz konventu. To nekad neaizmirsīšu! Izkāpa no sabiedriskā, satika kādu no *sēliem*, kurš tālāk ar mašīnu aizveda. No rīta pārradās mājās, kādreiz arī draugus atveda līdz. Mums bija maza virtuvīte, kurā tad visi atnākušie sēdēja. Mamma nebija sajūsmā.

”

Korporācijās ir latviešu sabiedrības inteligences un patriotisma slānis.

Vai tava meita arī ir korporācijā?

Nē, viņa nav, diemžēl, bet es ļoti gribētu! Viņa gan ar draudzeni aizgāja uz viesu vakaru, bet kaut kas nepatika.

Vēl var domas mainīt, ir taču arī korporācijas, kas uzņem universitātes absolventes.

Jā, cerams, pārdomās! Par universitātēm runājot, Amerikā, piemēram, bija ļoti stingri – no jebkuras universitātes nedrīkstēja tikt uzņemts. Bija pat speciāla komisija, kas pētīja, vai universitāte ir akreditēta.

Pateicoties darbam *Motorolā*, deviņdesmitajos nokļuvi Latvijā uz dzīvi, bet saprotu – jau pirms tam arī bijī ieradies Latvijā. Cik gadu tev bija, kādas bija pirmās sajūtas?

Man bija 19 gadu, tajā pašā vecumā arī *Selonijā* tiku uzņemts. Biju kopā ar Āmammiņu un savu māsu. Nevarēja nemaz tā braukt uz Latviju, un latviešu sabiedrībai trimdā tas arī īsti nepatika, kad kāds brauca uz Latviju.

Vai tas bija ar intūristu grupām?

Jā. Bet tur bija kāds iemesls, kāpēc mana Āmammiņa gribēja braukt, to vairs neatceros. Viņa aizgāja uz kapiem pie sava vīra, protams. Ciemojāmies arī pie *dzintrām*. Tas bija 1978. gads, Latvijā bija ļoti drūmi. Palikām viesnīcā *Rīga*, tagad – *Kempinski*. Man bija jādala istaba ar kādu jocīgu veci, vārdā Aleksandrs, arī no Amerikas. Man ar viņu bija ļoti neomulīgi. It kā viņam Latvijā meita dzīvoja, bet viņš Amerikā negāja nekur latviešu sabiedrībā, vismaz es viņu redzēju pirmo reizi. Atceros, ka viesnīcas katrā stāvā bija dežurante. Esmu arī tagad tajā viesnīcā bijis un joprojām jūtu to briesmīgo komunistisko smaku, ko toreiz. Lobijā tās nav, bet, uzejot augšā, pilnīgi atceros to smaku no tiem laikiem – tā tur joprojām ir!

Došanās prom no viesnīcas un tikšanās ar radiem bija slepus?

Intūristu grupas ietvaros mūs vadāja ekskursijās, piemēram, uz Siguldu, uz Jūras pērli, uz Dzintariem, apbrīnot Raimonu Paulu. Bijām arī operā, kur uzstājās balets no Kubas. Bet, jā, radus devāmies satikt slepus. Piemēram, tikties viņi gribēja tikai parkā. Tie bija manas mammas brālēni un māsīcas. Viņi kā bērni tika izsūtīti uz Sibīriju un atgriezās. Tāpēc viņiem bija paniskas bailes un rūpes, par ko vispār runāt.

Kad tev bija pirmā pieredze ar sēļiem Latvijā? Ko atceries no tā laika?

Kad strādāju Vācijā, *Motorolā*, biju atbraucis uz komeršu. Toreiz apmetos *Hotel De Rome*. Pēc komerša bija *sēļi*, kas nāca pie manis uz viesnīcu turpināt svinības. Kad pārcēlos uz Latviju, daži Latvijas laika filistri lūdza, lai materiāli atbalstu, palīdzēju. Arī Amerikas *sēļi* lūdza, lai viņu īpašumu lietas palīdzu sakārtot, bet tajā laikā tas man gan šķita par daudz, mēģināju atraidīt. Biju atbraucis ar mērķi uzsākt *Motorolas* biznesu Latvijā, nevarēju nodarboties ar vēl kādām blakus lietām. Tagad atskatoties, jūtu sirdsapziņas pārmetumus, ka nepalīdzēju.

”

**Puika būdams, šķirstīju
Universitas, skatījos
bildes, vai nav kāds
pazīstamais.**

Kāda tev šobrīd ir saikne ar Seloniju?

Ļoti pozitīva un jauka. Neeju uz katru konventu, bet cenšos aiziet uz dibināšanas komeršu katru gadu, reizi gadā viesu vakaros uzstājos, sekoju līdzī notikumiem. Redzu, kā manā acu priekšā izaug fukši – kādi bija, kad nupat tika uzņemti, kad nokļuva amatos, un tagad jau pieauguši savā dzīvē, vada uzņēmumus... Ir skaisti to redzēt, brīnos, kā paskrien laiks, *Selonijā* jau ir uzņemti filistru dēli. Katra tikšanās ar *sēļiem* ir sirsnīga, vienmēr ir tuvības un brālības sajūta.

Visās korporācijās, bet jo īpaši *Selonijā*, valda latviskums un patriotisms; atskatoties *Selonijas* vēsturē, par to ļoti lepojos. Korporanti, tostarp arī studenti, ir zemessardzē. Ierasti saku, ka zemessardze ir Latvijas elite. Bet tie, kuri ir korporācijās, ir latviešu sabiedrības inteliģences un patriotisma slānis – mēs esam elite. Redzu to arī darbos – lepnums, ka arī korporanti aktīvi iesaistās Ukrainas atbalstam, kas šobrīd ir vitāli nepieciešams.

Arī tu pats aktīvi darbojies, publiski uzstājoties, intervējoties, rakstot rakstus, grāmatas, tādējādi dažādos veidos palīdzot Ukrainai, pat regulāri brauc uz turieni.

Kad sākās karš, gribēju braukt karot, divas reizes mēģināju pieteikties, bet Ukrainas ārzemju leģionā mani nepieņēma, jo man nav kaujas pieredzes un neesmu bijis misijā. Biju arī Ukrainas vēstniecībā Latvijā. Tad redzēju, ka mans draugs Gundars Kalve no Jēkabpils uzstājas televīzijā. Bija iestājies Ukrainas brīvprātīgo bataljonā un raidījumā stāstīja, ka pēc dažām dienām brauks uz Ukrainu. Piezvanīju viņam, teicu,

ka gribu braukt līdzī kā karavīrs, lai gan apzinājos, ka bez valodas zināšanām būs grūti karalaukā – spriedzes brīdī taču netulkos! Toties redzēju, ka karavīriem vajadzīgas dažādas praktiskas lietas, tāpēc izdomāju, ka mana pievienotā vērtība būs sagādāt viņiem vajadzīgo. Tā sāku vākt līdzekļus, pirkst nepieciešamo un regulāri vest uz Ukrainu.

Starp citu – atsaucība no korporācijām ir milzīga, īpaši pašā sākumā. *Selonija, Talavija, Latvia, Ventonia* un Latvijas korporāciju apvienība Amerikā uzdāvināja džipu, ko aizvedām, *tērvetu* dāmu komiteja joprojām ada zeķes, *talavieši* deva dronus, *lettoņi* ziemas ekipējumu saziedoja. Ir vairāki korporanti, kuri aktīvi iesaistījušies un iesaistās, arī viens *sēlis* no sava uzņēmuma noziedoja ekipējumu. Tagad redzu, ka korporācijas ir atradušas savus kanālus, kā nogādāt saziedoto, – tas ir ļoti labi. Vairs man tur nav tik bieži jābrauc, jo cilvēku jau ir vairāk, kuri var aizvest mantas. Tagad esmu kā kanāls, vēstnieks. Var droši zvanīt man un vaicāt, kas karavīriem nepieciešams. Katru dienu man kāds jautā, kas nepieciešams un kā labāk rīkoties. Esmu arī apciemojis vairākus konventus literārajos vakaros, stāstot par kalniem, Ukrainu, un piedāvājis savas grāmatas par ziedojumiem, kas nonāk Ukrainas aizstāvjiem. Priecājos par lielo atsaucību!

Tu arī atgādini savos sociālajos medijos, neļaujot citiem aizmirst, kas notiek Ukrainā.

Jā! Tas ir ļoti svarīgi, mēs nedrīkstam aizmirst. Tāpēc arī braukāju pa Latviju un stāstu.

Kas šobrīd visvairāk nepieciešams Ukrainā, un ko ikviens var palīdzēt?

Uzskatu, ka primāri jāpalīdz karavīriem – aizstāvjiem, kuri dara grūtāko. Aizvest un iedot karavīriem rokās. Joprojām vajadzīgi droni, džipi, nakts redzamības ierīces, tēmkļi un citas augstākās tehnoloģijas. Katrs cilvēks var atrast veidu, kā iesaistīties, domājot, ko karavīriem sagādāt. Svarīgi justies piederīgam kustībai, kas palīdz Ukrainai. Ir jāpalīdz, nevaram atslābt! Ziedot var kaut piecus eiro, adīt zeķes, gatavot tīklus un citas noderīgas lietas. Piemēram, pirms pāris mēnešiem man zvīnāja Jānis Atslēdzinš, kurš man zemessardzes apmācībās bija galvenais instruktors. Izdomājis veidot muzikālo vakaru Madlienā un tajā iegūtos līdzekļus ziedot Ukrainai. Palīdzu ar informēšanu par koncertu dažādos veidos savos kanālos. Priecājos, ka kopā varam palīdzēt! Kad brauc uz Ukrainu, pa ceļam ir *blokposti*, kur apstādina un jārāda dokumenti. Redzot, ka esi no Latvijas, pasaka paldies par palīdzību. Mēs ļoti patīkam ukraiņiem.

Ko vēlies pateikt par Universitas?

Lasu rakstus ar lielu prieku un uzzinu ko jaunu! Atceros, ka mums mājās Ņujorkā vienmēr bija *Universitas*. Puika būdams, šķirstīju to, skatījos bildes, vai nav kāds pazīstamais, interesēja biogrāfijas, dzīvesstāsti. Prieks un liels paldies, ka *Univeristas* joprojām iznāk un ticis atjaunots pēc drūmā perioda. Paldies par to, ko darāt!

KONVENTU JAUNUMU HRONIKA: 2023. GADA RUDENS SEMESTRIS

STUDENTU KORPORĀCIJĀS

Lettonia

Augustā četri *Lettonia* pārstāvji par studentu korporācijām un buršu dzīvi stāstīja Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) pirmkursnieku nometnes dalībniekiem. Septembrī notika *Lettonia* viesu vakars *2x2: latvieši pasaulē* ar pieredzes stāstiem un turpinājumā ar mūzikas kopas *Dārdari* uzstāšanos; ciemojās vairākas korporācijas. Gada nogalē trīs zēni piedalījās pasaules latviešu jaunatnes seminārā *2x2 Talsu* novadā.

Fraternitas Arctica

5. septembrī *Frat! Arctica* atjaunoja dalību PIK! Tika uzņemts lielākais *coetus* pēdējā laika vēsturē – septiņi fukši. Pēc ilga pārtraukuma notika fukšu bēgšana. Risinājās četri eksternie literārie vakari: *Akadēmiskā paukošana*, referenti ph! Nikolajs Putilins un com! Nikita Isajevs; *Nēsājamās ierīces veselības stāvokļa monitoringam*, referents ph!hon! Aleksejs Kataševs; *Dungeons and Dragons: labums no galda spēles*, referents f! Viktors Kozorezs; *Digitālais minimalisms*, referents f! Jevgēnijs Skoriks. Devāmies uz muzeju *Ebreji Latvijā*, ekskursiju vadīja muzeja direktors Ilja Ļenskis.

Selonija

Aizvadījām B!T!K! un 143. jubilejas komeršu. *Coetus* uzņemti 12 krustdēli. Novadīti trīs viesu vakari: paneldiskusija *Rezerves karavīra dienests*, vadīja com! Ivars Dille, piedalījās fil! Gvido Princis, fil! Andris Lazdiņš un com! Mārtiņš Krauze; *Kur pazuda valsts* (par teātri un dzīves dziņu) – com! Matīss Gricmanis; *Kad karš kļūst personisks* – fil! Juris Ulmanis. Novadīti trīs literārie vakari: *Lauksaimniecība mazās platībās*, referents com! Kārlis Spēks; *Saules paneļi māsaimniecībai*, referents kr! Kristofers Franks Pētersons; *Kurš pirmais liftā – sievietei vai vīrietis?* (par sabiedrisko etiķeti), referenti com! Atis Legzdiņš un kr! Emīls Beļinskis. Atjaunojām vēsturisko saikni, ciemojoties pie vācu k! *Concordia Rigensis*, kas dibināta Rīgā. Gatavojam kartelīgumu ar k! *Vironia*.

Talavija

Septembrī notika četri viesu vakari: com! Edvards Počs uzstājās ar referātu *Mākslīgais intelekts. Tā sniegtās iespējas un riski*; fil! Uldis Rutkaste – *Kas notiek ar Latvijas banku kredītišanu un procentu likmēm?*; fil! Andris Pētersons (no

maratonista skatpunkta) – *Kā pieveikt garu distanci sacensībās un dzīvē*; *Nurmes alus* darītava piedāvāja alus degustāciju un iepazīstināja ar tēmu *Vēsture, stili, garša un alus*. Pēc viesu vakariem tika uzņemti trīs zēni. Risinājās četras zinātniski literārās sapulces: *Drošības situācija Zviedrijā saistībā ar pieteikumu Ziemeļatlantijas līguma organizācijai*, referents z! Edvards Kalniņš; *Graudu audzēšana un lopbarības novākšana*, referents z! Lauris Lecis; *CLT paneļi, to izgatavošana, lietošana un nākotnes izaugsme*, referents z! Pēteris Vimbsons; *FIBA basketbola tiesneši – lēmumi un to pieņemšanas process*, referents z! Kārlis Baumanis.

Fraternitas Lettica

1. septembrī bijām RTU iezvanīšanas svētkos, kur stāstījām studentiem par korporācijām. Uzmanām jaunus studentus arī citviet. Uzņemām deviņus fukšus. Semestris bija aktīvs, novadīti desmit literārie vakari, no kuriem jāizceļ: Einārs Jaunzems – par *Rail Baltica* realizāciju un to, ko no šī projekta sagaidīt; fil! Oskars Oziņš – *Modulatori augsta simbolu pārraides ātruma optiskiem sakariem*; fil! Pēteris Lediņš, fil! Gatis Strads, Raimonds Mežaks – *Kā ieguldīt Latvijās mežos*.

Latvia

16. decembrī fecht! Leons Podbrezskis piedalījās XXV prof. Kārļa Dišlera tiesas procesa izspēlē kā Latvijas Universitātes (LU) Juridiskās fakultātes komandas *Juristi bez kvalifikācijas* pārstāvis, izcīnot labākā oratora balvu. 9. decembrī *Frat! Lataviensis* pauc! turnīrā fil! Rūdolfs Rubenis ieguva 8. vietu, bet fil! Atis Tennbergs – 2. vietu. 8. decembrī fil! R. Rubenis, t/l II šarži, kā koreferents kr! Roberta Daniela Zaičenko, *lettgalus*, referātam *Modernā māksla un Otrās pasaules karš* uzstājās *Latvia* un *Lettgallia* kopīgajā literārajā vakarā. 23. novembrī fecht! Agnis Salmiņš izturēja iestājekšāmenu Zemessardzes Kiberapsardzības vienībā. 13. novembrī *Latvia* fil! Romāns Skuja svinēja 100 gadu jubileju; viņš ir Rīgas Vecās Sv. Ģertrūdes Evaņģēliski luteriskās baznīcas ilggadējs mācītājs. *Latvji* lepojas ar filistru, kurš laikā, kad Latvija atradās aiz dzelzs priekšvara, ļāva Latvijā palikušajiem *latvjiem* slepus pagrīdē organizēt konventa dzīvi draudzes telpās. 2. septembrī fecht! Leonam Podbrezskim tika pagarināts LU fonda mecenāta stipendijas līgums uz otro akadēmisko gadu. 26. augustā fil!fil! Atis Tennbergs un R. Rubenis piedalījās pirmajā *Fr! Vanenica* un *Fr! Cursica* organizētajā vasaras

Foto: Žaklīna Stricka, LU muzejs

starpkonventu pauc! turnīrā. Rūdolfis izcīnīja 5. vietu, savukārt Atis demonstrēja lielisku tiesāšanas prasmi.

Ventonia

Semestri uzsākām ar viesu vakariem, kuri rezultējās ar trīs uzņemtiem fukšiem. Piedalījāties tradicionālajos Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes akadēmiskajos pasākumos: imatrikulācijas aktā, Azemitologa svētkos un Ziemassvētku ballē. Nosvinējām 106. dibināšanas gadadienu ar balli un komeršu Jelgavas pili. Noturēti vairāki literārie vakari: interesantus faktus par un ap korporāciju laikrakstu *Universitas* stāstīja fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*, žurnāla *Universitas* redaktore; par asīriešu un šumeru impērijām referēja B!fil! Jānis Bajinskis. Risinājās arī paneļdiskusija *Aktualitātes mežsaimniecībā* (fil! Jānis Zitāns, fil! Andis Stolars).

Tervetia

Notikuši vairāki literārie vakari, tajā skaitā arī eksterni. Īpaši pieminams ir literārais vakars *Slāgermūzikas izdevumi 1920. un 1930. gadu Rīgā* ar vieslektoru *Mg. hist.* Albertu Rokpelnī, kā arī literārais vakars *Gads septiņās dienās*, kurā fil! Jānis Rutkovskis stāstīja par dalību vienā no konvojiem, kas par ziedojumiem (tajā skaitā *Tervetia* ziedojumu) sagādāto aprīkojumu bez starpniekiem nogādāja Ukrainas frontē. Augustā *Tervetia* telpās uzturējās viesis no *Akropolia Cracoviensis* (Polija), kurš mēneša laikā apguva Baltijas akadēmiskās paukošanas stila prasmes un pēc tam ieviesa tās savā korporācijā. Septembrī sadarbībā ar *Dzintru* rīkojām kopīgu viesu vakaru sēriju. 28. oktobrī *Tervetia* goda filistra kārtā uzņemts RTU rektors Tālis Juhna. No novembra sākuma *Tervetia* organizē jau ceturto fizikas kursu RTU Būvniecības un mašīnzinību fakultātes studentiem.

Beveronija

Semestris sākās ar viesu vakariem, no kuriem īpaši izcēlās nu jau ikgadējais zolītes vakars *Staburadzes* telpās, kā

arī notika vairāki literārie vakari, tostarp kr! Jānis Abens nolasīja krāsu referātu *Tramps – biznesmenis vai blēdis* un t/l paukmaģistrs com! Artis Kuģis – referātu *Ieskatš atjaunotajā pauku komānā*. Paralēli tam gatavojam sadraudzības līgumu ar Lietuvas *Corp! Romuva* tradīciju pēctečiem *Corp! RePublica*. Sākti konventa zāles uzlabošanas darbi. Sagatavojām apkārtrakstu ar ieskatu, kā tika nosvinēta *Beveronijas* simtgade.

Philyronia

Gatavojamies korporācijas simtgadei. Aizvadīti vairāki veiksmīgi alus vakari ar viesiem, kuri nākotnē varētu būt fukši.

Fraternitas Metropolitana

Metropolitāni gatavojas dibināšanas un atjaunošanas simtgades svētkiem 4. un 5. oktobrī Rīgā. Rudenī notika tradicionālā *Fr! Metropolitana* atklātā zoles turnīra 27. sezona. *Fr! Metropolitana* nodibinātais fil! Imanta Mieriņa piemiņas stipendijas fonds piešķir stipendiju divām RTU studentēm – Annai Pātrīcijai Paugulei, studē biotehnoloģijas un bioinženieriju, un Jūlijai Zilberei, studē arhitektūru. Piedalījāties ceturtajā fil! Jānim Stradiņam veltītajā akadēmiskajā lasījumā *No apgaismības uz valsti* Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Lepojamies ar biedriem: fil! Gunārs Dzenis saņēma Siguldas novada apbalvojumu *Gada balva izglītībā 2023* nominācijā *Izglītības mecenāts*. *Fr! Metropolitana* dibinātā fil! Pētera Sniķera piemiņas medaļa tika piešķirta fil! Mārim Šteinbergam. Noturēti literārie vakari: *Lugas* Pūt, vējiņi! *ekranizācijas dekonstrukcija*, uzstājās fil! Māris Šteinbergs; *Karš Ukrainā un Ukrainas konflikts 2014–2023*, uzstājās Zemessardzes štāba virsnieks majors Jānis Slaidiņš (eksterns literārais vakars).

Fraternitas Lataviensis

Septembra beigās konventā uzņēmām piecus zēnus. 13. oktobrī rīkojām dāmu un literāro vakaru *No pupiņas līdz tasītei*, kurā z! Niks Velmeris dalījās ar izgaršojamu ceļojumu kafijas pasaulē. 27. oktobra literārajā vakarā fil! Jānis Grundspenķis stāstīja par to, ko nozīmē un nenožīmē jēdziens *Mākslīgais intelekts*. 10. novembrī tika rīkots literārais vakars, kurā uzstājās z! Ēriks Villenovs ar krāsu referātu *Militārā rūpnieciskā kompleksa tendenču analīze un tā ietekme uz starptautisko drošību*. 18. novembrī rīkojām tradicionālo balli savā namā. 17. decembrī notika ģimeņu Ziemassvētku pasākums.

Patria

Noslēgusies tiesvedība, un korporācijas īpašumā iegūts konventa nama otrais stāvs. Līdz ar to nams Stabu ielā 32 pilnībā ir *Patria* īpašumā. Šobrīd plānojam tā sakārtošanas

darbus. Septembrī risinājās divi viesu vakari, pēc kuriem korporācijā uzņemti 12 zēni. Nosvinēta korporācijas 97 gadu jubileja, izveidots internais digitālais arhīvs un mājaslapa, kā arī sāka eksternās mājaslapas *patria.lv* atjaunošana. Nolasītie referāti: *Kā runāt ar lielajiem valodu modeļiem*, referents fil! Kaspars Eglītis; *Latvijas Neatkarības kara 1919. gada 16. aprīļa apvērsums: iemesli, sekas un rezultāti*, referents z! Kajs Zuters; *Andrejs Gromiko*, referents z! Lauris Ģirts Lācis.

Fraternitas Livonica

CIQ! pagrabstāvā notiek remontdarbi, pārbūvējot alus zāli un atpūtas telpu. Remontu plānots pabeigt šī semestra sākumā. Pagājušajā semestrī notikušie literārie vakari: referātā *Pludmales volejbols* z! Mikus Korpfs informēja par pludmales volejbola vēsturi, noteikumiem un personīgo pieredzi šajā sporta veidā; referātā *Basģitāra* z! Eduards Ošs stāstīja par basģitāras izcelsmi, uzbūvi, lietojumu un populārākajiem basģitāristiem, demonstrējot arī basģitāras spēlēšanas prasmi kopā ar *Frat! Livonica* krāsnešiem pavadošās grupas sastāvā.

Vendia

Uzņemti divi krustdēli. Norisinājās divi literārie vakari. Pirmajā uzstājās fil! Edgars Titavs un fil! Ingus Riņķis ar referātu *Vendia dibinātāji*. Otrajā literārajā vakarā klausījāmies vēsturnieka Jāņa Tomaševska referātu *Pulkvedis Arvids Krīpēns, vends*.

Gersicania

Uzņemti pieci krustdēli. Norisinājās divi literārie vakari. Pirmajā izspēlējām viktorīnu, ko vadīja fil! Jānis Siliņš. Otrajā literārajā vakarā uzstājās fil! Kaspars Omuls ar tēmu *112 tālrunis un operatīvie dienesti*. Novembra sākumā aizvadījām rudens krāsu komersu. 7. decembrī notika *Zoles turnīrs 2023*, kur uzvaras laurus plūca un ceļojošo kausu ieguva fil! Harijs Sils.

Fraternitas Cursica

Kuršu rindās uzņemts viens z!. Novadīti trīs viesu vakari: fil! Rūdolfs Elksniņš stāstīja par akadēmisko paukošanu un to demonstrēja; fil! Guntis Zemītis lasīja referātu *Drošības aspekti Latvijas vēsturē*; z! Kārlis Pantelējevs – *Alkoholisko dzērienu patēriņš Latvijā: tendences un ierobežojošo pasākumu efektivitāte*. Novadīti divi literārie vakari: *Mākslīgais intelekts darbam un biznesam*, referents com! Pauls Jurāns; *Drošības telpa Latvijā – 21. gadsimta realitāte, izaicinājumi un iespējas*, referenti fil! Tomass Delves, fil! Guntars Rožlapa un z! Elvijs Bogdanovs. Com! Toms Dzenis ieguva pirmo vietu *Fraternitas Lataviensis* rīkotajā paukturnīrā.

STUDENŠU KORPORĀCIJĀS

Daugaviete

Daugaviete nodeva S!P!K! vadību studenšu korporācijai *Gundega*. Nepilntiesīgo locekļu statusā uzņemtas divas meitenes. Novadīti trīs literārie un trīs literārie viesu vakari, tostarp par tādām tēmām kā *Mazs ūdeņradis nes lielu enerģiju*, *Bezbērnotība kā dažādības dimensija: solis uz iekļaujošu sabiedrību* un *Kapsulas garderobe* (stiliste Anita Altmane). Tika organizēti kolektīvi ikmēneša muzeja apmeklējumi *Daugavietes* un tās krustmeitu korporācijām: devāmies uz *Neredzamo pasauli*, *Digital Art House*, Rīgas Jūgenstila centru un Latvijas Nacionālā vēstures muzeja (LNVM) Dauderu nodaļu. Fil! Ilze Sperga, 126. cl, ar stāstu *Breiveiba* uzvarēja konkursā *Latgales prozas lasījumi 2023*.

Gundega

Novembrī *Gundega* atzīmēja simtgadi. Uzņemtas trīs meitenes. Sešām meitenēm tika uzliktas krāsas. Norisinājās četri viesu vakari, septiņi literārie vakari, piemēram: *Gundegas stipendija – atbalsts dzīvē un mācībās*, *Gundega – uzņēmēja, Inovācijas teorijā un praksē*, *Bezglutēna diēta*, *Novecošanās process un tā ietekmēšana*. Četri no tiem bija meiteņu krāsu referāti un pasākumi.

Dzintra

Uzņemtas astoņas meitenes. Notika trīs literārie un trīs viesu vakari, t. sk. par tēmām: latviskās piederības stiprināšana 2x2 jeb *Divreizdivi* kustībā (vispasaules *dzintru* literārais vakars ar com! Dainu Auziņu); m! Rūtas Rožlapas-Grases referāts un diskusija *Feminisms mūsdienā Holivudā un tā ietekme uz sieviešu varoņiem*, stāstu un atmiņu vakars kopā ar fil! Irmu Kalniņu par viņas pieredzi *Dzintrā* 100 semestru laikā.

Imeria

Uzņemtas piecas m!m!. Tikāmies deviņos literārajos vakaros. Internajos pasākumos tradicionāli pulcējamies *imeriešu* vasaras stāstu vakarā: fil! Anita Andersone stāstīja par to, kā 62 dienās pāriet pāri Austrālijai, un fil! Anete Vilne izklāstīja tēmu *Informācijas karš*. Savukārt eksternajos literārajos vakaros viesojās Reinis Pozņaks un Dana Isarova, pieminot notikumus Ukrainā un stāstot par *Twitter konvoju*; fil! Juris Ulmanis, *selonus*, uzstājās ar tēmu *Kad karš kļūst personisks*; fil! Matīss Gricmanis, *selonus*, stāstīja par izrādi *Kur pazuda valsts?*; viesojās *Dzintras* biedres, un fil! Marika Kalniņa, *dzintra*, stāstīja par krūts veselības mēnesi, bet com! Solvita Kļaviņa-Makrečka, *dzintra*, izklāstīja tēmu *Pusaudži un miegs*. M! Māra Začesta veiksmīgi aizstāvēja krāsu referātu *Piederības sajūtas nozīme – harmonija un konflikts*. Lepojamies ar vairākām

Foto: Toms Grīnbergs, LU Komunikācijas departaments

Imeria filistrēm. Fil! Lilija Zobens bija XXVII Vispārējo dziesmu svētku goda virsdiriģente. Fil! Jolanta Bārbale-Mālniece saņēmusi Jūrmalas pašvaldības godarakstu par ilggadēju un nozīmīgu ieguldījumu dzemdniecības pakalpojumu attīstīšanā Jūrmalas slimnīcā. Fil! Inesei Urpenai pasniegta Jūrmalas valstspilsētas Sabiedriskā labuma balva – atzinības raksts par nesavtīgu palīdzības sniegšanu līdzcilvēkiem –, bet fil! Inguna Skadiņa ievēlēta par Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli.

Selga

Selgu rindās uzņemtas sešas meitenes. Noslēdzies projekts *Mikroplastmasas piesārņojuma monitoringa pilnveidošana upēs un jūras piekrastes smiltīs*, kurā piedalījās selgas kopā ar Latvijas Hidroekoloģijas institūtu. Aktuālākās literāro vakaru tēmas bija saistītas ar karu Ukrainā: pie mums viesojās fil! Juris Alberts Ulmanis, *selonus*, ar stāstu par grāmatu *Kad karš kļūst personisks*, un tēpu māksliniece Ieva Ādamsons – *No skaistiem tērpiem līdz fronteī Ukrainā*. Neesam aizmirsušas arī par radošām tēmām – viens no sevišķi kupli apmeklētiem vakariem bija satikšanās ar dzejnieci Ingu Pizāni.

Gaujmaliete

Esam novadījušas literāro vakaru *Par enerģiju cilvēka ķermenī – kāpēc bērnībā esam aktīvāki nekā pieauguša vecumā*, referente fil! Līga Ozoliņa-Moll.

Varavīksne

Uzņemtas piecas m!m!. Aizvadīti seši literārie un viesu vakari – trīs Rīgā un trīs Jelgavā. Rīgā uzstājās: Sanita Dāboliņa ar stāstījumu *Ceļš uz grāmatu*; fil! Evita Pelīte – *Mans varavīksnes stāsts*; savukārt 16. oktobrī noritēja prāta mežģu un spēļu vakars, viesojās *Fr! Lataviensis*. Jelgavā uzstājās: *Dr. biol.* Agnis Šmits ar tēmu *Aktualitātes Latvijas mežu entomoloģijā*; m! Līga Norvaiša ar krāsu referātu *Digitālo riku un grafiskā dizaina mijiedarbība*, viesojās *Fr! Imantica* un *Ventonia*; *Dr. oec.* Sandija Zēverte-Rivža –

Bioekonomika un digitalizācija. Ko tas nozīmē patērētājam un uzņēmējam?, viesojās *Fr! Imantica* un studentu biedrība *Šalkone*. Notikuši vairāki literārie vakari, kuros m! Aija Lejas-Sausa uzstājās ar krāsu referātu *Spāniskās mūzikas un dejas pievilcība Latvijā*. *Vēsture, personības, stereotipi, mūsdienas norises* un ar koreferātu, kurā mācīja flamenko deju solus; viesojās *Revelia* (Igaunija) pārstāvis. Decembrī noritēja fil! Agneses Šmites un t! Annas Līvas Slavas rīkotais *Varavīksņu erudīts*, viesojās *Fr! Lettica*. Lepojamies ar mūsu t! Sigitu Skrastiņu, kura ieguva 3. vietu *Universitas* rīkotajā krāsu referātu konkursā (referāta tēma – *Pauls Stradiņš – ārsts, akadēmiķis, cilvēks*).

Spīdola

Uzņemtas trīs meitenes. Notikuši trīs literārie viesu vakari: kopā ar *Līgu*, klausoties kostīmu mākslinieces Elīnas Miltas-Niedrājas stāstījumā, uzzinājām par skatuves kostīmu tapšanu; kopā ar *Fraternitas Cursica* biedriem izjutām sacensību garu dziesmu dueli. Noslēdzošajā literārajā vakarā fil! Dace Markus pastāstīja par dzimto – malēniešu – izloksni un monogrāfijas *Bārnu dienas pieminut*. *Ziemera izloksne* tapšanu. Kopā ar *Līgu* apmeklējām izstādi *Vaiņagošanās LNVM*, kā arī devāmies uz izstādi *Tikai neraudi* Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā.

Zinta

Zintas organizēja divus kopīgus pasākumus, lai stiprinātu korporācijas biedru attiecības.

Staburadze

Uzņemtas trīs meitenes. Literārajā vakarā uzstājās meit! Laila Rāzna ar krāsu referātu *Dienesta suns un tā nozīme valsts drošībā*; viesojās k! *Talavija*. Novadīti seši viesu vakari. Zoles vakarā kopā ar *Beveroniju* apguvām zoles spēles principus. Noritēja deju nodarbība ar *Fr! Lataviensis*, un tika aicinātas viesnās. Skaņīga bija eksternā kantu stunda, kurā iepazīstinājām ar dziedāšanas tradīcijām; viesojās *Konkordija Valdemārija*. Viesu vakarā *Iepazīsties – Staburadze* stāstījām par to, kas ir korporācijas. Gardēžu vakarā kopā ar *Latvia* iepazīnāmies ar Itālijas virtuvi un baudījām tās tradicionālos ēdienus. Novembrī risinājās buršu Mārtiņdienas jampadracis kopā ar *Seloniju*.

Līga

Uzņemtas četras meitenes. Notikuši četri literārie viesu vakari: kopā ar *Spīdolu* klausījāmies kostīmu mākslinieces Elīnas Miltas-Niedrājas stāstījumu par skatuves kostīmu tapšanu, kā arī apmeklējām izstādi *Vaiņagošanās LNVM*, savukārt *Dzintras* fil! Laura Aksika ietērpa mūs viduslaiku drānās, bet kopā ar *Tervetia* klausījāmies Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas pētnieka Alberta Rokpeļņa lekciju par šlagermūzikas industriju Latvijas pirmās brīvvalsts laikā. **U**

FIBIS! organizētā simpozija paneldiskusija 58. BITIK! laikā Rīgā. 2023. gada 30. jūnijs.

Quo vadis jeb kurp virzās buršu saime Latvijā?

Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

Foto: com! Agnese Tauriņa, *selga*

Kāpēc korporācijām pastāvēt? Kāpēc studentiem nākt uz korporāciju laikmetā, kad brīvā laika pavadīšanas iespējas ir nebeidzamas? Kāda nākotne sagaida mazskaitlīgos konventus? Kāpēc igauņu korporācijām veicas labāk? Uz šiem un citiem jautājumiem atbildes meklējam diskusijā par korporāciju nākotni Latvijā.

Diskusijā piedalās: FIBIS! t/l valdes priekšsēdētājs FIL! REINIS ZAUERS, *lettgallus*, P!K! t/l sen! COM! KRISTERS GRAUZE, *selonus*, S!P!K! prezidija pārstāve FIL! LĪGA BEĻICKA, *daugaviete*, un Studenšu korporāciju filistru savienības t/l valdes priekšsēdētāja FIL! LIENE MARTINSONE-BĒRZKALNE, *spīdola*. Paneldiskusiju vada FIL! ANDRIS PĒTERSONS, *talavus*.

Kas, jūsuprāt, ir trīs svarīgākās lietas korporāciju ikdienā, bez kā tās nevar pastāvēt?

R.Z.: Cilvēki, māja (konventa dzīvoklis) un kārtība – citādi korporācija vienkārši neeksistētu.

K.G.: Pirmkārt, draudzība, kas balstīta uz tādām vērtībām kā akadēmiskums un patriotisms, kas mums ļauj būt mūža organizācijām. Otrkārt, ar ko man noteikti korporācijas un to jumta organizācijas asociējas, ir uzņēmība. Korporācijās esošie cilvēki ir spējīgi darīt lietas un par tām atbildēt. Tie ir darītāji! Treškārt, tā ir augsta uzvedības kultūra. Ja salīdzinām, kā kopumā cilvēki uzvedas korporācijās un kā tas ir ārpusē, tad mēs diezgan labi izskatāmies.

L.M.: Cilvēki, draudzība, koleģialitāte un kontakti.

L.B.: Pirmkārt, vērtības kopumā, ko korporanti nes sirdī un jūt gan ikdienā, gan svētkos, gan esot arī ārpus korporācijas. Otrkārt, noteikti draudzība – emocionālā labsajūta. Treškārt, iesaiste dažādos līmeņos – gan mikrolīmenī – sarunā ar savu masu savā konventā –, gan arī augstākos līmeņos, saprotot, kas notiek ārpus katra konventa sienām.

Ko korporācijas var piedāvāt, lai jaunajiem studentiem/studentēm būtu interese tajās iestāties?

R.Z.: Es zinu, ar ko korporācijas vairs nevar ieinteresēt mūsdienu jaunatni. Tās ir lietas, kuru dēļ es iestājos korporācijā. "Tev būs daudz jaunu draugu, un tu varēsi saviesīgi sanākt kopā darbdienā vakaros pēc studijām" –

šis vairs nestrādā. Tāpat arī stāsts par tīru patriotismu, kuru mēs kultivējam organizācijās, nostrādā tikai uz mazu daļu jauno studentu. Jāmodificē piedāvājums. Studējošā jaunatne kļuvusi labā nozīmē merkantilāka. Viņus interesē praktisks saturs, praktiska palīdzība, praktisks ieguvums. Jā, nauda ir viena no iespējām – atbalstīt finansiāli, piemēram, studijas. Tā ir viena no lietām, ko korporācijas var piedāvāt un ko vajag piedāvāt. Stipendiju fondu augšana korporācijās ir iepriecinoša tendence. Māja, vieta, kur būt, dzīvot, arī ir kaut kas, ko var piedāvāt jauniešiem studentiem.

”

**Studējošajai jaunatnei
interesē praktisks saturs,
praktiska palīdzība,
praktisks ieguvums.**

K.G.: Katrai korporācijai jāspēj apliecināt, ka patiešām turam augstā cieņā akadēmiskās vērtības, ka mēs patiešām to darām, ievērojam, tai skaitā apliecinām patriotismu, darbojoties Zemessardzē. Pašam konventam jāvēro, kā šie standarti tiek noturēti. Lai students redz, ka tas, ko mēs stāstām, tā arī ir. Piekrītu arī par stipendiju potenciālu. Protams, ka tas ir veids, kā mēs varam piesaistīt studentus. Un vēl viens veids ir studentiem palīdzēt uzlabot zināšanas eksaktajos studiju priekšmetos, kā to praktizē *Tervetia*.

L.M.: Jājautā meitenēm un jauntautietēm, kas viņas piesaistīja korporācijai. Jo pamatā ir vērtības, pamatprincipi. Stipendijas ir otrais variants. Vēl varētu būt korporācijas spēja sociāli atbalstīt, ziedot, ilgstoši rūpēties par kaut ko. Vēl potenciāls ir eksterni pasākumi, kuros sevi parādīt.

L.B.: Zinot augstskolu realitāti, mēs arvien esam spiesti strādāt ar lielām studentu masām, un diemžēl nepietiek laika personiskai sarunai. Studenti ļoti ilgojas pēc personīgas attieksmes, un korporācijā mēs to varam īstenot. Studenti, it īpaši sākuma gados, ir ļoti koncentrēti uz savu profesionālo jomu. Izmantojot filistru resursu, mēs varam atrast vietu ļoti individuālam dialogam, iedot reālus instrumentus un parādīt, kāda ir īstā dzīve. Korporācija ir droša vide, kur augt.

Ko īgauni dara citādi, ka viņiem ir daudzskaitlīgākas korporācijas?

K.G.: Īgauniem joprojām saglabājusies krietni lielāka sasaiste ar varas struktūrām. Piemēram, Īgaunijas Neatkarības dienā un citos valstiskos pasākumos korporācijas vienmēr tiek uzaicinātas piedalīties ar godasardzi. Viņi iet pie ministru prezidenta, pie parlamenta

FIB!S! t/l valdes priekšsēdētājs fil! Reinis Zauers, lettgallus.

Studentu korporāciju filistru savienības t/l valdes priekšsēdētāja fil! Liene Martinsone-Bērzkalne, spīdola.

spīkera. Tas ir pilnīgi cits sasaistes līmenis, kas saglabāties vēsturiski. Arī akadēmiskums viņiem, manuprāt, ir augstākā līmenī. Un kultūrvēsturiski pasākumi, kā Valpurģu nakts, kad korporācijas sevi var veiksmīgi parādīt sabiedrībai.

L.B.: Īgauni spēj paturēt esošās un radīt jaunas tradīcijas, augt uz esošajām tradīcijām. Mums daudzas tradīcijas ir aizmirsušas.

R.Z.: Īgaunijas studentu korporācijas nedaudz relaksētāk skatās uz svarīgu tradīciju punktuālu ievērošanu, tai pašā laikā tās neaizmirstot, bet mainoties līdzī laimam.

Vai jūs redzat kādu vienu lielu pasākumu Latvijā, kas varētu gūt šādu atsaucību?

K.G.: Manuprāt, veiksmīgs pasākums šajā kontekstā

ir *daugaviešu* organizētā pastaiga pa konventiem – *bumelēšana*. Tikai jautājums, kā to padarīt par notikumu, uz kuru nāk arī cilvēki no malas? Iespējams, vajadzīga plašāka kultūras programma.

Kā un līdz kurai robežai korporācijām jāmainās laikam līdzī, lai saglabātu savu būtību?

L.B.: Manā pieredzē korporācijā bijuši dažādi laiki. Laiki, kad mēs strīdējāmies par to, vai starpkorporāciju saziņā vajadzētu izmantot e-pastu. Domāju, ka gribot negribot mēs maināmies līdzī, jo esam nemitīgās pārmaiņās.

L.M.: Ja mēs aizmirsīsim par pamatvērtībām, zaudēsim arī to garšu, kas korporācija tāda ir. Fil! Ščerbinskim bija ļoti laba ideja par to, ka varbūt mums jāklūst par tādām kultūrvēsturiskām organizācijām, sevi vairāk aizsargājot. Tāpat kā *daugavietēm*, arī *spīdolām* bija cīņa par to, ko darīt, nedarīt. Nāk jaunākas biedres, un viņas spēj vairāk runāt un pierādīt, ka tas, kas ir jauns, ir arī efektīvs komunikācijā ar sabiedrību.

R.Z.: Nedomāju, ka korporācijām būtu jāskrien līdzī fundamentālām pārmaiņām sabiedrībā, bet noteikti jāizmanto visas tehnoloģiskās pārmaiņas, ko dod jaunie laiki. Korporācijām ir definēts tā sauktais korporāciju kodols, kuram noteikti nebūtu jāmainās līdzī, bet par izpausmēm gan mēs varam runāt.

”

Ja aizmirsīsim par pamatvērtībām, tajā brīdī zaudēsim garšu, kas korporācija tāda ir.

Kādi ir risinājumi situācijai ar mazskaitlīgajiem, jaudu zaudējušajiem konventiem?

K.G.: Te svarīgi nodalīt, ko mēs uzskatām par mazskaitlīgu, jaudu zaudējušu konventu. Fukšu trūkums vai neaktivitāte krāsu dzīvē? Nākotnē vienīgais loģiskais risinājums ir šādām korporācijām apsvērt domu pievienoties citai korporācijai, kurai iet labāk, piemēram, komānu garantiem. Ir skaidrs, ka nākotnē mēs sāksim konsolidēties, un korporāciju būs nedaudz mazāk.

L.B.: Mums šobrīd nav jāpieņem strauji lēmumi, bet jāveicina sadarbība. Mums ir ļoti daudz labu paraugu, kā korporācijas savā starpā sadarbojas, īpaši komānu garantī. Mums kā jumta organizācijām jāuzņemas rūpes par tiem cilvēkiem, kas, iespējams, paliks bez sava konventa, un jānodrošina viņiem vieta, kur kultivēt korporāciju tradīciju. Un, iespējams, sanākot dažādām tradīcijām kopā, radīsies kas vēl labāks.

P!K! t/l sen! com! Kristers Grauze, *selonus*.

S!P!K! prezidija pārstāve fil! Līga Beļicka, *daugaviete*.

R.Z.: Šim jautājumam ir divas dimensijas: emocionālā un juridiskā. Emocionālā – ja vien būs divi cilvēki ar vienas krāsas deķeli, kuri spēs noturēt Zemestēva tradīciju, tā jau būs korporācija. Varbūt pat ar vienu pietiek, kurš spēj karogu nest. Arī tā būs korporācija, jo vērtību un rituālu ziņā tā pastāv ārpus cilvēkiem. Cilvēki to piepilda. Korporācija eksistēs, kamēr vien būs kāds, kas spēs to manifestēt dabā. Līdz ar pēdējo korporantu beigsies arī korporācija. Bet ir arī juridiskā dimensija. Lielākais ļaunums būtu, ja pie varas organizācijā nāktu jauni, ambiciozi juristi. Juridiski jautājumu par to, vai korporācija, ņemot vērā Apvienoto korporāciju komānu, var saukties par tādu, ja nav tik un tik aktīvu locekļu, var atrisināt ar vienkāršu balsojumu, bet to nedrīkst pieļaut. Mēs šeit visi saprotam, ka tas jārisina pēc būtības, nevis juridiski. Bet korporāciju dienaskārtībā šis jautājums var nonākt kuru katru brīdi, jo P!K! sastāvā ir konventi, kuru biedru skaits neatbilst noteiktajam. Vai tā ir tragēdija? Nedomāju. Tā ir situācija, kas jāapzinās.

L.M.: Mēs atkal atgriežamies pie pirmā jautājuma – par vērtībām. Ir viena liela ģimene, nevis – mēs un viņi. Un, ja kādam neizdodas, mēs vienmēr varam palīdzēt.

R.Z.: Maksimāli jāsaglabā visas korporācijas. Virsmērķim jābūt nevis konsolidēšanai un likvidēšanai, bet saglabāšanai.

K.G.: Tiem, kuriem grūtāk iet, mēs, P!K!, cenšamies sniegt atbalstu. Bet, ja redzam, ka korporācija nevar pastāvēt, tad ir izvēles iespējas, piemēram, pievienoties komānu garantu korporācijām. Piekrītu, ka šis jautājums būs jārisina roku rokā P!K! ar F!B!S!, tas nevar būt tikai vienas organizācijas virzīts process.

Kādi būs jūsu vadīto organizāciju nozīmīgākie darbi viena gada laikā un desmit gadu laikā?

L.M.: Studenšu korporāciju filistru savienībā secinājām, ka ir tradīcijas, kas vairs nav aktuālas, un tās ir jāpārtrauc. Esam procesā, lai to izdarītu. Šo to jaunu ieviešim, lai nav tā, ka apklust pamatdarbs, ko dara filistru savienība. Darbs turpināsies.

”

Korporācijām ir definēts tā sauktais korporāciju kodols, kuram noteikti nebūtu jāmainās.

L.B.: S!P!K! un P!K! līmenī noteikti jāturpina iesāktais dialogs ar universitātēm un jādomā par korporāciju piedāvājumu šajā līmenī. *Daugavietei* jāstrādā pie jauno biedru piesaistes. Kā mēs paplašināsim savas rindas? Darbi ir jāplāno, lai arī pēc desmit gadiem mēs nodrošinātu vietu, kur veidoties draudzībām.

K.G.: P!K! uzsākti vairāki svarīgi procesi, kuriem būs nozīmīgs devums nākotnē. Mēs esam atsākuši modernizēt, atjaunot Goda lietu komānu, kas varētu stiprināt goda lietu kārtības kultūru starp korporācijām. Esam aktualizējuši jautājumu par vizuālās identitātes atsvaidzināšanu – jauna logo, jaunas mājaslapas izveidi. P!K! noteikti vēlas vienoties par jautājumiem, kas, piemēram, saistās ar B!T!K! organizēšanu. Kuras korporācijas piedalās, kādi ir standarti, kā pasākums būtu jāriko, kādi ir goda lietu kārtības noteikumi Latvijas un Igaunijas konventiem. Šīs lietas nav nekas ļoti sarežģīts, bet lielākais izaicinājums ir prezidiju mainība. Tomēr, nododot iesākto tālāk, fokusējoties un skrupulozi ejot visam cauri, būtu panākama kārtība un virzība uz priekšu.

”

Ir skaidrs, ka nākotnē korporāciju būs nedaudz mazāk.

R.Z.: Pāris gadu laikā ceru panākt, ka F!B!S! ietilps visas Latvijas studentu korporāciju filistru biedrības, kurām tādas ir. Ceru, ka desmit gadu periodā F!B!S! pārņems L!K!A! funkcijas un kļūs par studentu korporāciju un filistru biedrību koordinējošo organizāciju globālajā līmenī, protams, nepārņemot P!K! funkcijas. Un vēl – mēs noorganizēsim F!B!S! 95 gadu jubilejas svinības.

Kā stiprināt attiecības starp jaunajiem biedriem un filistriem, lai nerastos plaša?

K.G.: *Selonijā* viens no attiecību stiprināšanas veidiem ir caur krāsu referātiem, kad kādam no fukšiem tiek pielikts koreferents, kas ir pieredzējis komiltonis vai kārtīgs filistrs. Tādā veidā notiek pieredzes apmaiņa un zināšanu pārnese. Mūsu konventā fukšus vienmēr aicinām izmantot filistru potenciālu. Tā jau ir viena no korporācijas spēcīgajām pusēm – tu atnāc, un tev priekšā ir piemēri, cilvēki, kuri ir daudz pieredzējušāki, dzīvē daudz sasnieguši, un no viņiem var mācīties.

L.M.: Plaša starp filistriem un fukšiem dabīgi nevar izveidoties, ja esi atvērts un draudzīgs filistrs. Mūsu galvenā doma taču ir iegūt jaunus biedrus, kuri nākotnē kļūs par filistriem. Atvērtība un draudzība ir pamats – jebkas, ko saka meitene, ir vērtīgs, vienkārši tas jāizsver ar savu pieredzi.

Kā apvienot spēkus Latvijā un ārzemēs? Varbūt jādibina jauna jumta organizācija, kas saliedētu pilnīgi visus?

R.Z.: Pilnīgi noteikti nevajag dibināt jaunas organizācijas, kas apvienotu visas korporācijas. To pierāda arī prakse. Tikai savstarpēji sarunājoties un arī uz papīra uzliekot sadarbības pamatprincipus, ir iespējama ļoti veiksmīga darbība esošo organizāciju ietvaros. Spilgts piemērs tam ir P!K! un F!B!S! noslēgtais sadarbības memorands, kas mums tapa ilgstošā periodā. Tajā ir skaidri pateikts, kas ko dara un ko darīt tālāk. Ja L!K!A! skaitliskais apjoms un jauda sarūk, tad, protams, jādomā par funkciju pārņemšanu. Bet neuzskatu, ka jaunas virsorganizācijas veidošana, kas apvienotu pilnīgi visus, ko atrisinātu. Sadarbība esošajās struktūrās ir iespējama, vienkārši vajag to aktivizēt. Mēs neesam vieni, mēs nekad neesam stāvējuši pretējās pozīcijās, ir tikai bijuši dažādi viedokļi par to, kā kaut kas jādara, nevis kas jādara.

Paneldiskusiju vada fil! Andris Pētersons, talavus.

K.G.: Nav jāveido jauna organizācija, visas šīs organizācijas pastāv, jo ir skaidri mērķi, ko tās apliecinājušas ar savu darbību. Jānāk kopā un jārunā, bet šī vienkāršā darbība dažkārt ir bijusi problēma. P!K! tas bija izaicinājums, jo pirms dažiem gadiem prezidēšana bija tikai vienu semestri. Cik prezidējošais konvents var paspēt izdarīt un iepazīties ar FIB!S!? Šobrīd prezidējam gadu, un tas ir

”

**Korporācija eksistēs,
kamēr vien būs kāds,
kas spēs to manifestēt
dabā.**

labs pamats kopības veidošanai. Vēlos uzsvērt, ka šogad ir bijusi veiksmīga sadarbība ar S!P!K!.

L.M.: FIS! un FIB!S! ir labs kontakts, un mēs labi saprotamies bez liekiem papīriem. Bet varbūt nav slikta ideja komunikāciju arī dokumentēt.

L.B.: Ir jāsadarbojas divpusēji, trīspusēji, daudzpusēji, jārunā par savām vajadzībām un atklāti jāpasaka, nepieņemot visu par pašsaprotamu, un jāieklausās sarunu partnerī.

Vai vajadzīgs kvalitatīvs/kvantitatīvs pētījums par šī brīža situāciju latviešu studentu un studenšu korporācijās visā pasaulē?

R.Z.: Drīzāk derētu kāds rīks, kurā pastāvīgi būtu atrodamā aktuālā informācija par korporāciju biedru skaitu. Bet kritēriji? Ir tik daudz dažādu gradāciju par biedru uzskaiti: aktīvie, pasīvie, vidēji aktīvie, parādnieki, par parādiem izslēgtie, izstumtie. Ko skaita konventā, ko skaita filistru biedrībā? Pat ja mēs tagad uztaisītu milzīgu pētījumu, pēc

”

**Tu atnāc, un tev priekšā
ir cilvēki, no kuriem vari
mācīties.**

mēneša tas jau būtu novecojis. Tas sasaucas arī ar jautājumu par mazskaitlīgajiem konventiem. Šāds pētījums būtu ļoti noderīgs kā atspēriena punkts diskusijām un, iespējams, kādu jautājumu vispār noņemtu no dienaskārtības.

Vai šobrīd cilvēku sajūtu mērīšana nav svarīgāka par statistiku?

R.Z.: Ir, bet to sajūtu mēs nekādi nekvantificēsim. Mums biežāk vajag sanākt kopā ne tik stīvā formātā. Ir vakari, kuros ar emocijām un sajūtām viss ir vislabākajā kārtībā, un es domāju, kopumā viss ir kārtībā.

K.G.: Kvalitatīvs pētījums nav nepieciešams, jo tos lielos iemeslus jau mēs zinām, tas nebūs nekas kardināli jauns. *Seloņiem* šo temperatūru lieliski mēra oldermanis, kurš visu laiku strādā ar fukšiem. Tā mēs uzzinām, ko jaunieši pirms kāda laika novērtēja un ko novērtē tagad. P!K! 2023. gadā bija 1800 biedri. Jā, jautājums, kāda klasifikācija katrā konventā tiek izmantota biedru uzskaitē. Vienots rīks ļautu pasekot arī kopējām tendencēm.

L.M.: Bet rīkam var būt divas daļas – kvantitatīvā un kvalitatīvā –, jo pētījums ir ilgs process, un dati noveco. Bet, paņemot ideju no klasiskajām banku aptaujām – labdien, kā jūs sauc, kāda jums izglītība un tā tālāk –, mēs to varētu pārveidot sev interesējošos jautājumos, izlobīt un gūt kādu labu ideju.

L.B.: Domājot par kvalitatīvu pētījumu, ir dažādi rīki, kā kaut ko var mērīt. Pilnu ainu neiegūtu, bet pamatotus datus gan – uzzinātu, kādas kompetences mēs studentiem korporācijās nodrošinām, un tas var būt instruments, ko izmantot sarunā ar jaunajiem studentiem. **U!**

Latvijas Universitātei jauns rektors

Foto: Māris Greidāns
Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgza, *selga*

Par Latvijas Universitātes (LU) rektoru ievēlēts līdzšinējais LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes (BVEF) dekāns profesors Gundars Bērziņš. Jaunais rektors amatā stājs 2024. gada 27. martā. Viņa pilnvaru termiņš ir četri gadi.

Jaunievēlētais LU rektors profesors Gundars Bērziņš.

Dr. sc. admin. G. Bērziņš ir profesors, vadošais pētnieks un Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis. Darbu LU Bērziņš uzsācis 2000. gadā kā LU BVEF lektors, 2003. gadā kļūstot arī par fakultātes izpilddirektoru. No 2008. līdz 2010. gadam bijis LU Finanšu un uzskaites departamenta direktors. 2010. gadā kļuvis par LU kancleru, bet 2018. gadā par profesoru. Kopš 2016. gada Bērziņš bijis LU BVEF dekāns. No 2019. līdz 2021. gadam viņš pildījis arī AS *Olainfarm* padomes priekšsēdētāja pienākumus. Kopš 2023. gada G. Bērziņš ir Valsts prezidenta ārštata padomnieks Latvijas konkurētspējas un ekonomikas jautājumos un Saeimas eksperts. **U!**

Tervetia jauns goda filistrs

Foto no *Tervetia* arhīva

2023. gada 28. oktobrī, atsaucoties *Tervetia* fil! Mārtiņa Tambaka uzaicinājumam, Tālis Juhna uzņemts studentu korporācijas *Tervetia* goda filistra kārtā.

Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) rektors, akadēmiķis, profesors Tālis Juhna savulaik absolvējis RTU, doktora grādu (*Dr. sc. ing.*) ieguvis Zviedrijā, Lūleo Tehnoloģiju universitātē. No 2002. gada bijis dažādos amatos RTU – gan profesors, gan zinātņu prorektors –, 2023. gadā ievēlēts par RTU rektoru. Veic aktīvu zinātnisko, pedagoģisko un organizatorisko darbību Latvijā un ārzemēs, specializējoties ūdens kvalitātē un pārvaldībā. Iesaistās atbalsta mehānismu ieviešanā jaunuzņēmumu un inovāciju attīstībā Latvijā. Viņa vadībā tapis RTU Zinātnes un inovāciju centrs. RTU Dabaszinātņu un tehnoloģiju fakultātē izveidojis Ūdens pētniecības un vides biotehnoloģiju laboratoriju. Iesaistīts vairākās pētniecības padomēs, nozaru un akadēmisko aprindu klasteros, tostarp klimata tehnoloģiju, biotehnoloģiju un materiālu zinātnes jomās. Iekļauts ANO augsta līmeņa ekspertu grupā zinātnes, tehnoloģiju un inovāciju jautājumos. 2023. gada novembrī ieguvis Rīgas domes balvu *Gada rīdzinieks 2023* par izciliem sasniegumiem zinātnes attīstībā, pētniecības, inovāciju un zināšanu ekonomikas veicināšanā. **U!**

Tervetia goda filistrs Tālis Juhna (no kreisās) un fil! Mārtiņš Tambaks.

Vai turpināsim valodu kropļot un vēsturi viltot?

Valodnieks, *mag. fil.*, G!fil! Austris Grasis, *fr. Acad.*

Foto: com! Dagnija Šteina, *gundega*

Piecdesmit okupācijas gados padomju varas valodu politika atstājusi dziļas pēdas mūsdienu latviešu valodā. Šī politika tika mērķtiecīgi virzīta un attīstīta, tāpēc šajā rakstā apskatīšu cēloņus un kļedošākos piemērus, kurus vēl šodien diemžēl bieži vien uzskatām par *normālu latviešu valodas sastāvdaļu*.

Valodu kategorijas

Padomju valodu politikas kodolu veidoja tā sauktā valodu demokratizēšanās. Tā mācīja, ka visas Padomju Savienības valodas iedalāmas četrās kategorijās pēc to komunikatīvajām funkcijām. To mums, kādiem 30 trimdas latviešu jauniešiem, 1976. gadā vasaras kursos stāstīja rakstnieks un nomenklatūras darbinieks ar lielu ietekmi lemšanā par rakstniecības jautājumiem Arvīds Grigulis. Pie 4. kategorijas pieskaitāmas izloksnes un dialekti, cilšu un mazāku tautu valodas ar ierobežotu komunikatīvo funkciju, kurām gan ir rakstu valoda (galvenokārt kirilicā), kā arī zināma literatūra, bet tās nav skolu mācību valodas. Pie 3. kategorijas pieder autonomo republiku valodas, kuras ir gan skolu valodas, bet tās nedod iespēju iegūt augstāko izglītību. Arī šīm valodām tika izveidota rakstu valoda kirilicā, lai tās tuvinātu krievu valodai. Pie 2. kategorijas pieder 15 padomju republiku valodas (tātad arī latviešu), kurām ir paplašinātas komunikatīvās funkcijas, ieskaitot pieeju augstākajai izglītībai, bet kurām trūkst starptautiskās (vai internacionālās) komunikatīvās funkcijas, kura, protams, ir tikai 1. kategorijas – krievu – valodai, kas kā vienīgā nodrošina piekļūšanu *pasaules zinātnes un kultūras bagātībām*.

Nav šaubu, kas bija šīs “valodu demokratizēšanās” mērķis. Savā rakstā *Par valodu attīstību pārejas periodā no sociālisma uz komunismu* Igaunijas Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta direktors E. Pells 1962. gadā raksta: “Vispirms, protams, izzudīs visas izloksnes un dialekti un literārā valoda arvien vairāk tuvosies tautas valodai, līdz kļūs ar to identa. Laika gaitā visās sociālisma zemēs līdz ar kopīgām saimnieciskās un kultūras dzīves attīstības līnijām, līdz ar tautību saplūšanu veidosies kopīgas līnijas valodu attīstībā – valodu saplūšana, vispirms leksikā un frazeoloģijā, vēlāk gramatikā.”¹

Pēc autora domām, jau daudz agrāk par kopīgas valodas izveidošanās periodu kādas lielākas tautas valoda par savu rakstu valodu, vēlāk arī par mātes valodu jāpārņem sīkām tautiņām, kam grūti savā mātes valodā piekļūt pasaules zinātnes un kultūras bagātībām.

Politiskā lingvistika

Šī neslēptā rusifikācijas politika skaidri norādīja virzību atbilstoši zinātniskā komunisma mācībai: izloksnēm, dialektiem un mazajām valodām jāpazūd, lielākajām jāvienādojas un jātuvinās vienīgajai pirmās kategorijas – krievu – valodai. Top skaidrs, ka apzīmējums *literārā valoda* ir drīzāk politisks nekā lingvistisks termins un vienotības vārdā sludinātā neiecietība pret, piemēram, latgaliešu rakstu valodu izrādās tā pati rusifikācijas politika, kuras rezultātā veidojās jauna vēsturiska parādība – padomju cilvēks, šodien saukts par krievvalodīgo.

Saprātīgas integrācijas politikas pamatā nevarētu būt pareizi visus *mest vienā podā* (krievvalodīgie) un līdz ar to sankcionēt *post factum* padomju varas valodu un nacionalitāšu politiku.

¹ Citēts no Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Valodas un literatūras institūta, Bijetens 1, 1962, 47. lpp.

Maskavai tas, protams, nepatīk, bet pārējai pasaulei tomēr jādara zināms, ka tikai kopš Latvijas neatkarības atgūšanas ne vien krievi, bet arī citām tautībām Latvijā ir iespējas atgūt nacionālo identitāti, apgūt savu valodu un kopt savu kultūru. Tāpēc, manuprāt, nevajadzētu lietot apzīmējumu *krievvalodīgie*, it kā tā būtu kaut kāda jauna tautība, jo tas tieši atbilst lielkrievu šovinistu interesēm.

Taču atpakaļ pie mūsu interesēm – der atcerēties Jāņa Endzelīna teikto: “Attīstās valoda, tālāk izveidojoties saskaņā ar savām normām un pēc pašas veciem paraugiem, bet ne citu valodu ietekmē.”

Padomju valodas politikas mērķis nebija attīstība, bet gan *valodu tuvināšanās* un nāciju saplūšana. Lai tuvinātu arī lielākās valodas krievu valodai, tika radīta un veicināta kopējas leksikas bāzes izveidošana ar svešvārdu un terminoloģijas palīdzību. Internacionālismi jāpielāgo krievu valodai.

Internacionālismi valodā

To uzskatāmi rāda piezīme latviešu, lietuviešu un citu padomju valodu svešvārdu vārdnīcās: “Šī svešvārdu vārdnīca ir 1964. gadā Maskavā iznākušās svešvārdu vārdnīcas tulkojums.” (*Svešvārdu vārdnīca*, Rīga, 1978; *Tarptautiniu žodžių žodynas*, Vilnius, 1969.) Tas skaidri norāda, ka vārdu nozīme, morfoloģiskā struktūra un rakstība bija jāsaskaņo ar Maskavas norādēm.

Tādu piemēru ir daudz, minēšu te kaut vai līdz bezjēdzībai lietoto vārdu *pretenzijas*, kuram tādas nozīmes kā ‘iebildumi, sūdzības’ sākotnēji latviešu valodā nav (latīniski *praetendere* – ‘censties pēc kaut kā’), vai arī *konstatācija* latviski veidotā *konstatējums* vietā, respektīvi, *konstatēšana*, ja ir runa par procesu.

1974. gada rakstā *Latviešu valodas attīstība sociālistisko nāciju uzplaukuma un tuvināšanās procesā* Aina Blinkena raksta: “Latviešu valodas, tāpat kā citu PSRS tautu valodu, attīstībai aktīva aizguvumu bāze ir krievu valoda, ar kuras starpniecību latviešu valoda apgūst vairumu internacionālo terminu.”

Tā tas bieži ir arī vēl tagad, jo daudzi šķietami anglicismi joprojām ienāk mūsu valodā ar krievu valodas starpniecību, kā to rāda *ofisi*, *kompānijas* un *bārmenes* (*sic!*), kā arī analogi ar nepareizi veidoto *džinsi* un aizgūto *čipsi*, kur pēc krievu valodas parauga angļu valodas daudzskaitļa galotnei -s pievienota vēl otra daudzskaitļa galotne. Ja angļu valodā *chip* ir vienskaitlis, tad daudzskaitlis latviski varētu skanēt tikai *čipi*.

Tā saukto internacionālismu vērtība pat tika iekalta skolās (citēju 1969. gadā izdoto grāmatu *Latviešu valoda 9.–11. klasei*, 171. lpp.): “Internacionālismiem valodā ir liela nozīme. Tie palīdz īsi un nepārprotami izteikt domas,

2 Latvijas Komunisti, 1974, 8, 6.–67. lpp.

atviegloja citu valodu apgūšanu un tuvina citu citai dažādas valodas.” Nevienš nenoliegs svešvārdu vajadzību tur, kur nav atbilstošu latviešu vārdu, bet kāpēc gan jādegustē tas, ko var nogaršot; jāveic tilta rekonstrukcija, ja tiltu var vienkārši labot; kam vajadzīgs apavu remonts, ja tas pats kurpnieks vien ir; ko vairāk veic aviokompānija par lidsabiedrību?

Taču ne tikai svešvārdu nozīme bija jāpielāgo krievu valodai, bet arī izruna un rakstība, kā to varam lasīt jau minētajā A. Blinkenas rakstā: “Liels solis uz priekšu literārās valodas pareizrūnas un pareizrakstības tuvināšanā tautas valodai bija 1957. gada Pareizrakstības komisijas priekšlikums un LPSR Ministru Padomes lēmums par svešvārdu (internacionālismu) izrunas un rakstības normu maiņu, lai svešvārdos apzīmētu garumus saskaņā ar tautas vairākuma izrunu, nevis ar oriģinālvalodas izrunas īpatnībām.”²

Un tā nu pēc šīs padomju tautas “vairākuma izrunas” svešvārdu rakstībā ieviesa *lūkājošos garumus* pēc krievu valodas uzsvāra principa, kas ir pilnīgā pretstatā latviešu valodai, kur saknes zilbes garums saglabājas, piemēram, āksts, ākstīgs, ākstīšanās, taču svešvārdos joprojām jāraksta mūzika, mūzikls, mūzikis, bet muzikāls, muzikalitāte, muzikants (*sic!*). Visumā garums rakstāms tur, kur krievu valodā ir uzsvārs, jo krievu valodā (kā daudzās citās, bet ne latviešu valodā) tikai uzsvērtā zilbe var būt gara, respektīvi, tiek uztverta kā gara. Latviešu mēlei un rakstībai gan nekādas grūtības nesagādātu, toties būtu stipri loģiskāk, vienkāršāk un konsekvētāk runāt un rakstīt, piemēram, Āfrika un āfrikānis.

Sekas šai izrunas pielāgošanai “tautas vairākumam” mūsdienās joprojām ir, kad slāvu cilmes uzvārdus izrunājam un rakstām tā, kā tas ir krievu valodā, piemēram, Rinkēvičs, Dinēvičs, Demidovs, Ostapenko utt., uzsverot zilbi tur, kur tā ir uzsvērtā krievu valodā. Taču latvietim nebūtu ne mazāko problēmu, izrunājot šos uzvārdus, likt uzsvāru uz pirmās zilbes, kā tas latviešu valodā ir pieņemts. Nezin kāpēc citu valodu cilmes uzvārdus mēs bez problēmām pielāgojam latviešu valodas izrunai, uzsverot pirmo zilbi, piemēram, Nobels, lai gan zviedru valodā uzsvāru liek uz otrās zilbes [*Nobell*].

Kļūdas vietvārdu un personvārdu rakstībā

Sevišķi spilgts sajukums parādās vietvārdu un personvārdu rakstībā. Te būtiski ir trīs principi – fonētiskais, morfoloģiskais un tradīcijas –, taču, paskatoties mazliet tuvāk, bieži atklājas, ka noteicošais nav neviens no šiem principiem, bet gan tas, kā to raksta un izrunā krievu valodā.

Šeit tikai nedaudz piemēru. Ja galvenais princips ir fonētiskais, t. i., pēc oriģinālvalodas izrunas, tad jābrīnās,

Foto: fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

kāda izruna ir pamatā rakstībai vārdam *Olstera*. Krieviski ir *Oľster*; savukārt angliiski raksta *Ulster*, bet izrunā [alster] – tātad būtu jāraksta *Alstera*, ja turas tikai pie izrunas; bet *Ulstera*, ja tomēr grib turēties pie oriģināla rakstības, kā to savukārt mēdz darīt ar vārdu *Dublina* (krieviski – *Dubľin*), lai gan to angliiski izrunā [dablin]. Vēl divaināka ir rakstība vārdam *Dūvra* (krieviski *Duvr*), lai gan angliiski šo pilsētu sauc *Dover*, un trimdas latvieši tā arī vienmēr braukuši uz Doveru, bet par *Douvres* to sauc franciski!

Ja runā par tradīciju, tad tomēr jājautā, **kāpēc krievu valodas rakstības tradīcijas tiek atzītas par noteicošām arī latviešu vietvārdu rakstībā**, bet trimdā nu jau vairāk nekā 60 gadu garā posmā iedibinātās rakstības tradīcijas ne? Klīvlāndes latviešu draudzes saknes meklējamas jau 19. gadsimta beigās. 1897. gada 15. augusta *Amerikas Vēstnesī* atrodam raksts ar virsrakstu *Iz Klīvlāndes*, un tā arī visus trimdas gadus bijuši Klīvlāndes dziesmu svētki, Klīvlāndes latviešu biedrība, Klīvlāndē spēlēts teātris un dziedājuši kori. Bet tagad mums pēkšņi mēģina iestāstīt, ka latvieši dzīvo Klīvlāndā (krieviski – *Kľivľend*), taču nosaukums cēlies no angļu *land*. Tāpat Latvijā runā par Mineapolisu, nevis Mineapoli (grieķiski – *πόλις* (*polis*) – 'pilsēta'); Indianapolisu, nevis Indianapoli; Grandrapidsu, nevis Grandrapidiem; Ilinoisu, nevis Ilinoju; Brisbenu, nevis Brisbani utt. **Un kāds te, lūdzu, zinātniskais pamatojums?** Nekāds, vienīgi tas, ka tā raksta krieviski!

Daudzi atcerēsies diskusijas ap *Eslingenu* un *Eslingeni*, bet tādas Eslingenes nometnes nekad nav bijis. Pats kādreiz 35 gadus dzīvoju Vācijā, Bonnā, pilsētas daļā, kuru sauc *Beuel*, ko vāciski izrunā [boi]. Gluži dabīgi, ka visi Bonnas un apkārtnes latvieši zina, ka es dzīvoju Boilē, bet te man mēģina iestāstīt, ka tā esot Beiele (*sic!*).

Mans tēvs Teodors Grasis esot vadījis Ludvigsfeldes nometnes teātri, bet tā nav taisnība. Viņš vadīja Ludvigsfeldas nometnes teātri. Te nu izrādās, ka *vienīgās, pareizās pareizrakstības pārstāvji* gluži vienkārši nezina, ka Ludvigsfelde atrodas pie Berlīnes, bet Ludvigsfelda, kur pavadīju jaunības gadus, ir pie Minhēnes! Te varētu vēl

minēt neskaitāmus piemērus – kā Hanovera, kur notika 2. Eiropas latviešu dziesmu svētki un Vispasaules latviešu jaunatnes kongress, kas atbalsojās pasaules presē, un nevis Hannoverē, kā tagad jāraksta, lai gan katrs pirmā kursa vācu valodas students zina, ka vācu valodā līdzskaņa *n* dubultojums norāda tikai uz to, ka iepriekšējais patskanis ir īss, un neko vairāk. Taču trimdas pieredzi neņem vērā. Atkal – kam tas ir vajadzīgs? Jautājot par to cienījamam literatūrzinātniekam Viktoram Hausmanim, kurš tik ļoti daudz darījis, lai celtu gaismā trimdas latviešu kultūras devumu, viņš man stāstīja, ka viņa darbos par trimdas teātri vietvārdu rakstība mainīta pret viņa gribu?! Kā to saprast? Padomju laikos – skaidrs, bet neatkarīgajā Latvijā?!

Sen zināms, ka svešvārdos latviešu valodā mēdz patskani -e izrunāt šauri (izņemot vācu cilmes vārdos ar -er, piemēram, Verners), līdz ar to angļu valodas -a atveidot ar -e ir galīgi nepiemēroti, jo angliiski tā izruna ir visai svārstīga starp -a un ļoti platu -e, bet nekādā ziņā ne šauru -e. **Šī problēma parādās arī personvārdu rakstībā un izrunā.** Rakstot, piemēram, angļu personvārdu *Anthony* kā Entonijs, tas zaudē savu identitāti, jo tas pats Antonijs jau vien ir. Spilgti tas redzams literārā tēla *Peter Pan* rakstībā, kur angļu oriģinālā asociācijas ar grieķu mitoloģisko Pānu taču ir apzināti gribētas. Toties, rakstot latviski *Pīters Pens*, rodas nepareizas asociācijas ar angļu *pen* (spalva). Šķiet loģiski, ka tāpēc rakstība *Pēteris Pāns* daudz vairāk atbilstu tēla būtībai.

Tāpat grūti saprast, pēc kādas izrunas normas rakstīt vārdus no valodām, kurām nav izrunas normu, kā, piemēram, norvēģu vai zviedru valodā. Kāda jēga kropļot vārdus līdz neatpazīstamībai pēc kaut kādas nenormētas izrunas, rezultātā rakstot to pašu uzvārdu kā Kristiānu Andersenu (tradīcija!), ja tas ir dānis, un Fritjofu Annešenu (!), ja norvēģis (pēc Oslo izrunas; turklāt, atbilstot tai pašai izrunai, būtu jāraksta *Ušlū*, bet te, lūk, atkal tradīcija), savukārt, ja tas cilvēks nelaimīgā kārtā ir zviedrs, tad esot jāraksta *Andešons* (pēc Stokholmas izrunas, kas Zviedrijā nebūt nav noteicoša).

Taču, izrādās, visos trijos gadījumos darīšana ir ar Andra dēlu un ne jau Annas vai Andas dēlu. *Qui bono?* Kam tas ir vajadzīgs? Ieslīgštam te dziļā provinciālismā. Grūti būtu kādam svešautietim ieskaidrot, ka Sigrija Unsete nav kāda jauna norvēģu rakstniece, bet gan tā pati visā pasaulē pazīstamā Sigrīda Undsete (*Sigrid Undset*).

Ne tikai ar tradīciju, bet arī ar identitāti ir saistīta vietvārdu rakstība attiecībā uz trimdas vēsturi. Baiba Metuzāle-Kangere rakstā *Trimda un valoda* (*Trimda, kultūra, identitāte*, konferences referātu krājums, Rīga, 2004, 192. lpp.) ļoti trāpīgi raksta: "Tomēr ir joma, ko trimdinieki pienesuši latviešu valodai. Tā varbūt nav ar centrālu nozīmi, bet neviens cits tādu nav spējīgs mūsu valodai radīt. Runa ir par vietvārdiem. Latvieši, ilgus gadus dzīvojot ārpus Latvijas, nokristīja latviski daudzas vietas pasaulē. Ja modernam valodniekam jautātu, kā vislabāk pārtulkot svešu zemju vietvārdus savā valodā, viņš jokodamies (jo neturētu to par realizējamu) atbildētu, lai aizsūta uz kādu vietu divdesmit ģimenes, kam tur jānodzīvo daži gadi, un tad atliek tikai pierakstīt, kā apkārtne tiek dēvēta. Tāda, lūk, bija trimda."

Modeļi vietvārdu atveidošanā, kas balstīti uz atsevišķiem lingvistiskiem principiem, kvalitātes ziņā nevar konkurēt ar šo trimdas pienesumu latviešu valodai."

Liekas taču visai loģiski, ka cilvēki, kas attiecīgās valodas vidē dzīvojuši gadu desmitiem, zinās, kā vietējie izrunā vietvārdus. Padomju laikos, kad saskarsme ar dzīvajām valodām bija ierobežota un politiski bija vēlams norobežoties no *klaida* latviešiem (bēgli un viņu pēcteči sevi sauca par trimdas latviešiem (politiskā trimda), taču padomju vara Latvijā viņus noniecinoši dēvēja par *klaida* latviešiem – aizklīdušie, izklīdušie, bez mērķa). Skaidrs, ka neviens nerēķinājās ar to, kā vietvārdus raksta trimdā.

Pēc neatkarības atgūšanas tad nu varēja sagaidīt, ka beidzot sēdīsimies pie viena galda un sāksim par šīm lietām runāt. Veltas cerības – vienīgās un oficiālās pareizrakstības vārdā tiek viltota (citādi to nevar saukt) trimdas vēsture un cilvēki nostādīti analfabētu lomā, kas nezina, kā sauc un raksta tās vietas, kur viņi pavadījuši bērnību vai kļuvisi sirmi.

Profesiju atveide dzimtēs

Tad vēl par kādu padomju laiku mantojumu, tā saucamo profesiju klasifikatoru, kur visas profesijas eksistē tikai vīriešu dzimtē. Un tā nu arvien biežāk nākas dzirdēt un redzēt: "zvērīnāts notārs Elga Vītola", "vecākais ārsts Velta Vītoliņa". Nupat gadījās dzirdēt sievieti sakām: "Es esmu latviešu filologs." (*sic!*) Tad nu jājauc – kādu filoloģiju viņa ir studējusi? Diemžēl pat mūsu valsts augstākās amatpersonas savulaik nebija no šīs padomju nejēdzības pasargātas.

Savā visnotaļ vērtīgajā un interesantajā monogrāfijā par mūsu cienīto prezidenti Ausma Cimdiņa cita starpā raksta: "[...] Vaira Vīķe-Freiberga ir pirmais (es apzināti šeit lietoju neitrālo – vīriešu dzimti, jo runa ir par abu dzimumu pārstāvjiem) un līdz šim vienīgais trimdas pārstāvis, kas ir aicināts sveikt šīs balvas laureātus. [...] Bet mazliet tālāk: [...] atgādinātu, ka līdzās tām daudzajām valodām, ko savā

mūžā ir lietojusi Vaira Vīķe-Freiberga, nonākot Latvijā, viņai nācās apgūt vēl vienu jaunu literārās valodas versiju." (A. Cimdiņa *Brīvības vārdā, Jumava*, 2001, 118. un 119. lpp.) Kādi brīnumi, no kura laika vīriešu dzimte ir "neitrāla"? Latviešu valodā ir tikai divas dzimtes. Un par to "jauno literārās" valodas apgūšanu jāsaka – diemžēl, jo mūsu cienītajai prezidentei (un to es tiešām nedomāju ironiski) nebūtu bijis grūti pateikt: "man kā prezidentei" un nevis "prezidentam".

Mani Bonnas Universitātes studenti savulaik brīnījās, ka, atverot Latvijas Valsts prezidentes mājaslapu, zem prezidentes bildes lasāms: "Rakstīt prezidentam!" Vēl jaunāk, mainot mājaslapas valodu, arī vācu valodā zem prezidentes bildes bija lasāms: "*Dem Presidenten schreiben*!" Tas izraisīja izbrīnu un nereti smieklus, jo vāciski nevar "*Dem Kanzler schreiben*", ja kanclere ir sieviete. Man ļoti nepatīk, ja kāds par mūsu prezidentu smejas, tāpēc patiešām prieks, ka Valsts prezidenta kancelejas mājaslapā šī padomju laikā iedibinātā prakse ir pārtraukta – blakus Vairas Vīķes-Freibergas fotogrāfijai rakstīts: "Latvijas Valsts prezidente (1999–2007)."

Beidzot vēl viena sāpīga lieta – par vārdu kārtību, nelocīšanu un pēdīnfiliju, kā es to saucu. Acīmredzot lielveikali vai hipermarketi ar tik *latviskiem* nosaukumiem kā *Maxima*, *Rimi*, *Elvi* utt. (diezin kāpēc tie var rakstīt, kā grib, pat ar latviešu alfabētā neeksistējošiem burtiem) mūs tā ir pieradinājuši pie "siers Krievijas", "mērce tomātu asā", "gurķi sāļti" vai "siers kausēts fasētais" un līdzīgām gara vājbām, ka sākam zaudēt veselīgu latviešu valodas izjūtu, it kā uzrakstīt pareizi latviski būtu grūtāk.

Tad nu arī mūs ved uz valsts SIA "Rīgas Austrumu slimnīca" klīniku "Linezers" vai stacionāru "Gaiļezers", lai gan visi zina, ka ved uz Linezera vai Gaiļezera slimnīcu. Latviešu valodas skanējums ir tik ļoti *politkorekti* samocīts un samežģīts! Un te sākas tā saucamā pēdīnfilija. Valda uzskats, ka, ieliekot kādu nosaukumu pēdīnās, it kā to drīkst vairs nelocīt, jo tā taču ir firmas zīme – kā tas ir krievu un angļu valodā. Bet mēs taču runājam latviešu valodā! Vismaz tā apgalvojam. Turklāt atbilstoši latviešu valodas gramatikai apzīmētājs jāliek pirms lietvārda, nevis pēc.

Lai pēdīnās paliek *Lursoftam* un pavadzīmēm, taču, vai tiešām rastos pārpratumi, ja rakstītu: Rīgas lidosta, nevis lidosta "Rīga"; Rīgas arēna, nevis arēna "Rīga"; Lāčplēša alus, nevis alus "Lāčplēsis"; Aristoteļa svētki, nevis svētki "Aristotelis"; Vidzemes koncertzāle Cēsīs, nevis Vidzemes koncertzāle "Cēsīs" Cēsīs; Zatlera partija, nevis partija "Zatlera partija" (savulaik bija tāds lielums); Lietuviešu maize, nevis maize "Lietuviešu maize"; skatītāji pulcējās uz "Pelēkā vilka" pirmizrādi, nevis uz "Pelēkais vilks" pirmizrādi. Ja es dzīvoju Valmieras novada Mazkalniņos, tad kāpēc *Mazkalniņi* būtu jāliek pēdīnās? Vai kāds nesaprastu, ka tas ir māju nosaukums?

Tad jau būsim konsekventi un turpmāk teiksim: parks "Dziesmu svētki", prospekts "Rainis" un – ja jau, tad jau – pieminēklis "Brīvības". Tas ir tikpat smieklīgi (ne vairāk, ne mazāk, un katrā ziņā nemaz nav jocīgi). **U!**

Ceļš līdz nevainošanas kultūrai medicīnā

Fil! Ilze Apine, *Dr. med., gundega*

Sabiedrība ir pieradusi dzīvot vainošanas kultūrā. Notiekot negadījumam, cilvēka dabā ir meklēt vainīgo, kuru sodīt un izraidīt no profesionālās vides, un šķiet, ka problēma ir atrisināta. Taču augsta riska nozarēs negadījumus reti kad izraisa tikai viens cēlonis – visbiežāk to iemesls ir kļūdu ķēde. Aviācija un medicīna ir nozares, kas saistītas ar augstu risku. Kāds ir bijis to ceļš uz drošības kultūru, atsakoties no vainošanas kultūras, un kāds ceļš vēl ejams? Nevainošanas kultūra mūsu sabiedrībā ir kas jauns, bet ļoti vērtīgs un vajadzīgs.

Vēlme vienmēr atrast vainīgo

2007. gadā lielā transplantoloģijas centrā Itālijā notika nelaimes gadījums. Orgānu donore bija nāvējošu galvas traumu guvusi 41 gadu veca sieviete. Viņas orgānu – aknu un abu nieru – ziedošanas procesā radās kļūme. Pacientes medicīniskā vēsture nekādā veidā neliecināja par riskantu uzvedību, un vēl nesen citā medicīnas iestādē veiktais HIV tests – *caurlaide* pacienta novirzīšanai orgānu transplantācijas procesam – bija negatīvs. Savukārt transplantoloģijas centrā veiktā HIV analīze bija pozitīva. Taču nejaušības dēļ šis rezultāts tika pārrakstīts kļūdaini, norādot HIV analīzi kā negatīvu. Ziedotie orgāni tika pārstādīti trim pacientiem. Kļūdu atklāja tikai pēc piecām dienām citā laboratorijā. Tās darbinieki bija pamanījuši HIV+ rezultātu, taču, fokusējoties uz darba procesu, par to paziņoja ar nokavēšanos.¹

Šis negadījums izraisīja plašu rezonansi sabiedrībā. Taču transplantācijas centrs sākotnēji netika iesaistīts notikušā analīzē. Gadījumu iztīrāja tikai politiskā un komunikatīvā līmenī. Tā vietā, lai negadījumu pārrunātu iestādes līmenī ar mērķi mācīties un uzlabot darba procesu, prevalēja

vainošanas kultūra. Nekavējoties tika atrasts arī *vainīgais*, kuru atbrīvoja no darba. Šī darbiniece bija ļoti profesionāla un godīga biologe, kuras darba pienākumos daudzu gadu garumā ietilpa tūkstošiem HIV analīžu manuāla pārrakstīšana. Tomēr laboratorijas vadītāja iniciatīvas dēļ tika veikta notikuma izpēte. Konstatēja, ka negadījums radies neveiksmīgas vairāku apstākļu sakritības rezultātā, un tās būtiska komponente bija cilvēka kļūda, kāda varētu gadīties katram. Lielākā problēma šī negadījuma seku pārvaldībā bija pārvarēt politiku un augsta līmeņa vadītāju vēlmi atrast *vainīgo* un to sodīt – tā vietā, lai pievērstos kļūdas cēloņa identificēšanai un līdzīgu notikumu nepieļaušanai nākotnē.²

Vairāku faktoru sakritība

2018. gada 28. februāra pievakarē virs Tallinas lidostas mācību lidojumu veica pilotu skolas *Smartlink* mācību lidmašīna ar septiņiem cilvēkiem tajā. Studentiem, kas atradās lidmašīnā, bija jāveic konveijera tipa jeb *touch-and-go* nolaišanās – jānolaīžas, tik tikko pieskaroties zemei, un pēc tam atkal jāpaceļas gaisā. Taču notika kas biedējošs – lidmašīna kļuva nevadāma, tai izdevās pacelties gaisā līdz

15 metru augstumam, tad tā strauji nolaidās un, sasniedzot skrejceļu, vēlreiz nekontrolēti strauji pacēlās. Borta datorā sāka parādīties dažādi kļūdu paziņojumi, skanēt trauksmes signāli, un lidmašīna pikēja zemē nu jau no 450 metru augstuma. Aizdegās viens no dzinējiem, tad otrs. Vadības un navigācijas sistēmās, sensoros, kabīnē un salonā pazuda elektrība. Lidmašīna vienkārši krita. Šī situācija atrisinājās veiksmīgi, tikai pateicoties instruktora profesionalitātei, turklāt instruktors rīkojās pēc intuīcijas, pretēji drošības instrukcijās rakstītajam. Lidmašīna nolaidās netālu no skrejceļa, pārplēšot riepas, gandrīz tikai uz diskkiem. Tās šasijas daļas vēlāk tika atrastas citā vietā. Neviens no lidmašīnā esošajiem cilvēkiem nopietnus savainojumus neguva.

Šīs avārijas cēloņu analīze sākās tajā pašā vakarā un ilga pusotru gadu. Tika veikti daudzi eksperimenti gan Tallinas lidostā, gan arī iesaistot ārzemju speciālistus. Analīze bija ļoti komplicēta un sastāvēja no daudziem posmiem. Tās rezultātā konstatēja, ka aktuators – detaļa, kas traucēja datoram precīzi nolasīt komandas, – bija ieeļļots ar pārāk biezu eļļu, kas izraisīja tā pārmērīgu slīdēšanu, dators to nespēja uztvert, un sistēma nobloķējās. Taču visbūtiskākais bija fakts, ka visā analīzes procesā neviens netika vainots. Izmeklētāji konstatēja, ka šajā situācijā nebija konkrēta vainīgā, jo negadījumu izraisīja vairāku faktoru sakritība. Šos faktorus detalizēti izanalizējot, tika uzlaboti vairāki procesi konkrēto lidmašīnu ražošanā, pilotu apmācībā un rīcības instrukcijās.³

Savukārt tiek lēsts, ka tikai ASV vien saistībā ar veselības aprūpē gūto kaitējumu gadā nomirst 250 tūkstoši pacientu, kas ir trim letālām aviokatastrofām dienā līdzvērtīgs skaits.⁷ Pētījumi rāda, ka, saņemot veselības aprūpi, kaitējumu gūst viens no katriem desmit pacientiem un aptuveni pusi no šiem gadījumiem varēja novērst. Valstīs ar zemiem līdz vidējiem ienākumiem slimnīcās nedrošas veselības aprūpes dēļ kaitējumu gūst pat viens no katriem četriem pacientiem un nomirst aptuveni viens no 24. Pat attīstītajās valstīs, kā, piemēram, Nīderlandē, Apvienotajā Karalistē un Kanādā, 5 % nāves gadījumu slimnīcā izraisa novēršami iemesli. Pacientiem radītais kaitējums maksā dārgi – tas samazina globālo ekonomikas izaugsmi par 0,7 % gadā, un tādā valstī kā, piemēram, ASV 2014. gadā kaitējuma izmaksas sasniedza 29 triljonus ASV dolāru, kas ir 36 % no pasaules ekonomiskās produkcijas apjoma.⁸ Tāpēc rūpes par pacienta drošības uzlabojumiem neatsaucas tikai uz kaitējuma samazināšanu pacientiem vien, bet arī ievērojami ietaupa naudas līdzekļus.

Augsta riska nozares

Aviācija un medicīna ir nozares, kas saistītas ar augstu risku. Taču paskatīsimies uz medicīnas iestādes darbu no lidmašīnas apkalpes skatpunkta! Pasažieri lidmašīnā iekāpj noteiktā laikā un pa vienu un to pašu ieeju. Viņiem ir kopējs un plānots lidojuma galamērķis. Lidmašīnas apkalpei ir zināmi pasažieru vārdi, un lielākā daļa ceļotāju ir veseli. Tomēr, neskatoties uz šiem standartizētajiem apstākļiem, aviokompāniju darbinieki ik dienas reģistrē milzum daudz ziņojumu par dažādiem negadījumiem un iespējamiem drošības riskiem.⁹ Turpretī veselības aprūpes iestādēs pacienti pēc palīdzības vērsas visu diennakti, ierodoties pa dažādiem ceļiem: daļa izmanto iestādes galveno ieeju, daļa ierodas uzņemšanas nodaļā savām kājām, citus atved ātrā palīdzība, un personāls nezina, kas viņi ir. Medicīnas iestāžu pacientu veselības stāvoklis ir krasi atšķirīgs – kāds no viņiem tikko piedzīvojis sirds apstāšanos, cits atvests pēc avārijas, cits dodas uz plānotu operāciju, un pacientu galamērķi medicīnas iestādē var būt dažādi. Pacientu vidū ir dažāda

”

Pētījumi rāda, ka, saņemot veselības aprūpi, kaitējumu gūst viens no desmit pacientiem.

Drošības kultūrai ir milzīga nozīme

Katru reizi, pirms dodos ārzemju ceļojumā, man nākas savai mammai nenogurstoši stāstīt, ka aviācija ir nozare, kurā drošības kultūrai ir milzīga nozīme. Starptautiskās gaisa transporta asociācijas dati liecina, ka, neraugoties uz aizvien augošo lidojumu skaitu, aviokatastrofu skaits ir ārkārtīgi zems – tā, piemēram, līdz šim vislielākais lidojumu skaits pasaulē bija 2019. gadā – 38,9 miljoni⁴ – savukārt tai pašā gadā negadījumu skaits starp visiem šiem miljoniem bija tikai 53 (0,0001 %), to starpā tikai astoņi letāli, ar kopējo upuru skaitu 240.⁵ 2017. gadā letālu aviokatastrofu nebija vispār.⁶

vecuma cilvēki, personas ar īpašām vajadzībām, atšķirīgiem mentāliem stāvokļiem un uztveres ierobežojumiem. Tādēļ tik ļoti svarīgās kvalitātes un drošības panākšana veselības aprūpē ir daudz komplicētāka nekā aviācijā.

Kāds būtu rezultāts, ja šis būtu lidojums un aviopārvadājumu nozarē nebūtu kvalitātes un standartu politikas, kā arī izkoptas un mērķtiecīgi veidotas drošas vides?

Neefektīva komunikācija un vainošanas kultūra

Tomēr vēsturiski arī aviācijā ceļš uz drošības kultūru nebija viegls un līdzens. Garu, kāds valdīja aviācijā, amerikāņu kara pilots un diplomāts kapteinis Česlijs Bērnets Salenbergers (*Chesley Burnett Sullenberger*, dz. 1951. g.) raksturoja kā ēru, kurā "piloti uzvedās kā dievi ar mazo *d* un kā kovboji ar lielo *K*".¹⁰ Pilotu kabīnē valdīja stingra hierarhija un subordinācija, kas nozīmēja, ka jaunākais pilots, pamanot drošības riskus kapteiņa vadītajā lidmašīnā, nevarēja ar savu kolēģi tos brīvi pārrunāt. Lidmašīnu kapteiņi darbojās autonomi un bieži izmantoja nestandardizētu pieeju, kā rezultātā otrais pilots nezināja, ko īsti sagaidīt un kā sadarboties. Padoto ieteikumus augstāktāvoši komandas locekļi bieži uztvēra naidīgi, tādēļ komunikācija ekipāžas vidū parasti bija vienvirziena un otrā pilota attieksme – padevīga. Rezultātā 70 % negadījumu notika neefektīvas komunikācijas, sliktas līderības un vainošanas kultūras dēļ.

”

Agrākā jautājuma “kurš bija vainīgs?” vietā tiek uzdots jautājums “kāpēc tā notika?”.

Šī kultūra sāka mainīties pagājušā gadsimta 70. gados pēc virknes traģisku nelaimes gadījumu, kurus izraisīja nevis nepietiekamas ekipāžas tehniskās prasmes, bet gan ar hierarhiju saistītas problēmas, kas negatīvi ietekmēja komunikāciju starp komandas locekļiem. Analizējot šos negadījumus, speciālisti secināja, ka, lai uzlabotu drošību, šis vēsturiski *dievišķā* kapteiņa statuss jāmaina uz līdzvērtīgām attiecībām komandā.⁶ Šī līdzvērtīguma kultūra aviācijā šodien ir kļuvusi pašsaprotama. Tā rezultātā aviopārvadājumu industrijas darbinieki bez bailēm nekavējoties ziņo par konstatēto negadījumu, aktīvi runā par bažām saistībā ar drošību un pauž idejas, ieteikumus un risinājumus aviācijas procesa uzlabošanai. Aviācijā, notiekot negadījumam, agrākā jautājuma “kurš bija vainīgs?” vietā tiek uzdots jautājums “kāpēc tā notika?”, vienlaikus katrs komandas loceklis uzņemas līdzatbildību

drošības uzlabošanai, t. s. vainošanas kultūru (*blame culture*) aizstājot ar nevainošanas kultūru (*just culture*).⁶

Krīze medicīnu sabiedrībā

Ceļš līdz nevainošanas kultūrai medicīnā sākās krietni vēlāk. Viens no skaļākajiem notikumiem, kura dēļ izpratne par kļūdu analīzi medicīnā sāka mainīties, bija t. s. Stefordšīras krīze.¹¹ Tā sākās 2008. gadā pēc tam, kad Stefordšīras slimnīcā Anglijā pēc kādas pacientes nāves sliktas medicīnas pakalpojumu kvalitātes izraisītu komplikāciju dēļ nomira 86 gadus veca sieviete. Viņas meitu Džūliju Beiliju (*Julie Bailey*) šokēja paviršā aprūpe un medicīnu nevērība, kādu piedzīvoja viņas māte. Meita sākotnēji vērsās pie slimnīcas ar ieteikumiem, taču, nesaņemot atbildes reakciju, uzrunāja masu medijus. Uzplauka publisks skandāls. Džūlijas pieredzes stāsts iedrošināja daudzus citus šīs slimnīcas pacientus un radniekus, un šīs aktivitātes kopā summējās detalizētā ziņojumā Apvienotās Karalistes Veselības aprūpes komisijai. Šajā vēstulē bija pieminēti daudzi sliktas kvalitātes piemēri saistībā tieši ar šo slimnīcu.¹² Slimnīcā, kurā gultasvietu skaits bija 354¹³ (salīdzinājumam – Latvijā vienīgajā bērnu slimnīcā gultu skaits ir 280, savukārt P. Stradiņa klīniskajā universitātes slimnīcā – 840),^{14;15} 2005.–2008. gadā ar nekvalitatīvu veselības aprūpi saistīja 400–1200 papildus pacientu nāves gadījumu iestāšanos.¹⁶ Taču šī krīze medicīnu sabiedrībai nāca par labu, jo skandāls ne tikai izgaismoja ar sliktiem kvalitātes standartiem saistītās problēmas slimnīcā, bet arī kā būtisku veicinošu apstākli šo negadījumu izcelsmē identificēja hierarhiju un no tās izrietošo vainošanas kultūru.^{17;18}

Šveices siera modelis

Populāra frāze “Kļūdīties ir cilvēcīgi!” raksturo būtiskāko saistību ar drošību augsta riska nozarēs. Cilvēka dabu mainīt nav iespējams, tādēļ neatkarīgi no darbinieku profesionalitātes pakāpes, neskatoties uz visrūpīgākajiem centieniem, un neatkarīgi no drošības sistēmu un pasākumu komplicētības negadījumi notiek pat pie visaugstākajiem drošības standartiem. Izcili profesionāļi var izglābt dzīvību (kā *Smartlinx* lidmašīnas gadījumā), taču arī viņiem var neveikties, un tieši šīs kļūdas var maksāt dārgāk, jo tieši pieredzējušākie speciālisti, uzņemoties atbildību, sarežģītākus gadījumus, uzņemas arī lielāku risku.

Notiekot negadījumam, cilvēka daba liek meklēt konkrētu vainīgo, kuru sodīt un izraidīt no profesionālās vides, un atviegloti uzelpot, kad tas ir izdarīts, jo problēma šķiet atrisināta. Taču augsta riska nozarēs negadījumus reti kad izraisa tikai viens cēlonis – visbiežāk to iemesls ir kļūdu ķēde. Angļu psihologs profesors Džeimss Rizons (*James Reason*) 1990. gadā definēja t. s. Šveices siera modeli,¹⁹ ilustrējot, ka jebkuras iestādes esošajās drošības barjerās – brīdināšanas sistēmās, administratīvās kontroles rīkos, kontROLSarakstos, drošības procedūrās utt. – ir *caurumi* kā Šveices sierā jeb vājas vietas, un negadījumi rodas, šiem *caurumiem* sakrīt, neatkarīgi no šo drošības sistēmu kvalitātes. Gan lidmašīnu apkalpes, gan medicīnu komandas, gan atsevišķi darbinieki bieži tiek vainoti tādēļ, ka bija pēdējie visu to nedrošo apstākļu ķēdē, kuru sakrītība izraisīja negadījumu. Tādēļ

profesionālajās jomās, kurās ir augsts negadījumu risks, lai novērstu to atkārtosanos nākotnē, svarīgi ieviest tādu kultūru, kurās šie notikumi tiktu rūpīgi izpētīti pēc iespējas ātrāk un veikta detalizētu visu iespējamo negadījuma cēloņu analīze ar mērķi identificēt riska faktorus un izstrādāt sistēmiskus risinājumus to novēršanai. To var izdarīt, tikai atsakoties no vainošanas kultūras. Šī atteikšanās ir apzināta izvēle.

”

Kriminālbildība par kļūdām medicīnā veicina klusēšanas un slēpšanas kultūru.

Kriminālbildības atcelšana ārstniecības personām

Hārvardas Sabiedrības veselības skolas profesors Lucians Līps (*Lucian Leape*), kuru pelnīti uzskata par modernās pacientu drošības tēvu ASV,²⁰ ir pārliecināts, ka lielākais šķērslis kļūdu profilaksē medicīnā ir cilvēku sodīšana par pieļautajām kļūdām.²¹ Sodīšana un vainošana pazemina profesionālo pašvērtību, izraisa miega traucējumus, ietekmē attiecības un izsauc bailes. Bailes nav produktīvas, jo, cilvēkiem esot bailu varā, viņus ir grūti iesaistīt un panākt būt atklātiem, mazinās viņu pārliecība par saviem lēmumiem. Savukārt, ja cilvēki nevēlēsies runāt par savām kļūdām, tad problēmas, kuras vajadzētu atrisināt, netiks novērstas.²² Vainošanai ir negatīva ietekme uz attiecībām komandā, tā izraisa vēlmi izvairīties no konfliktiem un viedokļa paušanas. Vainošanas kultūra vainagojas ar t. s. defensivo medicīnu²³ – kad ārsti nozīmē nevajadzīgus izmeklējumus ar mērķi aizsargāt sevi no apsūdzībām par nepietiekamu aprūpi, kā arī izvairās veikt augsta riska ārstēšanu, kas samazina noteiktu medicīnisku pakalpojumu pieejamību. Tas novājina veselības aprūpes sistēmu, padara to ļoti nedrošu, un ir pierādīts, ka vainošana nekādi neuzlabo pacientu drošību.²⁴ Raugoties no šī viedokļa, Latvijas Ārstu biedrības iniciētā kriminālbildības atcelšana ārstniecības personām par profesionālajā darbā pieļautajām kļūdām ir apsveicams solis, jo Nīderlandes,²⁵ Lielbritānijas,²⁶ Austrālijas, ASV,^{27,28,29} Skandināvijas un Kanādas,³⁰ kā arī citu pasaules valstu piemēri rāda, ka kriminālbildība par kļūdām medicīnā veicina klusēšanas un slēpšanas kultūru.³¹ Mediķu dekriminalizācija patiesībā ir pacientu interesēs – ja medicīnā būs brīva no vainošanas kultūras, tad ārsti spēs runāt atklātāk par profesionālo ikdienu, nebaidoties, ka, izstāstot kādu gadījumu un sākot to analizēt, tas izraisīs negatīvu rezonansi publiskajā telpā, apsūdzību vai kriminālprocesu.

Vainošanas kultūrā tiek nosaukti vārdā, kaunināti un vainoti tie, kuri pieļauj kļūdas. Mēs kā sabiedrība esam pieraduši dzīvot vainošanas kultūrā, to katru dienu piedzīvojot korporatīvajā vidē, publiskajā telpā un sadzīvē. Tā veicina aizdomīgumu un neuzticēšanos, apgrūtina sadarbību, radot tādu vidi, kas nemotivē cilvēkus dalīties ar savām idejām. Ilgstoša vainošanas kultūra degradē organizāciju kultūru, radot negatīvu darba vidi un samazinot darbinieku apmierinātību un lojalitāti.²⁶ Vainošanas kultūra pasliktina jau esošos konfliktus un izraisa jaunus, jo veicina polarizāciju un izsauc aizsardzības reakcijas, nevis vēlmi meklēt risinājumus. Vainošanas kultūra veicina attieksmi, kad cilvēki neuzņemas atbildību par savām darbībām, meklējot vainu citos cilvēkos vai ārējos apstākļos.

Padomju mantojums vainīgā meklēšanā

Arī *Maxima* tradējība ļoti labi ataino mūs kā sabiedrību. Spiediens atrast vainīgo – vienu pašu būvinženieri Ivaru Sergetu –, ir daudz lielāks nekā vāgie *kunkstieni* par būvniecības sistēmu, caurumiem likumos, kontrolēm, visiem citiem *caurumiem* Šveices siera šķēlēs. I. Sergeta aprēķinu kļūdas tiek vainotas vairāk nekā pārbaudītāju un saskaņotāju uzliktie paraksti kā apliecinājums, ka aprēķini ir pareizi. Kāpēc nedzird sodus par apzināti viltotiem parakstiem, pierakstījumiem, krāpšanām? Šķiet, ka I. Sergeta tiesāšana šobrīd ir apmierināt sabiedrības alkas pēc upura.

Personīgajā līmenī, izvēloties kādu vainot, mēs automātiski piešķiram sev upura lomu,³² kurā ieejot un sēžot saldaļās sāpēs, tīkšminoties par pāridarījuma sajūtu, mēs zaudējam ļoti daudz enerģijas, bet nemeklējam risinājumu. Pēc Noras Ikstenas romāna motīviem veidotajā populārajā filmā *Mātes piens* padomju vara salauz jaunas, talantīgas sievietes likteni. Taču, savā liktenī vainojot padomju varu, galvenā varone Astra nemeklē citas iespējas, kā dzīvot, tā vietā izvēloties slīgšanu atkarībās, kas viņu pazudina. Savas iekšējās pasaules diskomfortā vainojot vecāku kļūdas, pirms pusgadsimta zaudēto pirmo mīlestību, pārāk prasīgo priekšnieku, *Rīgas namu pārvaldnieku* vai Saeimu, mēs neatrisinām neko un vienlaikus arī nemeklējam risinājumus un iespējas. Tās atnāk, pārstājot vainot citus un pašiem uņemoties atbildību par savu dzīvi.

Ko iegūstam, ja atsakāmies no vainošanas

Mans sapnis ir vēl šajā dzīvē pieredzēt pasauli, kurā vainošana sabiedrības līmenī ir beigusies un cilvēki uņemamas atbildību paši par savu dzīvi. Nevainošanas kultūra mūsu sabiedrībā ir kas jauns, bet ļoti vērtīgs un vajadzīgs. Cilvēkam ar padomju pieredzi sirdij vistuvāk ir atrast vainīgo, viņu izsūtīt vai nošaut, un problēma būs atrisināta. Taču daudz jēgpilnāk būtu padomāt, kā mēs kā sabiedrība varētu izmantot emocionālos un fiziskos spēkus, nevis lai atrastu grēkāzi, bet padomātu, ko mums šī situācija iemācījusi un likusi atrisināt. Kultūras maiņa aviācijas nozarē ir liecība tam, ka nevainošanas kultūra ir atvērusi vārtus videi, kurā cilvēki jūtas droši eksperimentēt un riskēt, nekautrējās dalīties ar idejām un atklāti runāt par savām kļūdām, no tām mācīties un, uz tām balstoties, pieņemt lēmumus.

Es ierosinu nevainošanas kultūru pārnēst uz sabiedrību, jo Latvijas sabiedrībā valda egocentriskais maziskums. Mums pietrūkst lielu mērķu un definētu izaicinājumu. Sabiedrība, kura tikai dzēš ugunsgrēkus un glābj, koncentrējoties tikai uz krīzes vai ārkārtas situācijām, nevis ilgtermiņa stabilitāti un attīstību, ir nenobriedusi. Vai mums vienmēr jāsāk rīkoties, tikai skatot avārijas signāliem, vai tomēr mēs varam saņemties un ar lielu, jāgpilnu svētību ieviest šo nevainošanas un personīgās atbildības kultūru ne vien medicīnā, bet visā sabiedrībā kopumā?

Katras kultūras balsts ir līderība. Līderi pulcē ap sevi pozitīvi domājošus cilvēkus, kuri vēlas mainīt pasauli un ir pārliecināti par pozitīva pasaules redzējuma iespējamību un iedarbīgumu. Studentu un studenšu korporācijām kā universitāšu kultūras nozīmīgiem elementiem var būt nenovērtējama nozīme tādas sabiedrības veidošanā, kurā nevainošanas ideja tiktu uzturēta un cienīta. Mēs visi kopā varam būt piemērs, kā reaģēt uz kļūdām. Mēs varam ieviest šo kultūru sabiedrībā ap mums – ģimenēs, draugu lokā un korporatīvajā vidē. Mēs varam audzināt bērnus, neiedēstot vainas apziņu, bet mācot uzņemties atbildību. Mēs varam aizstāvēt ideju, ka mācīšanās no kļūdām ir daudz spēcīgāka nekā nosodišana. Mēs varam izvēlēties veidot sabiedrību, kurā augstprātības un vainošanas vietā piedāvājam sapratni, atbalstu un katru personīgu atbildību nevainošanas kultūras uzturēšanā. Mēs varam būt pārmaiņu vadītāji – līderi –, kas veido nākotni un aicina cilvēkus ap mums pievienoties, parādot, ka esam vairāk nekā tikai vārdi un ideāli. Parādot, ka mēs esam darbība un paraugs.

Autore pateicas Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas Pacientu drošības konsultantei Evijai Andžānei un Luterā akadēmijas docentam Dr. theol. Guntim Kalmem par iedvesmu un palīdzību raksta sagatavošanā.

Atsauces

- Bellandi T., Albolino S., Tartaglia R., Filippini F. Unintended transplantation of three organs from an hiv-positive donor: Report of the analysis of an adverse event in a regional health care service in Italy. *Transplant Proc* [Internet]. 2010; 42 (6); p. 2187–9.
- Donaldson Liam, Ricciardi, Walter, Sheridan Susan, Tartaglia R. Textbook of Patient Safety and Clinical Risk Management. Textbook of Patient Safety and Clinical Risk Management. 2021; p. 23–24.
- Tamm E. Training flight over Tallinn becomes survival exercise. *Postimees*. 2019; available from: <https://news.postimees.ee/6817881/training-flight-over-tallinn-becomes-survival-exercise>, assessed on November 1, 2023
- Statista.com. Number of flights performed by the global airline industry from 2004 to 2021, with forecasts until 2023 [Internet]. Statista. Available from: <https://www.statista.com/statistics/564769/airline-industry-number-of-flights/#:~:text=The number of flights performed,to 16.9 million in 2020, assessed on November 5, 2023>
- International Air Transport Association. Annual Review 2020; p. 40, available from <https://www.iata.org/contentassets/c81222d96c9a4e0bb4ff6ced0126f0bb/iata-annual-review-2020.pdf>, assessed on November 5, 2023
- Davidson M., Brennan P. A. Leading article: What has an Airbus A380 Captain got to do with OMFS? Lessons from aviation to improve patient safety. *Br J Oral Maxillofac Surg* [Internet]. 2019; 57 (5); p. 407–11.
- Kapur N., Parand A., Soukup T., Reader T., Sevdalis N. Aviation and healthcare: a comparative review with implications for patient safety. *JRSM Open*. 2016; 7 (1); p. 1–10.
- Slawomirski L. KN. The economics of patient safety: from analysis to action. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development [Internet]. 2020. Available from: <https://www.oecd.org/health/health-systems/Economics-of-Patient-Safety-October-2020.pdf>, assessed on October 30, 2023
- UAS SAFETY REPORTING From NASA's Aviation Safety Reporting System. *ANZ J Surg* [Internet]. 2007; 77:831–837. Available from: <https://asrs.arc.nasa.gov/uassafety.html>, assessed on Nov 7, 2023
- Wolstenholme D. Beyond the Checklist – What Else Health Care Can Learn from Aviation Teamwork and Safety. Vol. 27, *Nursing Standard*. 2013; p. 24.
- Holmes D. Mid Staffordshire scandal highlights NHS cultural crisis. *Lancet*. 2013; 381 (9866); p. 521–2.
- Matt Simpson. Who is Julie Bailey? The whistleblowing daughter who exposed Stafford Hospital scandal at centre of tonight's TV drama [Internet]. *StokeonTrentLive*. 2019. Available from: <https://www.stokesentinel.co.uk/news/stoke-on-trent-news/jule-bailey-stafford-cure-nhs-3660502>
- Healthcare Commission. Investigation into mid staffordshire NHS foundation trust. London: Healthcare Commission. 2009; p. 16.
- Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca." Rikojums Nr. 01-09-87/2022; 2022.
- Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca." Kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģija 2020.–2022. gadam"; 2022.
- Dyer C. Head of Healthcare Commission excised figures on excess deaths from Mid Staffordshire report. *Bmj*. 2011; 342 (may 06 2); p. d2900–d2900.
- Francis R. Mid Staffordshire NHS Foundation Trust Public Inquiry. Vol. 25, *Nursing Standard*. 2010; p. 1–125.
- Sadler B. L., Stewart K. J. T. Leading in a crisis: the power of transparency. 2015 (December). Available from: <https://www.health.org.uk/sites/default/files/LeadingInACrisisThePowerOfTransparency.pdf>, p. 9–15.
- Perneger T. V. The Swiss cheese model of safety incidents: Are there holes in the metaphor? *BMC Health Serv Res*. 2005; 5; p. 1–7.
- Leape LL. Patient Safety in the Era of Healthcare Reform. *Clin Orthop Relat Res*. 2015; 473 (5); p. 1568–73.
- Kirkup B. NHS Improvement's Just Culture Guide: good intentions failed by flawed design. 2019; 112 (12); p. 495–7.
- Harrison R., Lawton R., Stewart K. Doctors experiences of adverse events in secondary care : the professional and personal impact. 2014; 14 (6); p. 585–90.
- Catino M. Blame culture and defensive medicine. *Cogn Technol Work*. 2009; 11 (4); p. 245–53.
- Wolvaardt E. Blame does not keep patients safe. *Community Eye Heal J*. 2019; 32 (106); p. 36–36.
- Laarman B. S., Bouwman RJR, De Veer AJE, Hendriks M., Friele R. D. How do doctors in the Netherlands perceive the impact of disciplinary procedures and disclosure of disciplinary measures on their professional practice, health and career opportunities? A questionnaire among medical doctors who received a disciplinary mea. *BMJ Open*. 2019; 9 (3); p. 1–9.
- Lau RWK. The Contemporary Culture of Blame and the Fetishization of the Modernist the fetishization of the modernist mentality. *Curr Sociol*. 2009; 57 (5); August; p. 661–83.
- Dickinson J. The Criminalization of Human Errors in Healthcare [Internet]. 2022; p. 1–11. Available from: https://www.americanbar.org/groups/health_law/publications/aba_health_esource/2021-2022/july-2022/criminalization-of-human-errors-in-healthcare/, assessed on November 15, 2023.
- Townley JN, Pogue CA, McHugh MD. Criminal prosecution of clinician errors: A setback to the progress toward safe hospital work environments. *J Hosp Med*. 2022; 17 (10) p. 850–3.
- Statement on Criminalization of Medical Errors: Committee on Patient Safety and Education of American Society of Anesthesiologists. 2023; p. 1–5.
- Ken Oliphant, Richard W. Wright (eds.). *Medical Malpractice and Compensation in Global Perspective*. De Gruyter; 2013; p. 55–59, 377–395.
- Niki Carver; Vikas Gupta; John E. Hipskind. Medical Errors. *StatPearls* [Internet]. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK430763>, assessed on November 14, 2023
- Murphy D. L. The Blame Game – How to Recover from the World's Oldest Addiction. Post Hill Press; 2023; p. 17.

Jaunuzņēmumu biežāk pieļautās juridiskās kļūdas

Fil! Andris Lazdiņš, *selonus*
Foto: taut! Agnese Tauriņa, *selga*

13. janvārī *Daugavietes C!Q!* norisinājās otrās korporantu uzņēmēju dienas. Korporantiem bija iespēja gan prezentēt savus uzņēmumus, gan uzstāties un klausīties īsas lekcijas par aktuāliem un noderīgiem jautājumiem. Es šajā pasākumā dalījos ar savā zvērināta advokāta praksē novērotajām jaunuzņēmumu biežāk pieļautajām juridiskajām kļūdām 2023. gadā. Ieskatu galvenajās atziņās sniedzu arī *Universitas* lasītājiem.

Jaunuzņēmumi ir vērsti uz strauju darbības paplašināšanos un augšanu, juridiskos jautājumus nereti atstājot otrajā plānā. Agrīnās stadijas jaunuzņēmumiem padziļināta juridiskā izpēte (*legal due diligence*) praksē tiek veikta salīdzinoši reti, un parasti tā ir visai ierobežota. Vienlaikus – jo tālāk jaunuzņēmums attīstīsies un lielāku finansējumu vēlēties piesaistīt, jo striktāk investori skatīsies uz to, kā uzņēmums sakārtots. Investori ļoti labi saprot, ar kādu risku jāreķinās riska kapitāla ieguldījumos. Turklāt risku (ne)esamība var būt arī svarīgs faktors pašu darījuma pārrunu laikā.

Tālāk norādīti tikai daži no problēmjautājumiem, ar kuriem regulāri saskaros, konsultējot klientus. Nereti situācijas ir ievērojami īpatnējākas un niansētākas. Sastopoties ar sarežģītākiem gadījumiem, ieteiktu uzņēmumiem atbilstoši iespējām tomēr meklēt palīdzību pie speciālistiem.

1. Pienācīgas vērtības nevērtīšana līgumu noteikumiem

Vēloties ātri uzsākt darbību, uzņēmēji nereti neiedziļinās piegādes līgumu noteikumos, tādējādi nostādot sevi neizdevīgā situācijā iespējamos strīdus gadījumos. Pilnībā saprotami, ka jaunuzņēmumiem var nebūt ietekmes panākt, ka lieli uzņēmumi piekrīt grozīt savus standarta līgumus par labu jaunuzņēmumiem. Tomēr praksē esmu novērojis, ka pienācīgu vērtību līgumu noteikumiem jaunuzņēmumi nevelta, arī slēdzot līgumus ar uzņēmumiem, kas būtu gatavi iesaistīties līgumu noteikumu saskaņošanā. Tā noteikti ir garām palaista iespēja savlaicīgi novērst problēmas nākotnē. Visaptveroša piedāvātā līguma rediģēšana ir laikietilpīga un bieži neproduktīva, turklāt tā gandrīz vienmēr izsauks sadarbības partnera neapmierinātību.

”

Uzņēmēji nereti neiedziļinās piegādes līgumu noteikumos.

Vienmēr ieteiktu pievērst uzmanību:

- līguma summai un pušu tiesībām vienusēji to grozīt;
- piegādes nosacījumu saistošajam raksturam, t. i., vai pasūtītājam būs reāls pienākums pieņemt visu uzņēmuma saražoto preci;
- līguma termiņam un pirmstermiņa izbeigšanai;
- sankcijām par līguma pārkāpumiem;
- garantijas noteikumiem;
- strīdu izskatīšanas kārtībai.

2. Laikus nepārbaudīta preču zīme

Jaunuzņēmumi neticami bieži izvēlas preču zīmes, kas ir identiskas vai sajaukami līdzīgas ar citu uzņēmumu reģistrētām preču zīmēm. Šeit, protams, ir ļoti daudz juridisko aspektu, tomēr reģistru pārbaude nenāks par ļaunu. Tāpat gadās redzēt, ka intelektuālais īpašums tiek reģistrēts nevis uzņēmuma, bet gan tā dibinātāju vārdā, kas investoram ir liels riska indikators. Visbiežāk gadās tā, ka ar uzņēmuma darbiniekiem un/vai apakšuzņēmējiem noslēgtajos līgumos nav noteiktas adekvātas intelektuālā īpašuma nodošanas klauzulas.

Lai pārlicinātos, vai attiecīgā preču zīme jau nav Latvijā aizsargāta, iesaku pārbaudīt trīs datubāzēs:

- Patentu valdes Preču zīmju datubāzē: <https://databases.lrpv.gov.lv/trademark/>;
- Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja datubāzē *eSearch plus*: <https://euipo.europa.eu/eSearch/>;
- Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas preču zīmju datubāzē *Madrid Monitor*: <https://www3.wipo.int/madrid/monitor/en/>

3. Neatbilstoši noformētas darba attiecības ar darbiniekiem

Darbinieki jaunuzņēmumos nereti tiek pieņemti darbā bez darba līguma, tā vietā noslēdzot uzņēmuma līgumu vai pavisam vienkāršu vai likumam neatbilstošu darba līgumu. Šādi uzņēmumiem var rasties problēmas gan saistībā ar pašiem darbiniekiem, gan valsts iestādēm. Praksē visbiežāk esmu novērojis, ka – pretēji likumam – darba

līgumos redzamas gan jaunuzņēmumu, gan pieredzējušu uzņēmumu pieļautās kļūdas:

- nevienošānās par darbinieka pienākumu atmaksāt darba devējam apmācību izdevumus darba attiecību izbeigšanas gadījumā;
- komercnoslēpuma nedefinēšana vai nepietiekama definēšana;
- pietiekami precīza darbinieku pienākumu nenoteikšana;
- darba līguma noslēgšana uz noteiktu laiku bez likumā minētā pamata;
- vienošanās par vienusēju ieturējumu veikšanu no darba samaksas un dažādiem līgumsodiem darbinieku pārkāpumu gadījumā;
- aizliegums darbiniekam konkurēt ar darba devēju pēc darba attiecību beigām bez pietiekamas kompensācijas nolīgšanas;
- vienošanās par virsstundu darbu tikai darba līgumā.

Darba attiecību kontekstā jāpiemin arī pozitīvi piemēri. Praksē redzu, ka arvien biežāk jaunuzņēmumi kā vienu no darbinieku motivēšanas instrumentiem izmanto un ievieš t. s. personāla opciju jeb darbinieku akciju pirkuma tiesību plānu. No 2021. gada personāla opciju plāna ietvaros darbiniekiem var piešķirt arī sabiedrību ar ierobežotu atbildību kapitāla daļas, kas šo risinājumu padara ievērojami pievilcīgāku tieši jaunuzņēmumu vidū. Personāla opciju piešķiršana pēc būtības ir darbinieku atalgojuma veids, kura pamatdoma ir sasaistīt atalgojumu ar uzņēmuma attīstību (peļņu).

”

Reizēm uzņēmuma dibinātāji tikai mutvārdos vienojas, cik liela daļa katram no viņiem pienākas.

Vienlaicīgi, izpildoties konkrētiem obligātiem kritērijiem, darbinieki sev piederošās daļas var pārdot bez nodokļu sekām.

4. Neskaidra dalībnieku struktūra un kapitalizācijas tabula

Bieži vien uzņēmuma dibinātāji mutvārdos vienojas, cik liela daļa katram no viņiem pienākas, bet kā īpašnieku reģistrē tikai vienu no tiem, vēlāk par to aizmirstot. Vēl lielāka problēma pastāv, kad dibinātāji līdz galam nesaprot

vai neizseko, cik daudz kapitāla potenciāli tiek atdots ar konvertējamajiem aizdevumiem (t. i., kapitalizācijas tabulas dati neatbilst noslēgtajiem investīciju līgumiem un no tiem izrietošajām sekām nākotnē). Šādas neskaidrības ne tikai būtiski apgrūtina pareizu uzņēmuma pārvaldību, bet arī tiks negatīvi vērtētas iespējamo investoru acīs.

5. Atļauju un licenču neesamība

Lai arī pirms licencētas darbības uzsākšanas uzņēmumam vispirms būtu jāsaņem atļauja vai licence, tomēr tas reizēm netiek izdarīts. Tāpēc pat gadījumos, ja šķiet, ka nekādas papildu atļaujas, specifiskas reģistrācijas vai licences nav vajadzīgas, pirms darbības uzsākšanas vienmēr ieteicams vēlreiz par to pārliecināties. Licences vai atļaujas nepieciešamas visdažādāko nozaru uzņēmumiem, t. sk. elektroniskās naudas iestādēm, ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām, piesārņojošo darbību veicējiem, ārstniecības iestādēm utt.

6. Nenopietna attieksme pret fizisko personu datu aizsardzību

Par Vispārīgo datu aizsardzības regulu jeb GDPR dzirdējuši gandrīz visi. Tomēr praksē joprojām bieži nākas redzēt uzņēmumu tīmekļvietnes ar datu aizsardzības politiku,

kas iekopēta no *Google* vai citiem interneta meklētājiem un kurā palikuši teksti "*insert your company name*" u. tml. Lai arī jaunuzņēmumi objektīvu apstākļu dēļ ne vienmēr var veltīt ievērojamus resursus atbilstības nodrošināšanai, fizisko personu datu drošības jautājumus pamata līmenī iespējams sakārtot ar dažādu konkrētajam gadījumam pielāgotu paraugu izmantošanu. Svarīgi par šiem jautājumiem neaizmirst un tiem pievērsties pietiekami nopietni.

7. Klientu un sadarbības partneru rūpīgas izpētes trūkums

Ja jaunuzņēmums plānojis pārdot preces un pakalpojumus starptautiski, jo īpaši ārpus Eiropas Savienības, būtu ieteicams veikt savu galveno klientu un sadarbības partneru izpēti – vismaz pamata līmenī. Proti, jānoskaidro, vai šādi uzņēmumi reāli pastāv, kāda informācija par tiem publiski pieejama, kā arī jāpārbauda, vai uzņēmumi un to patiesie labuma guvēji nav pakļauti starptautiskajām sankcijām, tādējādi izvairoties no potenciālas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un starptautisko sankciju apiešanas. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un sankciju ievērošana šobrīd ir viens no pasaulē aktuālākajiem tematiem. Vienlaikus jaunuzņēmumu dibinātāji tam nereti pievērš uzmanību tikai līdz brīdim, kad tiek atvērts bankas konts. **U**

ZVĒRINĀTU ADVOKĀTU
BIROJS MĒRĶTIECĪGIEM
UZŅĒMĒJIEM

www.lazdinsgavars.lv

MŪSU KOMANDA

LAZDINS
GAVARS.

Stabu iela 17, Rīga

KORPORĀCIJU
SPORTA SPĒLES '24

16.AUGUSTS - 18.AUGUSTS

*PAPILDU INFORMĀCIJA IESŪTĪTA
S!P!K! UN P!K! E-PASTU LISTĒS

ADRESE:
Z/S "TURBAS",
TĪNĪŽU PAGASTS,
LV-5015

Par Latvijas drošību domājot

Fil! Guntis Zemītis, *frater cursicus*

2023. gada pavasarī iznāca šo rindu autora grāmata *Drošības aspekti Latvijas vēsturē. No vissenākajiem laikiem līdz mūsu dienām*. Grāmatu laida klajā LU Akadēmiskais apgāds. Tas bija mēģinājums paskatīties uz drošību vēsturnieka acīm, soli pa solim izejot cauri gadsimtiem, mēģinot apkopot gan pozitīvo pieredzi, gan – un tas jo sevišķi būtiski – saskatīt pieļautās kļūdas. Mēdz teikt, ka cilvēki no vēstures nemācās. Skatoties uz pagātnes kļūdām, var pamanīt – laiki mainījušies, mainījies drošības nodrošinājuma veids un drošības garantī, bet uz viena un tā paša grābekļa ir kāpts vairākkārt. Tomēr nerunāt par vēsturi nevar. Vēsture, notikumu dažāda interpretācija joprojām ir ciņu lauks.

Kas tad īsti ir drošība, un uz ko tā attiecas?

Latvijas Zinātņu akadēmijas terminoloģijas komisija jēdzienu *drošība* definē šādi: “Stāvoklis, apstākļi, kuros nav apdraudējuma un/vai ir vajadzīgā aizsardzība pret iespējamu apdraudējumu.” Vārda *drošība* izcelsme angļu valodā (*security*) ir atvasinājums no latīņu valodas *securus*, kas nozīmē brīvību no nemiera: *se* (bez) + *cura* (rūpes, nemiers). Tātad drošības jēdziena skaidrojums ietver arī drošības pretmetu – apdraudējumu (pret kuru ir jāaizsargājas), rūpes, nemieru (*cura*).

Drošība primāri attiecas uz indivīdu. Taču indivīds viens nevar izdzīvot. Bērnības periodā, kas cilvēkam salīdzinājumā ar citiem zīdītājiem ir neparasti garš, cilvēks ir pilnīgi neaizsargāts. Vēl vairāk – arī ar mātes rūpēm vien ir par maz. Indivīdi sākotnēji apvienojās grupās, vēlāk dzimtās, dzimtas ciltīs, ciltis veidoja sentautas, kas konsolidējās tautībā, visbeidzot – nācijā. Latviešu nācija izveidoja optimālāko drošības nodrošinājuma veidu – savu valsti –, zaudēja to, nonāca gūstā, izjuta rusifikācijas un asimilācijas draudus, līdz atkal atguva brīvību. Diemžēl arī brīvība nav bez rūpēm – draudi to zaudēt saglabājas, gan indivīds, gan nācija kopumā izjūt dažādus draudus, dažī no kuriem nu sabiezējuši un kļuvuši pavisam reāli.

Pieci galvenie draudu veidi

Angļu starptautisko attiecību speciālists Barijs Buzans izdala piecus galvenos draudu veidus: **militāros, politiskos, ekonomiskos, sociālos un vides**. Šie draudi sekojoši cilvēkam pa pēdām kopš cilvēces rītausmas. Tiesa, to prioritātes dažādos laikos bijušas atšķirīgas.

Aizvēstures periodā cilvēku eksistenci apdraudēja **klimata izmaiņas** – cilvēkam vajadzēja piemēroties dzīvei leduslaikmeta apstākļos, tad jaunajiem apstākļiem pēc leduslaikmeta. Klimata izmaiņas izraisīja ekonomisko apdraudējumu – bija jāmeklē jauni saimniekošanas veidi, jaunas dzīvošanai piemērotas dzīvesvietas, kas radīja migrāciju un nereti arī militāru apdraudējumu. Daudzu pārmaiņu pamatā bija ekoloģiskas katastrofas. Jau Bībelē, Pirmās Mozus grāmatas 6.–8. nodaļā, stāstīts par “grēku plūdiem”, kas iznīcina gandrīz visu dzīvo.

Svētā Jaunava Marija un Vācu ordeņa mestrs Livonijā Volters fon Pletenbergs. Cilnis Rīgas pilī.

Foto: Ilmārs Znotiņš

”
Drošības jēdziena
skaidrojums ietver arī
drošības pretmetu –
apdraudējumu.

Klimata pārmaiņas ietekmējušas procesus arī Latvijas teritorijā. Pēc leduslaikmeta klimats pakāpeniski kļuva siltāks. 2. g. t. pr. Kr. subboreālo klimatu nomainīja subatlantiskais klimatiskais periods, kas turpinājās arī dzelzs laikmetā – kļuva vēsāks un mitrāks –, tāpēc ūdensbaseinos paaugstinājās ūdens līmenis, un daudzas agrākās apmetnes ezeru piekrastēs vairs nebija izmantojamas. Samazinājās meža dzīvnieku, putnu, zivju populācija, un lielāku

nozīmi sāka iegūt lopkopība un zemkopība. Iespējams, klimata izmaiņas saistītas ar vulkāna izvirdumu Vidusjūrā, Santorini jeb Tirā (vēsturiski – Tērā), ap 1600. g. pr. Kr. Santorini ir sala Egejas jūras dienvidos, aptuveni 200 km uz dienvidaustrumiem no Grieķijas kontinentālās daļas un aptuveni 100 km uz ziemeļiem no Krētas. Vulkāna izvirdums izraisīja badu Ēģiptē, par ko rakstīts Bībelē: “Visā zemē nebija maizes, bads bija jo stiprs, un Ēģiptes zeme un Kanaāna zeme bada dēļ izputēja.” Visos Latvijas vēstures periodos ik pa laikam novērojamas klimata anomālijas un tām sekojoši ekonomiskie satricinājumi.

”

Visos vēstures periodos novērojamas klimata anomālijas un tām sekojoši ekonomiskie satricinājumi.

Uzskati par drošību ir mainījušies

Izpratne par drošību aizvēsturē būtiski atšķīrās no izpratnes, kāda tā bija viduslaikos, kur to saprata kā **līdzsvaru starp garīgo un laicīgo varu**, attiecības starp feodālajiem subjektiem un valdnieku dinastijām, kas balstījās uz līdzsvaru starp laicīgo un garīgo varu. Par pagrieziena punktu kļuva 1648. gads – tika parakstīts Vestfālenes miera līgums. Līdz ar to izzuda sapnis par universālu pasaules impēriju, jo par starptautisko attiecību subjektiem kļuva valstis. Šo sistēmu raksturoja vairāku samērā vienādi stipru valstu pastāvēšanas fakta izvirzīšana par pasaules kārtības pamatprincipu. Pēc šīs kārtības valstis ir juridiski vienlīdzīgas, bet pēc saviem militārajiem, ekonomiskajiem, iekšējās saliedētības un citiem parametriem – atšķirīgi subjekti, kas atrodas pastāvīgā mijiedarbībā; Vestfālenes sistēmas principi turpina darboties vēl mūsdienās. **Tādējādi izpratnē par drošību sāka dominēt valsts** (monarha vai nācijas veidotas valdības pārvaldības) **drošība**.

Drošības jautājumi ik pa laikam aplūkoti vēsturnieku, filozofu un militārās zinātnes pētnieku darbos. Spilgtākie piemēri ir tādi darbi kā Tukidīda *Peloponēsas kara vēsture* (5. gs. pr. Kr.), Nikolo Makjavelli *Valdnieks (Il Principe)*, 1532), Tomasa Hobsa *Leviatāns (Leviathan)*, 1651) u. c. Šajos darbos centrā ir valsts un tās drošības uzturēšana militāriem vai politiskiem līdzekļiem. Apgaismības laikmetā tādi filozofi kā Imanuels Kants, Džons Loks u. c. sāka domāt par taisnīgu valsti, kas nodrošina indivīda

tiesības, tomēr daudzi drošības aspekti palika nepamanīti – **slimības, epidēmijas** ilgstoši uzskatīja par Dieva sodu. Tas pats attiecās arī uz **dabas katastrofām**. To priekšvēstnešus meklēja astronomiskajās parādībās – “zīmēs pie debesīm” –, kas varēja būt komētas, halo fenomēns, ziemeļblāzma utt.

Jauna situācija izveidojās pēc Franču revolūcijas, kas radīja franču nāciju. Nākamais, 19. gadsimts, ir nāciju un nacionālo valstu veidošanās gadsimts. Tomēr daudzas nācijas joprojām bija iesprostotas impēriju sastāvā, to cīņa par drošību, kuras galējais piepildījums ir nacionāla valsts, apdraudēja un ārdīja to ietvaru, kurā tās atradās, – impērijas. Pirmais pasaules karš **izraisīja impēriju sabrukumu – uz to drupām dzima nacionālas valstis**. 20. gadsimta divdesmitie un trīsdesmitie gadi bija nacionālisma uzplaukuma laiks, kas pieņēma arī ekstrēmas formas. Itālijā radās fašisms, Vācijā – nacionālsociālisms. Krievijā, kurā izveidojās totalitārs komunistiskais režīms, nebija atteikusies no imperiālistiskajām ambīcijām, kuras nu varēja piesegt ar saukli *Visu zemju proletārieši, savienojieties!*

Pēc Otrā pasaules kara pasaule kļuva bipolāra – sākās aukstais karš, kurā viens otram pretī stāvēja divi lieli militāri bloki – NATO un Varšavas līgums.

Nācijas un nacionālā identitāte

Jauna situācija izveidojās pēc PSRS sabrukuma 1991. gadā. Periodā, kas iestājās pēc aukstā kara, radās pārlicēba, ka nacionālas valstis zaudēs savu nozīmi. 1996. gadā ASV militārajā žurnālā *Parameters* izskanēja Martina van Krevela apgalvojums: “Valsts, kas kopš Vestfālenes līguma (1648) ir bijusi vissvarīgākā un visraksturīgākā modernā institūcija, mirst. Kur vien skatāmies, pastāvošās valstis vai nu apvienojas lielākās kopībās, vai sabrūk; kur vien raugāmies, organizācijas, kas nav valstis, ieņem to vietu. **Starptautiskajā līmenī mēs virzāmies no atsevišķu, suverēnu valstu sistēmas uz mazāk noteiktām, hierarhiskākām un daudzās izpausmēs sarežģītākām struktūrām.**”

Eiropas Parlamenta liberāļu grupas vadītāja Gija Verhovštata 2010. gadā uzsvēra: “Īsāk runājot, *identitāte* ir koncepts, uz kura bāzes nav iespējams uzbūvēt miermīlīgu un plaukstošu sabiedrību. [...] Eiropa, kas sastāv no nācijām, ir pagātnes reliktis. Tā ir Eiropa, kas nav spējīga risināt problēmas. Tā ir Eiropa, kas nespēs spēlēt nozīmīgu lomu multipolārā pasaulē 21. gadsimtā. [...] Nākotnes Eiropa un Eiropas Savienība būs postnacionāla vai neeksistēs nemaz. [...] 20. gadsimts mums parādīja, ka galīgās sekas no domāšanas, kas balstīta uz identitāti, ir gāzes kameras Aušvicā.”

Situācija mainījās, sākoties 21. gadsimtam. Tos vārgos demokrātijas asnus, kas mēģināja uzplaukt Krievijā pēc PSRS sabrukuma, nosaldēja Vladimira Putina izveidotais režīms, kas ieguvis jaunu apzīmējumu – putinisms –, un tas ir dīvains imperiālisma, nacionālisma, pareizticības sajaukums, kurš baidīti atgādina nacionālsociālismu Vācijā 20. gadsimta trīsdesmitajos, četrdesmitajos gados.

Maskaviešu zvērības Livonijā. Johana Jakoba Vika hronikā attēls pievienots skrejlapai, kurā vēstīts par maskaviešu zvērībām Cēsīs 1577. gadā.¹

Taču būtiskākais pagrieziena punkts iestājās 2022. gada 24. februārī, kad Krievija sāka pilna mēroga karu Ukrainā. Ukrainas tauta parādīja, ka nacionālā identitāte joprojām ir būtiska. Ukrainu nācija saliedējās kā nekad. Šajā īsajā pārskatā nav iespējams izsekot visiem vēstures pagriezieniem, var piekerties tikai dažiem aspektiem, kuri šķiet aktuāli arī mūsdienās.

”

Cīņa notiek ne tikai kaujas laukā, bet arī par cilvēku prātiem.

Nacionālā identitāte, tāpat kā jebkura cita identitāte, dzimst un pastāv cilvēka apziņā. To var nostiprināt un var arī izdzēst. Cīņa notiek ne tikai kaujas laukā, bet arī par cilvēku prātiem. Atskats pagātnē liecina, ka jau Livonijas krusta karu laikā iekarošana nenotika tikai ar uguni un zobenu. Nozīmīgs kristiešu panākums bija lībiešu vecākā, Kaupo, pievēršana ticībai. Tam netika žēloti līdzekļi – Kaupo aizveda uz Romu un stādīja priekšā pāvestam Inocentam III. Redzētais darīja savu – Kaupo kļuva par pārliecinātu kristietu un savu varu un autoritāti izmantoja cīņā gan ar pagāniskajiem tautiešiem, gan kaimiņu tautām.

Idejiskā pārliecība sevišķi būtiska kļuva reformācijas laikmetā. Parādījās jauns, ietekmīgs ierocis – iespiestais vārds. Ap šo laiku radās arī tāds jēdziens kā propaganda. Idejas mainīja iekārtas. Pie varas esošie pret tām izturējās dažādi – daži pieņēma, daži lika šķēršļus. Tas noteica arī pārmaiņu raksturu – evolūcija vai revolūcija.

Draudi no austrumiem

Joprojām aktuāla ir Livonijas sabrukuma mācība. Mēs varam dažādi vērtēt Livonijas laiku, tomēr tās iekšienē

Latvijas sentautas konsolidējās latviešu tautībā. Domājams, tā drīzāk bija identitātes maiņa, mazāk atsevišķu sentautu asimilācija. Livonija, neskatoties uz tās iekšējām pretrunām un pamattautu ierobežošanu, atvēlot tām vien zemnieku kārtas statusu, bet drošību padarot par vāciski runājošās bruņniecības privilēģiju, bija Rietumu civilizācijas priekšpostenis austrumos. 15. gadsimtā tam līdzās izveidojās jauns, agresīvs spēks – Maskavas kņaziste. Maskavas vara auga Ivana III laikā (1462–1495), kad tā sāka veidot jaunu valstiskumu. 1453. gadā turki ieņēma Konstantinopoli. Pareizticības šūpulis – Bizantijas impērija – beidza pastāvēt. 1472. gadā Ivans III apprecēja pēdējā Bizantijas imperatora Konstantīna XI brāļameitu Sofiju un pasludināja sevi par Bizantijas imperatora varas mantinieku un galveno pareizticīgo aizstāvi. Bizantijas divgalvainais ērglis kļuva par Krievzemes simbolu. Maskavas krievi nekad nebija valdījuši Kijivā, taču tas viņiem netraucēja uzskatīt Maskavu par vienīgo likumīgo Kijivas Krievzemes mantinieci. Ordeņa Livonijas atzara mestrs Johans Volthūss fon Herze bija viens no pirmajiem mestriem, kas apzinājās bīstamo situāciju pie Livonijas austrumu robežas un nolēma palīdzēt Novgorodai tās cīņā pret Maskavu. Taču viņš ordeņa iekšējo intrigu dēļ tika gāzts un 1471. gadā mira Cēsu pils cietumā. 1478. gadā Ivans III likvidēja Novgorodas neatkarību un pievienoja to Maskavai. Baltazara Rusova hronikā par to teikts: “[..] Maskavas lielkņazs [..] ieņēma lielo Novgorodas kņazisti un pilsētu, kur līdz šim bija bijusi īpaša valdība. Pēc Maskavas paražas, visi vecie iedzīvotāji tika pārcelti citās Maskavas zemēs un pilsētā ielikti jauni iedzīvotāji.” 1480. un 1482. gadā Ivana III karaspēks iebruka Livonijā. Jaunā Maskavas lielkņaza Ivana IV (1533–1584) laikā Maskavas ambīcijas turpināja augt. Gatavojoties kāzām, Ivans IV izteica vēlmi kronēties par caru. Cara tituls Svētajos rakstos senslāvu valodā tika piešķirts Jūdejas, Babilonijas un Asīrijas valdniekiem. Tajos pieminēts “cars Dāvids”, “cars Augusts”. Tas, kurš nesa šo titulu, bija Senās Romas un jaunās Bizantijas Romas mantinieks. Maskava būs Trešā Roma, un tai varenībā jāpārspēj abas pārējās. Jaunizstrādātajā ciltskokā Ivans izrādījās Romas imperatora Oktaviāna Augusta tiešs pēctecis.

Livonijas sabrukuma cēloņi meklējami daudz dziļāk

16. gadsimta sākumā krievi bija gatavi karam ar Livoniju un meklēja iemeslu to sākt. Kā vēsta Baltazars Rusovs, krievi ne tikai Narvas apkaimē, bet arī Rīgas un Tērbatas bīskapijā un citās vietā “izrādīja savu naidu dedzināšanā, laupīšanā un slepkavošanā”. Ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga vadībā izcīnītā uzvara pie Smoļinas ezera 1502. gada 13. septembrī deva Livonijai atelpu, kas ilga apmēram 50 gadu.

Ivans IV likvidēja pēdējās Kijivas Krievzemes mantojuma paliekas – 1570. gadā viņš no jauna aplenca Novgorodu un izkāva tās iedzīvotājus – vispirms bajārus, tad arī vienkāršos novgorodiešus. 1558. gadā janvārī Ivana IV karaspēks iebruka Livonijā. Sākās Pirmais Ziemeļu karš (1558–1583), kura rezultātā Livonija sabruka. Karš starp Krievijas caristi un Livonijas konfederāciju ilga no 1558. līdz 1561. gadam, bet vēlāk tajā iesaistījās arī Lietuvas lielkņaziste (vēlāk

¹ www.e-manuscripta.ch/zuz/content/titleinfo/665021). Pēc Agris Dzenis, A. Cara Ivana IV uzbrukumi Cēsīm 1577. – 1578. gadā. Cēsu pils raksti. I, Cēsis 2017.

Polijas-Lietuvas kopvalsts, 1561–1575), Dānijas un Zviedrijas karaliste (1561–1583).

Lai gan Livonijas sabrukumu izraisīja Livonijas karš, tās izjukšanas cēloņi meklējami daudz dziļāk. Tiesību vēsturnieks Benno Ābers norāda, ka Livonija sabruka nesakārtoto iekšējo attiecību dēļ, jo to plosīja dažādas pretrunas: starp Vācu ordeņa Livonijas atzaru un bīskapu, starp bīskapu un ordeņa mestru no vienas puses un tautu no otras puses, starp zemes kungiem un pavalstniekiem. Pēc reformācijas Livonijas uzbūve nebija mainījusies – tā turpināja pastāvēt kā katoļu feodālu valdījumu kopums, kamēr pavalstnieki bija pārgājuši lutertībā. Luterānisma uzvara bija viens no iemesliem, kādēļ Livonija piedzīvoja sabrukumu, bet tas nebija vienīgais.

Karš bija postošs civiliedzīvotājiem. Cilvēki gāja bojā gan laukos, gan pilsētās. Cieta visi iedzīvotāju slāņi, visu Livonijas tautību pārstāvji – latvieši, igauņi, lībieši, vācieši. Ivans IV Bargaizs praktizēja iedzīvotāju aizdzīšanu verdzībā uz Krieviju. Gūstā bieži palika un mira arī sagūstītie karavadoņi. Veco mestru Vilhelmu Firtsnebergu pēc sagūstīšanas krievi aizveda uz Maskavu, kur to izrādīja triumfa gājienā, pēc tam ielika cietumā, kur viņš mira.

Dramatiski notikumi risinājās Cēsīs 1577. gada septembra sākumā, kad cara karaspēks aplenca pilsētu. Zinot par krievu briesmu darbiem Koknesē un citās pilīs, Cēsu pilī esošie “vīri, sievas un jaunas, pa lielāki daļai muižnieku kārtas, nolēma vienbalsīgi uzspridzināt”. Zem telpas novietoja pulveri, kāds Heinrihs Bausmanis ar degli devās turp un to uzspridzināja. Telpa sagruva, bet pašu Heirihu Bausmani eksplozija bija izmetusi laukā. Krievi viņu atrada ar mazām dzīvības pazīmēm un aiznesa pie cara, kur viņš arī nomira. Viņa līķi krievi uzsēdināja uz mieta.

nekur nedrīkstēja rādīties, viņi sēdēja pilīs un muižās kā aplenkti. Steidzamās darīšanās krievi neāja pa veciem parastiem ceļiem, ne arī pa karaceļu, bet ar lielu līkumu pa sānceljiem, kur arī baidījās no katra krūma un tilta, vai tik tur nav paslēpušies Hanibāla ļaudis ar savām garām šautenēm. Bez pārtraukuma viņi sarīkoja uzbrukumus krieviem, ka viņu briesmu signāli pastāvīgi skanēja, gluži tāpat, kā tas bija pie Rēveles, kad krievi bija uzbrucēju lomā.”

Līdzīgi rīkojās Turaidas pārvaldnieks un rakstvedis Johans Bīrings, kas 1577. gada decembrī ar 100 vācu un 80 poļu jātniekiem un 200 zemniekiem nakts laikā ieņēma Cēsu pili. Drīz pēc tam arī Burtņieku, Limbažu, Straupes un Nītaures pilis. Tomēr šādi gadījumi acīmredzot nav tikuši pietiekami novērtēti, un Baltazars Rusovs savā hronikā aprakstu par Johanu Bīringu beidz ar vārdiem: “Livonijai viņš daudz laba darījis, bet pateicības viņš mantoja maz.”

Bezgala mūsdienīgi skan Baltazara Rusova vēstījums par Ivana IV sarīkoto triumfa gājieni Maskavā. Līdz ar sagūstītajiem Livonijas muižniekiem un ordeņa mestru Firstenbergu tajā dzīti arī krievu pakļautie Astrahaņas un Kazaņas hani. Viens no viņiem Firstenbergam sacījis: “Ar jums, vācu suņiem, rīkojas, kā pienākas. Jūs devāt krieviem rīksti rokā, lai mūs pērtu, bet nu jūs paši tiekat pērti.” Ar to tatāru hans bija domājis pulveri, lodes un munīciju, ko Vācijas un Livonijas tirgotāji piegādājuši krieviem. Rusova rezumējums ir skarbs: “Pašlabuma meklēšana un mantas kāriba tā bija saēdusi ļaudis, ka viņi bija aizmirsuši ne tikai mīlestību pret savu tuvāko, bet bija aizmirsuši savu pašu, bērnu un tēvijas labklājību.”

Vairākas politiskas mācības un arī pozitīva pieredze

Mantkāriba, dzīšanās pēc ātras peļņas, cerības, ka “mūs jau tas neskar”, nav zudušas arī pēc 500 gadiem. Ja to varam norakstīt uz cilvēka dabu, tad ir arī vairākas politiskas mācības. Sevi nav attaisnojuši mazas valsts centieni palikt neitrālai. Tādas loloja gan Kurzemes un Zemgales hercogiste, gan Latvijas Republika starpkaru periodā. Kurzemi un Zemgali postīja gan zviedri, gan feodālā senjora lomā esošā Polijas-Lietuvas karaļa karaspēks. Otrā pasaules kara sākumā neitralitāti pasludinājušās Latvijas kuģus gremdēja vācieši, PSRS uzbruka robežpostenim Mašlenkos, beidzot 1940. gada 17. jūnijā okupēja Latviju.

Ir arī pozitīva pieredze. Latviešu nācija izveidojās 19. gadsimtā, kad viena gadsimta laikā tika noiets ceļš no nebrīvas zemnieku kārtas līdz modernai pilsoniskai sabiedrībai, kuras vainagojums bija neatkarīga valsts. Draudi, kurus izjuta jaunā valsts, bija pat bīstamāki par tiem, kurus izjutām šodien. Komunistiskās idejas Latvijā pilnībā nebija izzudušas arī pēc baisajiem Pētera Stučkas valdības 1919. gada eksperimentiem. Savukārt Padomju Krievija nekautrējās graut Latvijas ekonomiku, piemēram, lielā daudzumā iepludinot viltotu naudu. Pāri Padomju Krievijas – Latvijas robežai tika sūtītas bruņotas bandas. Kara izpostīto Latviju apdraudēja arī kriminālnoziedznieki – gan individuāli laupītāji un slepkavas kā Ansis Kaupēns, gan bandas. Smagus noziegumus Jelgavas, Tukuma, Bauskas rajonos un citviet

”

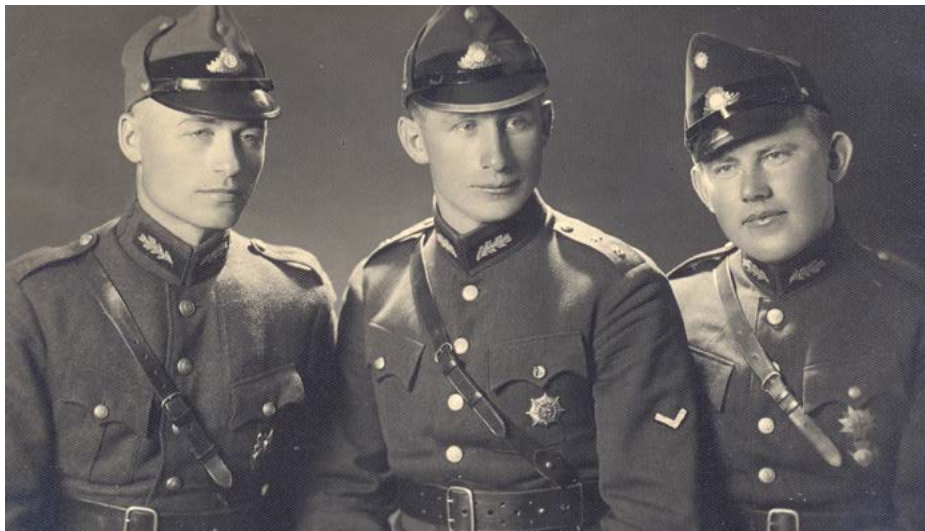
Pastāvošās valstis vai nu apvienojas lielākās kopībās, vai sabrūk.

Panākumu atslēga – vienotība

Kopīgu briesmu priekšā reizēm tika aizmirsts par kārtu atšķirībām, un privilēģētais mazākums atļāvās apbruņot arī vietējo tautu zemniekus. Sekmes neizpalika. Igaunijā ar krieviem veiksmīgi cīnījās Ivo Šenkenbergs, kura karaspēka vienība sastāvēja no igauņu zemniekiem. Baltazars Rusovs savā Livonijas hronikā raksta: “Jūlija mēnesī daži tūkstoši tatāru iebruka Harijā. Divas vācu nodaļas, zviedru bruņinieki, divas kājnieku nodaļas un Ivo Šenkenbergs, saukts Hanibāls, ar saviem zemniekiem izgāja vajāt tatārus, kuri glābās Vezenbergas pils lielgabalu apsardzībā. Zviedri nevarēja viņiem piekļūt; kad dažus no zviedriem ievainoja ar pils lielgabaliem, viņi atgriezās Rēvelē. [...] Krievi visā Igaunijā

Laupītājs Ansis Kaupēns. 1920. gadi. Fotografēts policijā noziedznieka atpazīšanai. Valsts policijas Sabiedrisko attiecību nodaļas arhīvs

Valmieras aizsargu pulka aizsargi. Vidū – vada komandieris Pēteris Ulmanis. 1930. gadi. LKM 4-16687/4953-FT 8

Latvijas un Lietuvas pierobežas tuvumā un Lietuvā veica Leona Adamaiša banda. Latgalē no 1921. gada aprīļa līdz 1922. gada martam darbojās t. s. Japončiku banda, kura pastrādāja vairākus smagus noziegumus un sevišķi smagus noziegumus – laupīšanas, slepkavības, izvarošanas u. c.

Cīņai ar bruņotām bandām armijai un policijai lielu palīdzību sniedza 1919. gadā dibinātā Aizsargu organizācija, kas kļuva par iespaidīgu drošības garantu. Diemžēl aizsargi, lai gan bija gatavi cīnīties par valsti, nespēja sargāt tās demokrātisko iekārtu un atbalstīja Kārļa Ulmaņa apvērsumu 1934. gada 15. maijā. Lai gan Latvijā demokrātija saglabājās ilgāk nekā abās pārējās Baltijas valstīs un Polijā, tā tomēr netika nosargāta. Paļaušanās uz vadoni, kurš “redzēja tālāk”, beidzās ar Latvijas okupāciju. Tomēr nevajadzētu par zemu novērtēt Ulmaņa laikā paveikto nacionālās identitātes nostiprināšanā. Tā neizpauzās tikai nacionālā retorikā – liela uzmanība tika veltīta Latvijas vēstures, tai skaitā senākās vēstures, pētniecībai. Iznāca žurnāls *Senatne un Māksla*, tika dibināts Latvijas Vēstures institūts. Pat ja, skatoties mūsdienas acīm, bija pārspilējumi, zinot to, ka latviešu nācijai nākamais piecdesmit gadus nāksies pavadīt gūstā, ka priekšā būs dramatisks izmaiņas iedzīvotāju etniskajā sastāvā un pārkrievošanas draudi, tas attaisnojās. Latvieši saglabāja savu nacionālo identitāti un pie pirmās iespējas atguva savu valsti.

Valsti nevar nosargāt tikai ar ieročiem

Pēc neatkarības atjaunošanas Latvija sastapās ar Krievijas *maigo* varu. Tādi projekti kā *Jaunais vilnis* Jūrmalā, Rīgas *Dinamo* un KHL emocionāli saglabāja mūs Krievijas kultūras telpā, tur notiekošais šķita tuvāks un pazīstamāks par to, kas risinās Eiropā. Liela daļa Latvijas sabiedrības, un ne jau tikai krieviski runājošie, skatījās uz Eiropu no tādām pašām pozīcijām kā Krievija – “mēs un viņi”, “viņi tur, Briselē”, bet mēs šeit. Latvijā ieplūda Krievijas netīrā nauda, uzņēmumi

un īpašumi nonāca krievu jaunbagātnieku pārvaldībā. Tikai sākoties karam Ukrainā, tā pa īstam apjautām, cik atkarīgi esam no Krievijas energoresursiem. Baltazara Rusova senajā hronikā izteikto atgādinājumu par rīkstes došanu ienaidniekam, šķiet, nepamanīja neviens.

Karš Ukrainā daudz ko mainīja. Viena no šī laika iezīmēm ir vēlēšanās izdzīvot no tautas atmiņas visu, kas saistās kolaboracionismu padomju okupācijas gados. Kolaborantu, kā Andrejs Upītis, pieminekļi tiek demontēti vai pārvietoti. Uz renovētā Jaunā Rīgas teātra fasādes netiek atjaunots Eduarda Smilga portrets utt. Notiekošais atsauc atmiņā 1. gs. dzīvojošā Romas vēsturnieka Tacita rakstīto par barbaru sabiedrību: “Dažādi ir sodi, atkarībā no nozieguma: nodevējus un pārbēdzējus tie pakar pie kokiem, glēvuļus, bailuļus un nedabiskā nešķīstībā apgānījušos nogremdē purvu dūņās, pārmetot režģi pāri. Nāvēssoda nevienādums it kā nozīmē to, ka noziegumu sods jārada, negoda lietas – jāslepj”. Mums nav tiešu pierādījumu, ka līdzīgi būtu rīkojušās baltu tautas vai Baltijas somi, jo Latvijas teritorijā nav atrasti purvos iegremdēti apbedījumi, kā tas ir ģermāņu un ķeltu apdzīvotajās zemēs, tomēr nav šaubu, ka neviena tauta nedrīkstēja izrādīt ārējas vājuma pazīmes. Vājuma slēpšana nebija kauna izpausme, bet nepieciešamība.

Mēs – divus tūkstošus gadu vēlāk – tāpat nedrīkstam rādīt, ka mūsu vidū bijuši tādi, kuri gatavi kalpot okupācijas varai. Lai gan Latvija ir NATO dalībvalsts, tai svarīgi demonstrēt, ka tā gatava sevi aizstāvēt, atvēlot pietiekamu daļu no IKP valsts aizsardzībai. Tomēr valsti nevar nosargāt tikai ar ieročiem vien. 2024. gada 24. februārī, pieminot otro gadadienu, kopš Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā, ministru prezidente Evika Siliņa mītiņā pie Brīvības pieminekļa sacīja: “Kopā līdz uzvarai! [...] Cilvēkiem mīlot Latviju, Krievijai neizdosies iekarot Latvijas iedzīvotāju prātus.”

Karu nevar uzvarēt tikai ar mīlestību, bet bez mīlestības pret savu valsti to nosargāt nevar pavisam noteikti. **U**

Fil! Nikolajs Karlsons, *lettonus*. Latviešu karavīra stāsts tuvplānā

Fil! Ēriks Jēkabsons, *lettonus*

Foto no Karlsonu ģimenes arhīva

Nikolajs Karlsons piederēja paaudzei, kas piedzīvoja divus pasaules karus, Latvijas Neatkarības karu un Krievijas pilsoņu karu, pārvarot mūsdienās neiedomājamas grūtības un sarežģījumus, daudzkārt riskējot ar dzīvību un nepārtraukti cīnoties. Tā bija paaudze, kuras gaitās mēs varam saskatīt cēlonus, kāpēc Latvijas liktenis bija tik sarežģīts un smags un kāpēc latviešu skaits mūsdienās Latvijā un pasaulē ir mazāks nekā pirms karu sākuma. N. Karlsonam – patriotam, karavīram un cilvēkam – izdevās palikt dzīvam un turklāt visu mūžu turpināt cerēt, ka Latvija atgūs zaudēto neatkarību. Šī cerība ir viens no šīs paaudzes trimdā raksturīgākajiem simboliem.

1896. gada 14. aprīlī Palsmaņa muižā Valkas apriņķī zemnieku virstiesas priekšsēdētāja un muižas pārvaldnieka Pētera Karlsona un viņa kundzes jelgavnieces Adeles, dzimušas Brantes-Brankševicas, ģimenē piedzima dēls Nikolajs. Līdzīgi citām latviešu inteliģences ģimenēm, arī Karlsoni bija vāciskojušies, jo māte Adele bija vācbaltiete. Kopā ar vecāko brāli Pauli kopš 1906. gada Nikolajs mācījās Cēsu Vācu progimnāzijā, bet kopš 1909. gada – prestižajā Vidzemes Vācbaltiešu bruņniecības ģimnāzijā Birkenruē (Bērzainē, tagadējā Cēsu pilsētas teritorijā).

Studentu mobilizācija

1913. gadā abi brāļi devās uz Pēterburgu, turpinot mācības ģimnāzijā. 1916. gadā 20 gadus vecais jauniešs pabeidza Petrogradas Aleksandra 1. ģimnāziju (brālis – gadu agrāk). Ritēja kara trešais gads, Krievijas impērijas resursi strauji ruka (milzīgais kritušo, sakropļoto un gūstā saņemto skaits sniedzās vairākos miljonos), armijā sāka iesaukt pat studentus, un jaunus klausītājus augstskolas vairs neuzņēma. Arī Nikolajam bija jāgatavojas mobilizācijai. Viņš izvēlējās dienestu kara flotē un septembrī Petrogradā iestājās t. s. "Atsevišķajās gardemarīnu" (flotes unteroficiēru nosaukums) sagatavošanas nodaļas klasē, viņu iedalīja 3. rotā. Uzreiz pēc iestāšanās N. Karlsonu nosūtīja uz Vladivostoku, bet oktobrī viņš kopā ar citiem gardemarīniem no turienes devās mācību braucienā uz ārzemēm (Japānas un Korejas ostām Klusajā okeānā) palīgkreiserī *Orjol*.

Konflikts uz kuģa

Kuģim atrodoties šajā braucienā, 1917. gada martā Krievijā notika Februāra revolūcija (nesakritība izskaidrojama ar

Fil! Nikolajs Karlsons
1928. gadā.

Krievijā joprojām pastāvošo atšķirīgo, novecojušo kalendāru), tika gāzts cars, varu valstī pārņēma pagaidu valdība, kas bija spiesta to dalīt ar strādnieku un zaldātu deputātu padomēm. Palielinoties haosam valstī un armijā, pie varas sāka rauties radikālā bolševiku partija ar Ļeņinu priekšgalā. Revolūcijas atskaņas bija jūtamas arī uz kuģa, palīgkreisera komandā sākot izplatīties bolševisma idejām. Šī iemesla dēļ starp kuģa komandu un patriotiski noskaņotajiem, militāri disciplinētajiem gardemarīniem sāka briest konflikts (1917. gada beigās tas pāraugs atklātā sadursmē). Vladivostokā kuģis atgriezās 1917. gada maija sākumā jau pilnīgi citā valstī.

Ziemas pils aizstāvēšana

N. Karlsons devās uz Petrogradu, kur turpināja mācības Gardemarīnu sagatavošanas nodaļā. Situācija galvaspilsētā un Krievijā kopumā kļuva arvien sarežģītāka, disciplīna strauji

bruka arī bruņotajos spēkos, zināms izņēmums bija mācību iestādes, kur radikālo politisko grupējumu iespaids bija mazāks.

1917. gada septembrī N. Karlsons tika pārvietots uz nodaļas 2. rotu un iecelts par gardemarīnu vada komandieri. 7. novembrī Krievijas galvaspilsētā notika apvērsums, varu pārņemot lielinieku partijai, kas prasmīgi izmantoja valstī valdošo sajukumu, un strauji tika uzsāka diktatūras veidošana. Apvērsuma laikā N. Karlsons bija starp karaskolu klausītājiem, kuri mēģināja organizēt pagaidu valdības mītnes – Ziemas pils – aizstāvēšanu, kas neizdevās. Pēc pils ieņemšanas viņš kopā ar citiem junkuriem un gardemarīniem, ko pūlis aizturēja, kādu laiku pavadīja apcietinājumā Kronštates jūras cietumā, bet pēc tam tika atbrīvots.

Oficiāli Atsevišķās gardemarīnu klases tika izformētas novembra beigās, bet faktiski tās turpināja ierobežotu darbību vēl līdz 1918. gada marta sākumam. 7. martā N. Karlsonu demobilizēja no *vecās armijas*; viņš mācību iestādē bija noklausījies divus kursus. Jau no 1918. gada sākuma N. Karlsons Petrogradā strādāja dažādus gadījuma darbus, lai izdzīvotu. Šajā laikā bolševiku diktatūra jau bija ievērojami nostiprinājusies, darbību izvērsa tās represīvā iestāde – Ārkārtējā komisija cīņai pret kontrrevolūciju jeb t. s. čeka. Nikolaja politiskais noskaņojums bija skaidrs – jaunā vara viņam bija pilnīgi nepieņemama. Vēl jo vairāk tāpēc, ka 1917. gada 26. decembrī Novozibkovā, Čerņigovas guberņā bolševizējušies zaldāti bija noslepkavojuši viņa trīs gadus vecāko brāli Pauli – bijušo Tērbatas Universitātes medicīnas studentu, kurš 1915. gada decembrī brīvprātīgi iestājās armijā, beidza Konstantīna artilērijas karaskolu un dienēja frontē kā 71. smagās artilērijas divizona baterijas komandieris, sasniedzot poručika dienesta pakāpi (viņu pārveda un apbedīja Smiltēnē).

Slepus atgriežas dzimtenē

1918. gada pavasarī ceļš uz vācu karaspēka ieņemto dzimteni bija slēgts (marta sākumā Brestā bija noslēgts Vācijas un Padomju Krievijas miera līgums, nosakot demarkācijas līniju jeb pagaidu robežu starp abām zemēm), un Nikolajs, būdams noteikts bolševiku varas pretinieks, devās uz Murmansku nolūkā iestāties tur veidotajos pretbolševistiskajos spēkos. Tomēr ceļā jaunās varas iestādes viņu apcietināja un atveda atpakaļ uz Petrogradu.

1919. gada rudenī tapušajā Latvijas armijas dienesta sarakstā pats N. Karlsons par sevi trešajā personā rakstīja: "Izbēga no apcietinājuma un, negribēdams kalpot lieliniekiem, nodarbojās ar dažādiem fiziskiem darbiem līdz 20. maijam. Pēc tam atstāja Petrogradu, izlēmis mēģināt slepus pāriet Vācijas-Padomju Krievijas demarkācijas līniju, lai atgrieztos dzimtenē. Tas arī izdevās, un 28. maijā viņš ieradās pie Smiltēnē dzīvojošajiem vecākiem."

Vācu karaspēks un iestādes šajā laikā pilnībā kontrolēja situāciju visā Latvijas teritorijā, turklāt bija acīmredzams, ka Vācija gatavojas saglabāt varu un iespaidu reģionā arī turpmāk, tāpēc nepieļāva legālu latviešu politiska rakstura darbību. Latvijā esošie bija spiesti pielāgoties situācijai. 1918. gada rudenī vācu varas iestādes uz bijušā Rīgas Politehniskā institūta bāzes atjaunoja Rīgā t. s. Baltijas Tehniskās augstskolas darbību ar vācu mācību valodu. Nikolajs 10. oktobrī iestājās šīs augstskolas Mehānikas nodaļā.

Mācības gan neturpinājās ilgi. 1918. gada novembra sākumā Vācijā notika revolūcija, atkāpās ķeizars, revolūcijas noskaņojums atbalsojās arī Latvijā esošajā vācu karaspēkā. 11. novembrī Rietumu frontē tika parakstīts pamiers, sākās novēloti mēģinājumi izveidot provācisku Baltijas valsti, bet 18. novembrī – Rīgā proklamēta Latvijas Republika. Vienlaikus Padomju Krievija pasludināja par spēkā neesošu Brestas miera līgumu, sākot virzīt savu armiju uz rietumiem.

Jaunā Latvijas valdība nekontrolēja stāvokli ne Rīgā, ne valstī kopumā, un valstī no austrumiem ienāca Sarkanās

Nikolajs ar sievu Mirjama Irmu Elizabetes ielā Rīgā 1938. gadā.

armijas vienības ar latviešu strēlniekiem to sastāvā, bet vācu okupācijas varas iestādes cīnījās ar disciplīnas zuduma sekām vācu karaspēka daļās. Vienotai cīņai pret bolševikiem bija gatavi vienīgi vācbaltieši, savukārt latviešu atbalsts pagaidu valdībai bija vājš – tauta šaubījās, jo vēl nepazina bolševisma būtību un gaidīja mājās savējos, strēlniekus, kā arī neuzticējās valdībai, kas bija spiesta pagaidām sadarboties ar tautas apziņā mūžseno ienaidnieku Vāciju.

Latviešu tautības karavīri landesvērā

Pakāpenisks haoss pārņēma arī iestāžu darbu Rīgā, tostarp nedarbojās Baltijas Tehniskā augstskola. N. Karlsons devās pie vecākiem uz Smiltēni, neskaidrajā situācijā vēloties nogaidīt tālāko notikumu attīstību. Taču decembra beigās Vidzemē ienāca pagaidām vēl bolševikiem uzticīgo latviešu strēlnieku daļas un tika nodibināta diktatūra formāli neatkarīgajā Padomju Krievijas satelītvalstī – Padomju Latvijā. Faktiski no paša sākuma latviešu bolševiki sāka realizēt teroru pret varas pretiniekiem, kā arī īpašumu konfiskāciju un *šķiru politiku* raksturojošās darbības.

1919. gada janvārī N. Karlsonu Smiltēnē apcietināja vietējās Padomju Latvijas varas iestādes un ieslodzīja cietumā. Tomēr februārī viņam izdevās izbēgt un doties uz Rīgu, jo lielajā pilsētā slēpties bija vieglāk. Bada un bailu pārņemtajā pilsētā viņš slēpās kopā ar vecākiem un brāli Viktoru. 22. maijā Rīgu no popularitāti strauji zaudējušās padomju varas un tās bruņotajiem spēkiem, kuru cīņasspārs bija sarucis, ar kauju atbrīvoja landesvēra vienības.

Pēc trim dienām, 25. maijā, vācu vienību un iestāžu kontrolētajā pilsētā N. Karlsons kopā ar brāli brīvprātīgi iestājās apmēram 400 vīru lielajā landesvēra krievu nodaļā, ko komandēja Mežotnes firsts Anatols Līvens. Nikolajs tika iedalīts nodaļas Ložmetēju rotā (no 10. jūnija – 2. vada 1. ložmetēja 1. numurs). Nodaļa atradās sarežģītā stāvoklī – jūnijā Cēsu kauju laikā starp Igaunijas armiju (un Ziemeļlatvijas brigādi tās sastāvā) un landesvēra vācu vienībām, kā arī vācu Dzelzsdivīziju, tā centās ievērot pilnīgu neitralitāti. A. Līvens atteicās tajās iesaistīties, tāpēc nodaļa no Veismaņu muižas Vidzemē tika nosūtīta atpakaļ uz Rīgu. Pēc vācu karaspēka sakāves un Strazdmuižas pamiera noslēgšanas jūlija sākumā skaitliski ievērojami izaugusi nodaļa sadalījās, vienai daļai nonākot Jelgavā, otrai – Liepājā. Taču jau jūlija vidū A. Līvens, izpildot pretboļševistiskās Krievijas Ziemeļrietumu armijas virspavēlnieka ģenerāļa Nikolaja Judeņiča pavēli, sāka pārvietot nodaļu uz Narvu Igaunijā, iekļaujoties minētās armijas sastāvā. Armija gatavojās rudenī paredzētajam kārtējam lieluzbrukumam Petrogradai (oktobrī sāktais uzbrukums beigsies bez panākumiem), un nodaļas sastāvā atradās arī samērā daudzi latviešu karavīri.

Tomēr gardemarīns N. Karlsons palika Narvas frontē tikai līdz 10. septembrim, kad izstājās no Ziemeļrietumu armijas un devās uz dzimteni. Iespējams, tieši šajā Latvijai smagajā laikā latviešu karavīrs saprata, kur ir viņa patiesā vieta. Pirmkārt, pagaidu valdība Latvijā bija nostiprinājusi varu, un tai bija plašs tautas atbalsts, otrkārt, jau vairākas nedēļas Zemgalē un Kurzemē brieda konflikts ar tur esošo vāciski krievisko Krievijas Rietumu brīvprātīgo armiju Pāvela Bermonta vadībā. Turklāt 8. oktobrī tā sāka strauju uzbrukumu Rīgai, divu dienu laikā ienākot pilsētā un sasniedzot Daugavas upes līniju. (Frontes līnija palika pilsētā līdz 11. novembrim, kad Latvijas armija padzina Bermonta spēkus no Rīgas, un līdz novembra beigām tie tika padzīti no Latvijas.)

Iestājās Latvijas armijā

10. oktobrī N. Karlsons, kurš šajā laikā bija apmeties pie saviem vecākiem Bermonta artilērijas un lidmašīnu bombardētajā pilsētā, brīvprātīgi iestājās Latvijas armijas dienestā – Rīgas pilsētas komandantūras sargu rotā kā kareivis. Tomēr pēc četrām dienām, 14. oktobrī, noskaidrojot viņa militāro pieredzi, N. Karlsons tika pārvietots dienestā uz Armijas virspavēlnieka štāba Jūras daļu un ieskaitīts no upes kuģīšiem jaunveidotajā “kaujas flotilijā”. 26. oktobrī “noteiktas nodarbošanās trūkuma dēļ un uz paša vēlēšanos” viņš tika pārvietots uz armijas Kara saimniecības pārvaldes Apavu un apģērba nodaļu gardemarīna dienesta pakāpē (šajā periodā kādu laiku Latvijas armijā tika lietotas arī bijušās Krievijas armijas mācību iestāžu pakāpes).

Tādējādi N. Karlsona turpmākais dienests Neatkarības kara periodā un laiks pēc tā bija saistīts ar jebkuras armijas pastāvēšanai tik būtiskajām saimnieciskajām iestādēm. Latgales atbrīvošanas operācijas gaitā no 1920. gada 7. janvāra līdz 9. martam viņš atradās “piekomandējumā pārtikas produktu noliktavai”, bet 1920. gada 30. septembrī tika pārvietots uz galveno pārtikas un furāžas (lopbarības)

noliktavu kā “priekšstāvis pie kāpostu ieskābēšanas pilsoņa Rudziša fabrikā”. Neatkarības karš bija noslēdzies, un valsts svētkos, 1920. gada 18. novembrī, daudzi karavīri saņēma paaugstinājumu dienestā. Šajā dienā arī Nikolajs Karlsons “par nopelniem Latvijas labā” tika paaugstināts pirmajā virsnieka dienesta pakāpē – par leitnantu.

1921. gada martā Armijas saimniecības pārvalde tika pārdēvēta par Kara saimniecības pārvaldi, bet leitnants Karlsons iecelts par Zirgu un transporta nodaļas transporta pavadoni (9. aprīlī – par Pārtikas daļas Vispārējās un iegādāšanās nodaļas darbveža vietas izpildītāju), pagaidām atstājot piekomandētu galvenajai pārtikas un furāžas noliktavai (no šī komandējuma atgriezās un tiešos pienākumus pildīt sāka 1. jūlijā).

1922. gada janvārī jaunais virsnieks tika piekomandēts Kara saimniecības pārvaldes darba bataljonam jauniesaukto apmācīšanai, bet no marta bija pārvaldes Mobilizācijas nodaļas darbvedis. No tā paša gada oktobra – šīs nodaļas priekšnieka palīgs, paliekot minētajā amatā vairākus gadus, turklāt vairākkārt ilgstoši pildīja nodaļas priekšnieka pienākumus. 1924. gada jūlijā iestāde kārtējo reizi tika pārdēvēta – par Galveno intendantūras pārvaldi. 1926. gadā N. Karlsonu paaugstināja par virsleitnantu, bet 1927. gadā, ieviešot iestādē jaunu štatu sadalījumu, iecēla par Mobilizācijas daļas Mobilizācijas nodaļas priekšnieka palīgu un Karalaika apgādes statistikas nodaļas priekšnieka vietas izpildītāju.

Studē tieslietas Latvijas Universitātē

Paralēli karadienestam N. Karlsons jau no 1921. gada studēja tieslietas Latvijas Universitātē, studijas sekmīgi pabeidzot 1931. gadā. Kopš 1922. gada viņš enerģiski darbojās studentu korporācijā *Lettonia* un bija aktīvs tās biedrs visu mūžu.

1933. gada maijā visas armijas saimnieciskās un sanitārās iestādes tika apvienotas vienotā Apgādes pārvaldē, un virsleitnants N. Karlsons kļuva par Intendantūras daļas Mobilizācijas nodaļas priekšnieka palīgu. Tomēr jau tā paša gada septembrī kā augstāko juridisko izglītību ieguvušu viņu pārvietoja uz Kara tiesu (1939. gadā pārdēvēta par Armijas tiesu), ieceļot par tiesamatu kandidātu. 1933. gada novembrī Nikolaju paaugstināja par kapteini leitnantu, bet 1935. gadā – par kapteini. No 1936. gada maija viņš bija kara prokurora palīgs. 1934. gada 17. jūlijā virsnieks nodibināja ģimeni, apprecoties ar mācītāja Edgara Berga meitu – tieslietu studenti Mirjamu Irmu Bergu.

Pēc pasaules kara sākšanās un Sarkanās armijas bāzu ierīkošanas Latvijas teritorijā, aktīvi notiekot vācbaltiešu organizētajai izceļošanai no Latvijas, 1939. gada novembrī N. Karlsonu paaugstināja par pulkvedi leitnantu.

Represijas pret Latvijas virsniekiem

1940. gada jūnijā sekoja pilnīga Latvijas okupācija un neatkarības iznīcināšana, augustā ar viltu anektējot valsti Padomju Savienības sastāvā. Pakāpeniski tika iznīcināta arī

Latvijas armija, kas jūnijā bija spiesta pakļauties pavēlei un bez pretošanās noraudzīties, kā tiek likvidēta Latvijas neatkarība. 1940. gada vasarā sākās represijas arī pret Latvijas armijas virsniekiem. Rudenī Latvijas armija, iepriekš ievērojami samazinot virsnieku personālsastāvu, tika likvidēta, atliekas iekļaujot Sarkanajā armijā kā 24. teritoriālo korpusu. N. Karlsons, līdzīgi citiem juridiskā resora virsniekiem, tika atvaļināts. Oficiāli tas notika 1940. gada 3. oktobrī ar armijas Likvidācijas komisijas pavēli – “neieskaitīts Sarkanajā armijā”, bet 13. decembrī viņš pilnībā tika svērots no jau likvidētās armijas sarakstiem. Vairāk nekā 20 gadu dienests Latvijas armijā bija noslēdzies, saņemot vairākus apbalvojumus: Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīmi, Latvijas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas piemiņas medaļu, kā arī Viestura IV šķiras ordeni (1930. gadu nogalē).

Izceļo uz Vāciju

Tieši Latvijai grūtajās dienās Karlsonu ģimenē piedzima divas meitas – Ingrīda Anna (1939. gada septembrī) un Ieva Marija (1940. gada 15. oktobrī) –, kas noteikti iespaidoja tālākos ģimenes lēmumus. Okupētajā zemē valdīja terors, ik dienu pazuda (tika arestēti) cilvēki, burtiski dažu mēnešu laikā Latvija no attīstītas Eiropas valsts tika varmācīgi pārvērsta totalitārisma pažobelē, kur cilvēks nebija drošs ne par ko – arī par savu dzīvību ne. Šādos apstākļos, izmantojot divu Latviju pazudinājušo lielvaru – Vācijas un PSRS – savstarpējās norunas, gan 1939. gada nogalē neizceļojošie vācbaltieši (galvenokārt patriotisku motīvu dēļ), gan arī daudzi patriotiski noskaņoti latvieši, kuriem to ļāva darīt daļēji vāciskā izcelsme, uzskatīja par pareizu iesniegt izceļošanas dokumentus uz Vāciju. To darīja arī Karlsonu ģimene, 1941. gada februārī izbraucot uz šo zemi. Tur N. Karlsons nekavējoties sazinājās ar citiem Vācijā esošajiem latviešu virsniekiem, kas izmisīgā cerībā uz Vācijas atbalstu neatkarības atgūšanā bija atjaunojuši Latvju kareivju nacionālo savienību (tāda darbojās 1917.–1918. gadā latviešu strēlnieku pulkos) ar bijušajiem Latvijas kara aģentiem (militārajiem atašējiem attiecīgi Vācijā un Lietuvā) Aleksandru Plensneru un Viktoru Deglavu priekšgalā.

Kara tulkis

1941. gada 22. jūnijā līdz ar Vācijas uzbrukumu Padomju Savienībai sākās abu šo bijušo sabiedroto karš. Savienības biedri cerēja, ka tas dos iespēju atjaunot Latvijas neatkarību, kas nepiepildījās, jo neietilpa Vācijas plānos. Taču tieši šī iemesla dēļ daudzi latviešu virsnieki piekrita sadarboties ar Vācijas bruņotajiem spēkiem, un starp viņiem bija pulkvedis leitnants N. Karlsons. Viņš tika ieskaitīts Vācijas armijas sastāvā kā tulkis un atgriezās Latvijā jau kara pirmajā nedēļā. Vācu armijā viņš palika līdz 1942. gada

februārim, kad tika atvaļināts, un turpmāk strādāja par juriskonsultu Austrumu zemes jeb Ostlandes Saimniecības pārvaldē (*Ostlandgesellschaft*) Rīgā, vēlāk bija pilnvarnieks Krāsns podiņu, krīta un ģipša fabrikā Rīgā un Salaspilī.

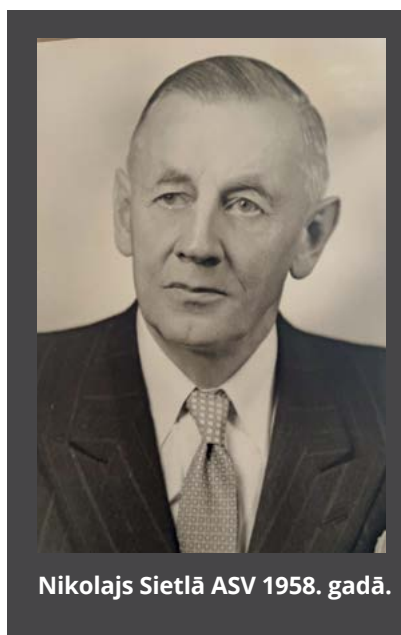
Iesaukts leģionā

1943. gada pavasarī Vācijas militārā vadība, lai kompensētu karaspēka smagos zaudējumus frontē, izšķīrās par formāli brīvprātīgā, faktiski – mobilizācijas ceļā, t. s. latviešu leģiona izveidi. Latviešu politiskā elite izvēlējās sadarboties ar Vāciju šajā jautājumā, cerot, ka kara beigās atkārtosies līdzīga situācija kā 1918.–1919. gadā, un bija būtiski, lai latviešu rīcībā tajā brīdī būtu savas militārās vienības, kas spētu atgūt neatkarību. Attiecīgā vecuma bijušie Latvijas armijas virsnieki tika iesaukti leģionā uzreiz, un starp viņiem bija arī N. Karlsons. No 1943. gada aprīļa viņš bija Latviešu leģiona 15. grenadieru divīzijas virsnieks, no septembra – leģiona Ģenerālinspektora R. Bangerska štāba Tieslietu daļas priekšnieks, vēlāk – leģiona virsprokurors. Līdzīgi kā meitu piedzimšanas gadījumā, arī dēla Justa nākšana pasaulē iezīmēja smagu lappusi tautas un ģimenes gaitās – dēls piedzima 1943. gada 22. septembrī.

1944. gada rudenī ģimenei bija jāatstāj Rīga, kas Padomju Savienības karaspēka rokās krita oktobrī. Viena leģiona divīzija turpināja cīņu Kurzemē, otra – Vācijā, uz kuriem devās arī Ģenerālinspektora štābs. 1944. gada decembrī N. Karlsons tika iecelts par sakaru virsnieku SS štābā Berlīnē, vēlāk – Ģenerālinspektora štābā Lībekā. 1945. gada februārī piedalījies Latviešu nacionālās padomes dibināšanā Potsdamā, kas cerēja kara beigu posmā atjaunot Latvijas neatkarību.

Pēc Vācijas kapitulācijas aktīvi darbojās Latvijas atjaunošanas komitejā, cita starpā sekmējot latviešu leģionāru iekļaušanu bēgļu skaitā un atļaušanu tiem apmesties bēgļu nometnēs. Tomēr 1946. gada augustā britu varas iestādes, balstoties uz nepamatotu apsūdzību par sadarbību ar nacistisko Vāciju, viņu apcietināja un ieslodzīja speciālā nometnē pie Detmoldas. Pēc ilgstošas un rūpīgas izmeklēšanas N. Karlsons tika pilnībā attaisnots un atbrīvots. Viņš strādāja par angļu komandantūras apgādes daļas vadītāju Špākenbergā, no 1950. gada bija angļu valodas lektors, juriskonsults, latviešu karavīru pārstāvis Rietumu sabiedroto okupācijas iestādēs.

No 1950. gada oktobra ar ģimeni dzīvoja trimdā ASV, Sietlā, aktīvi darbojoties latviešu organizācijās (bija latviešu draudzes padomes loceklis un valdes sekretārs), apvienības *Daugavas vanagi* ASV ziemeļrietumos vadībā, korporācijas *Lettonia* Vašingtonas pavalsts kopā. Miris 1981. gada 2. jūlijā Sietlā Vašingtonas pavalstī.

Nikolajs Sietlā ASV 1958. gadā.

Krāsu deķeļa restaurācijas stāsts

Fil! Lāsma Klapare, *spīdola*, G. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja Krājuma nod. vadītāja
Foto: Ivars Veiliņš, Jelgavas valstspilsēta

G. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja krājumā glabājas vairāku studentu un studenšu korporāciju regālijas: *Dzintras* deķelis un dažādas krāsu lentes, *Fraternitas Academica* krāsu vairodziņš, *Fraternitas Metropolitana* jostas piekars un *Fraternitas Imantica* krāsu deķelis, krāsu lentes un fotogrāfijas. Šoreiz pastāstīšu par *Fraternitas Imantica* deķeļa restaurāciju.

Dāvinājums muzejam

1998. gada 26. novembrī G. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs dāvinājumā no studentu korporācijas *Fraternitas Imantica* arhivāra Normunda Jaunzema saņēma korporācijas regālijas – krāsu deķeli un divas krāsu lentes (komeršlenti un konventa lenti), kā arī četras kserokopijas (dibinātāju *coetus* fotoattēlu; pirmā, otrā un trešā prezidija un pirmā fukša fotoattēlu; vāpeņa attēlu; korporācijas īsu vēstures apskatu). Domājams, šāds dāvinājums pasniegts, jo *Fraternitas Imantica* biedri, saprotot korporācijas nozīmi Jelgavas pilsētas vēstures kontekstā, gribējuši, lai muzejā glabātos studentu pilsētā esošas studentu korporācijas regālijas. Iespējams, tā laika konventa protokolos glabājas ieraksti par korporāciju apspriesto jautājumu saistībā ar dāvinājumu muzejam.

Muzejam regālijas uzdāvinātas, nenorādot konkrēti, kurš biedrs tās nēsājis. Pēc uzrakstiem uz komerša lentes var spriest, ka biedrs piedalījies 17 komeršos dažādās vietās Vācijā (Hamburgā, Esenē, Dinklāgē, Minsterē, Bukstehūdē un Olpē) no *Fraternitas Imantica* pirmsākumiem 20. gs. 50. gadu sākumā līdz 1994. gadam. Neizprotams šķiet ļābi salasāmais Kēnigsbergas nosaukums ("Arnolds Dzelzkalns, *Königsberg'a*, 1957. g. 23. VIII"), jo šī pilsēta kopš 1945. gada bija PSRS pārvaldībā. Pieci uzraksti ir citu latviešu studentu korporāciju (*Gersicania*, *Beveronija*, *Fraternitas Lataviensis*, *Fraternitas Cursica*), kā arī vienas igauņu studentu korporācijas (*Vironia*) pārstāvju rakstīti.

Deķeļa restaurēšana

Atbilstoši muzeja priekšmetu saudzējošās saglabāšanas principiem krātuvēs tiek uzturēta stabila vide (temperatūra, relatīvais mitrums, apgaismojums, gaisa piesārņojums), novērsts mehānisko bojājumu risks (izvietojot priekšmetus piemērotos iepakojumos, atbilstošos plauktos, sastatnēs, atvilktnēs), veikta konservācija un restaurācija, stabilizējot priekšmetu stāvokli un atjaunojot bojātos priekšmetus. Objektu saglabāšana iekļauj arī zinātnisko un tehnisko izpēti.

G. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja krājumā esošais studentu korporācijas *Fraternitas Imantica* krāsu deķelis 2023. gada rudenī tika nodots muzeja tekstila izstrādājumu restauratorei Zandai Zariņai ar uzdevumu priekšmetu restaurēt turpmākai saglabāšanai un iespēju robežās labot cepures deformāciju. Darbs iekļāva procesu

Fraternitas Imantica krāsu deķelis pēc restaurācijas.

kopumu, sākot ar objekta materiālu un saglabātības izpēti un fotofiksāciju, turpinot ar deķeļa sauso tīrīšanu un formas uzlabošanu, tostarp novēršot cepures iekšpusē esošās sviedru lentes deformāciju un materiāla zudumu. Tika iztīrīta cepures naga virsma, piešūta atirusī odere un nobeigumā izgatavots priekšmeta glabāšanai paredzētais iepakojums.

Krāsu deķelis ir studentu korporācijas regālija, kas kalpo ne vien kā atpazīšanas zīme, bet arī ir *instruments* kantu vadīšanā, un komerša tradīcijā tas tiek caurdurts ar rapieri. Arī muzeja krājumā esošais krāsu deķelis godam pildījis pienākumu – tam uz augšējās virsmas ir deviņi durti caurumi, un deķeļa naga centrālajā daļā ir lūzums, ko pats nēsātājs sadiedzis divās vietās ar melnu kokvilnas diegu. Kopumā deķelis zaudējis cepures ovālo formu, ko notur tās iekšpusē iestrādātā sviedru lente. Dabiskā nolietojuma dēļ sviedru lente pie naga un pats cepures nags ievērojami bojāti, arī odere locīšanas iespaidā pie naga atirusi.

Restaurācijas laikā vislielākā uzmanība tika pievērsta tieši sviedru lentei, to mitrinot un taisnojot deformētās vietas, līmējot plīsumus un zudušu fragmentu, piešūjot atiruso oderi. Cepures naga lūzumam un augšējā virsmā izdurtie caurumi restaurācijas procesā netika mainīti. Šie it kā bojājumi un pašrocīgi veiktais remonts ir daļa no deķeļa vēstures, tie atspoguļo īpašnieka individualitāti un studentu brālības tradīcijas.

Ciemos pie mūžīgajiem studentiem Grīziņkalnā

Fil! Ilze Kāposta, *gundega*

Foto: fil! Dace Krūmiņa, *selga*, com! Aivita Moroza, *gundega*

Aizvadītajā vasarā Grīziņkalnā svinēja pirmos apkaimes svētkus, un četras šajā Rīgas daļā mītošās studentu un studenšu korporācijas aicināja kaimiņus un svētku dalībniekus paviesoties un iepazīt korporāciju dzīves nianses.

Studenšu korporācija *Gundega* mitinās Grīziņkalnā jau vairāk nekā 25 gadus, pateicoties fil! Veras Papēdis dāvinātajam namam iepretim Grīziņkalna parkam. Katrai *gundegai* mērojot sev ierasto ceļu uz C!Q!, kopīgi daudzos gadus rūpējoties par konventa mājvietu, kā arī literārajos vakaros un sportiskākajās aktivitātēs izzinot tuvāko apkārtni, esam bijušas pozitīvu pārmaiņu liecinieces šajā apkaimē.

Par to, ka Grīziņkalns attīstās un iekļaujas aktuālās tendencēs, liecina arī 2022. gada nogalē dibinātā Grīziņkalna apkaimes biedrība (GAB), kas pirmajā tās pastāvēšanas gadā pulcēja vairāk nekā 120 biedru. Lai savstarpēji iepazītos, *gundegas* GAB pārstāvjus uzaicināja viesoties savos mājās tradicionāli notiekošajos Mājas svētkos. Ciemos atnākušie GAB valdes pārstāvji Marta Kotello, Liene Vanaga-Rode un Kaspars Kursišs iezīmēja tuvākos GAB plānus un apkaimes attīstības ieceres. Starp tiem izskanēja arī nodoms augustā rīkot pirmos Grīziņkalna apkaimes svētkus un aicinājums iesaistīties gan kā apmeklētājam, gan, ja iespējams, kā dalībniecēm.

Lai arī vasaras brīvdienas bija pilnā plaukumā, mums, *gundegām*, doma par dalību apkaimes svētkos šķita īstenošanas vērta, tādēļ nolēmām uzrunāt arī pārējos Grīziņkalna apkaimē mītošos konventus – *Fraternitas Vanenica*, *Selgu* un *Zintu* –, lai kopīgiem spēkiem izveidotu svētku programmā iekļaujamu aktivitāti.

Visi uzrunātie bija atsaucīgi, un kopīgā domu apmaiņā kā virtuālā vidē, tā tiekoties klātienē tika radīts *pasākums pasākumā*. *Vanēni* piekrita vērt sava nama vārtus, lai, nedaudz pārkārtojot pagalmu, radītu mājīgu dārza svētku atmosfēru, dāmas uzņēmās parūpēties par atspirdzinājumiem. Apzinoties, ka lielākoties uz šādiem pasākumiem apmeklētāji *nāk brīnīties*, nolēmām interesentiem rādīt īsu ieskatu dažādos mūžīgo studentu dzīves aspektos un kontekstam sniegt kodolīgu informāciju par korporāciju izcelsmes vēsturi. Tuvākai iepazīšanai sagatavojām katra konventa vizītkarti ar attēliem no

Fr! Vanenica pagalmā Grīziņkalna svētkos. 2024. gada augusts.

dažādiem vēstures posmiem. Papildinot informatīvo pusi, iecerējām nelielu izstādi ar katram konventam īpašiem priekšmetiem jeb relikvijām. Un bija doma kādā piemērotā brīdī noteikti rādīt paukošanas un kantu vadīšanas paraugdemonstrējumus. Savukārt galvenais notikums – stāstījums literārā vakara formātā ar intriģējošu tēmu *Ciemos pie mūžīgajiem studentiem. Vai mīti ir realitāte?*

Saulainajā un karstajā 19. augusta pēcpusdienā viss iecerētais noritēja, kā plānots. Lokācijas vieta izrādījās starp divu apkaimju svētkiem – Grīziņkalna apkaimes svētkiem Vārnu ielā un Avotu ielas apkaimes svētkiem Lienes ielā –, tādēļ ielūkoties neikdienišķajā ieradās gan abu svētku apmeklētāji, gan *Fr! Vanenica* kaimiņi, gan nejauši garāmgājēji. Visi klātesošie burvīgi pavadīja laiku, un šis notikums izvērtās dubultnozīmīgs – četri vienā apkaimē mītošie konventi piedalījās ne vien pirmajos Grīziņkalna apkaimes svētkos, bet pirmo reizi tikās Grīziņkalna korporāciju četrotnes formātā.

Paldies par atsaucību vasaras vidū aktīvākajiem *Fr! Vanenica*, *Gundegas*, *Selgas* un *Zintas* pārstāvjiem, īpaši fil!fil! Sandrai Grigorjevai, *gundega*, Zintai Miķelsonei, *selga*, Inesei Aispurietei, *zinta*, com!com! Gatim Bergam, *Fr! Vanenica*, un Indriķim Andrim Birzniekam, *Fr! Vanenica!* **U**

Ar svētku programmu četrus dienu garumā *Gundega* svin simtgadi

Fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*

Foto: fil! Inese Keiša, *gundega*, com! Dagnija Šteina, *gundega*, Roberts Blaubeis un Mareks Blūzmanis

Latvijā otrā vecākā studenšu korporācija *Gundega* dibināta 1923. gada 29. novembrī pie Latvijas Universitātes (LU). Simt gadu laikā aptuveni tūkstošus studenšu *Gundegu* saukušas un sauc par savu mūža organizāciju, tostarp arī ārpus Latvijas trijos kontinentos. Simtgades svinības norisinājās četras dienas ar vairāk nekā piecsimt apmeklētājiem, tai skaitā viesiem. Katra diena vēstures lappuses papildinājusi ar jauniem zīmīgiem notikumiem, kas būšanu daļai no organizācijas ar bagātīgām tradīcijām mūsdienā *gundegām* padarījusi vēl īpašāku.

Savs *Universitas* speciālizlaidums un atkārtots *Gundegas* desmitgades atklāšanas mirklis

Jubilejas svētku programma sākās tieši 29. novembrī ar akadēmisku, valodai un vēsturei nozīmīgu pasākumu. Svinīgā gaisotnē tika atklāts *Universitas* otrais speciālizlaidums, kas teju simt lappusēs veltīts tikai *Gundegai*, bet tā vāks – *Gundegas* trikolora sudraba krāsā. Rakstu autori – tikai *gundegas* un abi goda filistri – mākslinieks, mākslas vēsturnieks, ilggadējais Rundāles pils direktors Dr. art. Imants Lancmanis un Vašingtonas Universitātes Skandināvijas studiju departamenta asociētais profesors Ph. D. Guntis Šmidchens, k! *Talvija*. Lepojamies ar mūsu fil! Sandru Grigorjevu, kura ir ne tikai *Universitas* galvenā redaktore, bet arī šī vēsturiskā izdevuma redaktore. (Plašāk šī žurnāla 49. lpp.)

Vakaru zīmīgu darīja kāda vēsturiska mirkļa daļēja atkārtošana. Pēc t/l seniores Aivitas Morozas iniciatīvas

***Gundegas* god!fil! Imants Lancmanis uzrunā klātesošos *Universitas* speciālizlaiduma atklāšanā.**

Foto: Dagnija Šteina

jubileja tika atklāta, izpildot *Gundegas dziesmu* ar pavadījumu, kā tas noticis pirms 90 gadiem tās pirmatskaņojumā. Ierasti tā tiek dziedāta bez pavadījuma un tikai komerša tradīcijas laikā. Atskatoties vēsturē, *Gundegas* desmitās gadadienas svinīgais pasākums tika atklāts, uz Ģertrūdes baznīcas ērgelēm spēlējot un S!P!K! korim izpildot dibinātājas Elzas Ābeles sarakstītās *Gundegas dziesmas* pirmatskaņojumu. Dziesmas mūzikas autore ir Austrā Šillere, bet kora skaņās to ietērpis Jēkabs Graubiņš. Speciālizlaiduma atklāšanas kontekstā noteikti minams, ka Elza Ābele bija valodniece un rakstniece.

Nejaušība, bet fakts – pēc jubilejas, pētot datus, secināts, ka simtgadē pie klavierēm vietā, kur agrāk stāvējušas ērģeles, pavadījumu izpildīja fil! Ieva Lazdiņa, kura dzied S!P!K! korī un dzīvo Ģertrūdes ielā, bet *Gundegas dziesmu* dziedāja zālē esošās *gundegas*, tostarp arī bijušās un esošās koristes.

Pirmo reizi *gundegas* saņem LU rektora atzinību rakstus

Svētku otrajā dienā, 30. novembrī, LU Lielajā aulā norisinājās tradicionālais svētku akts. Šim vakaram *Gundegas* vāpenis aulā tika novietots trešo reizi kopš *Gundegas* atjaunošanas – iepriekš tas noticis 1993. un 1998. gadā.

Svētku aktā klātesošos uzrunāja arī LU rektors Dr. hab. biol. Indriķis Muižnieks, *Patria* goda filistrs. 19 *gundegām* tika pasniegti atzinības raksti, par ko *gundegas* jutās neviltoti pārsteigtas, pagodinātas un lepnas reizē. Vēsture klusē, vai kāds no LU rektoriem šādi darījis iepriekš, taču vismaz pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas korporāciju vidū tas noticis pirmo reizi. Vai ieviesta jauna tradīcija?

Uzstājās arī pirmais sieviešu koris Latvijā – S!P!K! koris. Korī kopš dibināšanas 1927. gadā dziedājušas un dzied *gundegas*. Pirms priekšnesuma kora prezidente fil! Gundega Grīnberga, *Imeria*, teica apsveikuma runu un tradicionāli no zāles izsauca korī dziedošās *gundegas* pievienoties savām balss grupām. Starp trīs izpildītajām dziesmām arī Raimonda Paula un Guntara Rača *Gundega*. Dziesma, kas nav rakstīta *Gundegai*, bet tās vārdi tik precīzi, it kā tomēr būtu gan – “Gundega, Gundega, tu mana māsa”. *Gundegas* to iekļāvušas dziesmu repertuārā.

Savukārt m! Alma Sedleniece, *gundega*, spēlēja Johana Sebastiana Baha 3. sonātes vijolei C dur III daļu *Largo*. Ar akadēmisko runu *Ko mēs iegūstam, ja atsakāmies no vainošanas* uzstājās Dr. med. Ilze Apine, *Gundegas* filistre, ārste Bērnu klīniskās universitātes slimnīcā un docente Rīgas Stradiņa universitātē. Runā viņa aicināja atteikties no vainošanas kultūras, liekot aizdomāties, ka “daudz jēgpilnāk būtu, ja mēs kā sabiedrība varētu izmantot savus emocionālos un fiziskos spēkus, nevis lai atrastu vainīgo, bet padomāt, ko mums situācija ir iemācījusi un likusi atrisināt”. (Plašāk šī žurnāla 26. lpp.)

Vakars bija piepildīts ar daudziem skaistiem pārsteigumiem un emocijām. Daudziem droši vien interesē, ko dāvina simtgadē. Buršu saime spēj pārsteigt! Dažas no dāvanām: simt gramu sudraba, simt baltu rožu, *Gundegas dziesmas* vārdos ietērpta glezna u. c.

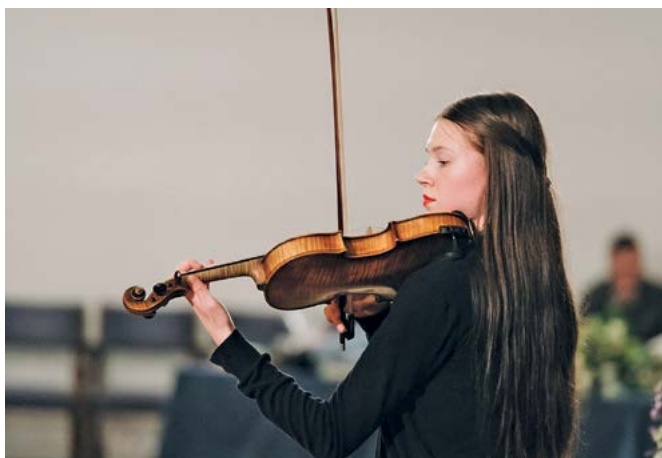
S!P!K! koris uzstājas *Gundegas* svētku aktā.

Fil! Elīna Ķersele, *gundega*, svētku aktā saņem atzinības rakstu no LU rektora Indriķa Muižnieka.
Foto: Roberts Blaubeuks

Ar akadēmisko runu svētku aktā uzstājas fil! Ilze Apine, *gundega*.
Foto: Roberts Blaubeuks

M! Alma Sedleniece, *gundega*, ar priekšnesumu uzstājas gan svētku aktā, gan ballē. Foto: Roberts Blaubeuks

Dziesmu svētkiem – 150, Gundegai – 100 Mežaparkā

Simtgades viens no gaidītākajiem un krāšņākajiem notikumiem – akadēmiskā balle – norisinājās piektdien, 1. decembrī, Mežaparka Lielās estrādes Kokaru zālē. Vieta un laiks Mežaparkā zīmīgs, zinot, cik dziesma *gundegām* tuva, bet vasarā tika svinēta dziesmu svētku 150. gadskārta. Balles laikā bija iespēja arī aplūkot pastāvīgo ekspozīciju *Dziesmusvētku telpa*, kas ir veltījums latviešu dziesmu un deju svētku tradīcijas dzimšanai, gaitai un turpinājumam. Savukārt otra bija *Gundegas* relikviju izstāde, kuras veidošana uzsākta jubilejas gadā un joprojām turpinās. Balles deju tūrēs dejotāji griezās *BigBand Jelgava* un dziedātājas Aijas Vitoliņas pavadībā. Uztājās arī *gundegu Dziedošā kopā*, bez kuras svētki nemaz nav iedomājami. Klīst nostāsti, ka *gundegas* pēc *Gaudeamus* baltajās balles kleitās manītas arī sniegotajā estrādē.

Apmeklētākais komeršs atjaunotās Gundegas vēsturē

Simtgades svētki noslēdzās ar komeršu sestdienā, 2. decembrī, restorānā *Hercogs Garden*. Komeršā piedalījās 124 *gundegas* – lielākais skaits korporācijas atjaunošanas vēsturē. Īpaši saviļņojošs bija mirklis, kad Ā!L! fil! Sibilla Korule dāvāja senas un ļoti īpašas relikvijas *gundegas* izstādes papildinājumam, iedibinot arī jaunu tradīciju – vienu no relikvijām nēsāšanai piešķirot fil!b! valdes priekšsēdētājam. Šis ir tikai pavisam neliels ieskats mūsu simtgades svētkos, kas bija piepildīti ar vairākiem spilgtiem notikumiem un katrai ar saviem atmiņā paliekošiem īpašiem mirkļiem.

Paldies ikvienam, kas šos svētkus padarīja *gundegām* tik īpašus – organizējot, sveicot un esot kopā! Paldies visiem sveicējiem par siltajiem vārdiem un apsveikumiem! Paldies arī *Gundegas* meitenēm, kas uztur možu garu, nākamajā konventā pēc jubilejas aizbēgot.

Vivat, crescat, floreat Gundega in aeternum!

Svētku torte ar īpašu tapšanas stāstu.

Foto: Roberts Blaubeuks

Fil! fil! Ieva un Andris Lazdiņi vasarā abi dziedāja *Dziesmu svētkos*. Foto: Mareks Blūzmanis

Ā!L! fil! Sibilla Korulis, *gundega*, stāsta par vēsturisko filistru nozīmi.

Foto: Inese Keiša

Svētku prezidijs (no kreisās): com! com! Laura Pobusa, Aivita Moroza, Laura Rotberga. Foto: Dagnija Šteina

Izdots *Universitas* otrais speciālizlaidums

Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*
Foto: com! Dagnija Šteina, *gundega*

2023. gada 29. novembrī Lettonia C!Q! notika žurnāla *Universitas* (U!) otrā speciālizlaiduma atvēršana. Gandrīz simt lapušu biezais izdevums veltīts Gundegas simtgadei. Žurnāla vāks pirmo reizi spoži iekrāsojies sudrabā.

Atgriežoties vēsturē – U! 20. gadsimta 20. gadu beigās izveidoja speciālu komisiju četru cilvēku sastāvā. Viena no komisijas locekļēm un vienīgā sieviete bija *gundega*, fil! Valērija Sieceniece, kura pārstāvēja S!P!K!. Viņu var uzskatīt par vienu no U! dibinātājām. Vēlāk ievēlēja U! redakciju, kurā V. Sieceniece vairs nedarbojās, bet citas *gundegas* gan. Nez vai viņa varēja iedomāties, ka pēc 94 gadiem iznāks U!, veltīts tikai *Gundegai*?

2021. gadā tika izdots pirmais U! speciālizlaidums, veltīts 1947. gadā Vācijā dibinātajiem konventiem. Otrais speciālizlaidums – *Gundega 100*, un tā rakstu autore ir tikai *gundegas* un abi *Gundegas* goda filistri – mākslinieks, mākslas vēsturnieks, ilggadējais Rundāles pils direktors **Dr. art. Imants Lancmanis** un Vašingtonas Universitātes Skandināvijas studiju departamenta asociētais profesors **Ph. D. Guntis Šmidchens**, *Talavija* filistrs. Klātesošs speciālizlaiduma atvēršanā bija I. Lancmanis.

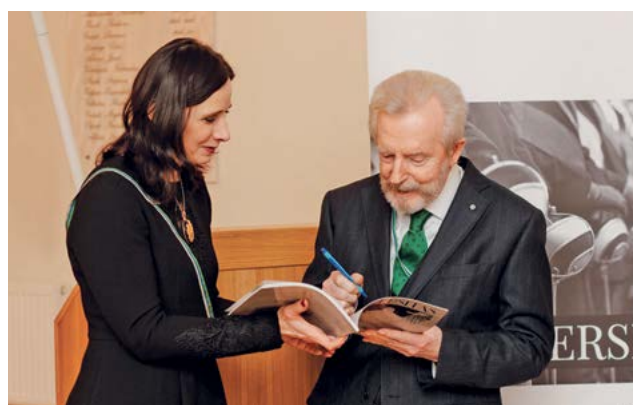
U! redaktore fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*, atvēršanas svētkos stāstīja par speciālizlaiduma tapšanu, tā nozīmi vēstures glabāšanā un pateicās katrai no 22 autorēm par veltīto laiku publikāciju sagatavošanā.

Saturiski speciālizlaiduma rubrikas palikušas nemainīgas, tostarp intervijs, kurai izvēlēta Ā!L! fil! Inese Auziņa-Smith, *gundega*. Viņa par darbu Latvijas labā 2001. gadā apbalvota ar Triju Zvaigžņu ordeni, bet 2014. gadā saņēmusi Latvijas Ārlietu ministrijas apbalvojumu par trimdas latviešu garīgās kultūras vērtību lietpratīgu saglabāšanu un popularizēšanu. Lai gan kā trimdas latviete uzņemta Ā!L! un dzīvo Anglijā, *Gundegai* Latvijā klātesoša bijusi kopš tās atjaunošanas. Latviete ar plašu sirdi, lielu enerģiju, un ar savu dzīvesstāstu viņa noteikti iedvesmos daudzus. Intervijas autore ir fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*.

Šis speciālizlaidums ir īpašs, jo pirmo reizi veltīts atsevišķam konventam un tā sagatavošanas un izdošanas izdevumi pilnībā segti no *Gundegas* konventa un *Gundegas* F!B! līdzekļiem.

Speciālizlaiduma *Gundega 100* atvēršanas vakars – Gundegas jubilejas atklāšanas svētki; U! redaktore (otrā no labās) un dažas speciālizlaiduma rakstu autores.

Ar klātbūtni *Gundegas* jubilejas atklāšanas pasākumā pagodināja godfil! I. Lancmanis, kurš laipni atstāja autogrāfus zem sava raksta žurnālā *Gundega 100*.

Numura tirāža ir 350 eksemplāri. Regulārajiem abonentiem izdevums nebija pieejams, bet, ja vēlies iegādāties šo numuru, lūdzu, sazinies ar redakciju, rakstot: universitas@pk.lv. **U!**

Urbānās lauksaimniecības potenciāls un tās perspektīvas Latvijā

Jaunā doktore Madara Dobeļe, *gundega*

Foto no autores personīgā arhīva

FIL! MADARA DOBELE, ZINĀTNES DOKTORA GRĀDS SOCIĀLAJĀS ZINĀTNĒS

Biogrāfija

Fil! Madara Dobeļe, *gundega*, dzimusi 1988. gada 13. aprīlī Jelgavā. 2006. gadā uzsākusi studijas Latvijas Kultūras akadēmijā (LKA), 2010. gadā iegūstot humanitāro zinātņu bakalaura grādu mākslās. Studijas turpinājusi LKA un Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) magistrantūrās, 2012. gadā LKA iegūstot humanitāro zinātņu maģistra grādu mākslās un 2013. gadā LLU – profesionālo maģistra grādu uzņēmējdarbībā un vadīšanā. 2018. gadā sākusi studijas LLU doktorantūrā, Agrārās ekonomikas studiju virzienā. 2023. gada 3. novembrī ieguvusi zinātnes doktora grādu sociālajās zinātnēs jau Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātē (LBTU). Pētījuma rezultāti aprobēti deviņos zinātniskos rakstos, prezentēti 17 starptautiskās zinātniskās konferencēs. Kopš 2015. gada ir LBTU Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes lektore. *Gundegā* uzņēmta 2010. gada rudenī, korporācijā pildīti lit!mag!, komāna komisijas locekles, biogrāfes, vēsturnieces un audz!subst! amati.

Promocijas darba apraksts

21. gadsimtu raksturo globalizācijas un dažādu sistēmu gan radītās iespējas, gan izaicinājumi (urbanizācija, resursu nodrošinājuma un patēriņa teritoriālais disbalanss, negatīvas klimata pārmaiņas, sociālā kohēzijas krīze u. c.). Lauksaimniecība ne vien nodrošina primāros resursus, bet arī veido izpratni par pārtikas sistēmām un vērtībām, dabas un cilvēka mijiedarbības principiem un akumulē inovāciju aktualitāti un kapacitāti. Iespēju un potenciāla novērtēšana esošo risku kontekstā ir galvenais vadmotīvs promocijas darbā *Urbānās lauksaimniecības koncepts, potenciāls un attīstības perspektīvas Latvijā*. Tika veikta urbānās lauksaimniecības koncepta analīze, izstrādājot

gan lauksaimniecības prakses pilsētvidē vēsturiskās attīstības aspektus, gan koncepta lietojumu starptautisko organizāciju un pētnieku publikācijās.

21. gadsimtā lauksaimniecība pilsētvidē ir viena no pieejām urbānās reģenerācijas, pilsētu ilgtspējas un sociālās kohēzijas veicināšanai. Tādēļ promocijas darbā izvirzīts mērķis – izpētīt urbānās lauksaimniecības veidus un starptautisko pētniecisko pieredzi, noteikt attīstību ietekmējošos aspektus un prakses potenciālu Latvijā. Izmantota plaša literatūras analīze, makro datu ietekmes apkopojums cēloņcilpu diagrammās, gadījumu un koncentrācijas analīze, iedzīvotāju aptauja, ekspertu intervijas, hierarhiju analīze, PEST, SVID, spēka lauka u. c. metodes.

Pētījumā izvirzītā hipotēze, ka urbānajai lauksaimniecībai Latvijā ir attīstības perspektīvas, virzītas uz sociāli aktīvas un iesaistītas sabiedrības, mājsaimniecību dzīvotspējas un pilsētu vides noturības un ilgtspējas problēmu risinājumiem, apstiprinās daļēji, jo mājsaimniecību dzīvotspējas izaicinājumu aspekts pētījumā apstiprinās salīdzinoši mazāk nekā sabiedrības un pilsētvides attīstības aspekti. Pētījuma rezultātā urbānā lauksaimniecība Latvijā pierādās kā pilsētas vides dažādošanas, funkcionalitātes vairošanas un uzlabošanas prakse un kā sociālo funkciju saglabāšanas un inovāciju ģenerācijas pieeja, kurā ne tikai tiek uzturētas tradīcijas un veicināta pārtikas sistēmu un vides izpratne un izglītība, bet arī veidotas sociālās saites un radītas jaunas pieejas telpas un prakses adaptācijai.

Pētījuma zinātniskais nozīmīgums un novitātes: 1) veikta urbānās lauksaimniecības vēsturiskās attīstības analīze un periodu identifikācija, pierādot un pamatojot lauksaimniecības nozīmīgumu pilsētvidē kā vēsturiski veidotu fenomenu; 2) izstrādāta urbānās lauksaimniecības definīcija, kas aptver visus prakses veidus, mērķus un ir norobežota teritorijas aspektā, tādējādi zinātniskajā pētniecībā ir izmantojama neatkarīgi no analīzes fokusa specifiskajiem faktoriem; 3) analizēta urbānās lauksaimniecības vieta attīstības stratēģijās un sistematizēts urbānās lauksaimniecības institucionālais ietvars Latvijā; 4) veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja, noteiktas gan urbānās lauksaimniecības tendences un raksturojošie aspekti, gan iedzīvotāju attieksme pret urbānās lauksaimniecības praksi un produkciju, rezultātā identificējot prakses priekšrocības, attīstībai aktuālos virzienus; 5) veikta apkopojošā urbānās lauksaimniecības Latvijā aspektu analīze, ietverot faktorus, funkcijas un motivāciju, analizēta to sociālekonomiskā specifika, noteiktas urbānās lauksaimniecības attīstības perspektīvas. **U**

Retzemju jonu luminiscence – neatklātās īpašības

Jaunā doktore taut!
Meldra Ķemere, selga

Foto no autorei personīgā arhīvā

MELDRA ĶEMERE, ZINĀTNES DOKTORĀ GRĀDS DABASZINĀTNĒS

Biogrāfija

Taut! Meldra Ķemere, *selga*, dzimusi 1990. gada 28. augustā, bērnību pavadījusi Liepājā. 2009. gadā uzsākusi fizikas studijas Liepājas Universitātē, 2012. gadā ieguvusi dabaszinātņu bakalaura grādu fizikā. 2013. gadā turpinājusi maģistra studijas Latvijas Universitātē (LU), 2015. gadā ieguvusi dabaszinātņu maģistra grādu fizikā. 2015. gadā iestājusies *Selgā*; pildījusi sekretāres amata pienākumus. Maģistra darbs izstrādāts LU Cietvielu fizikas institūtā, kur strādā kopš 2014. gada. Pētījumus turpinājusi arī doktorantūrā. Promocijas darbs *Retzemju jonu luminiscence un enerģijas pārnese diaktivētos oksifluorīdu stiklos un stikla keramikā* (vadītājs Dr. habil. phys. Uldis Rogulis) fizikas un astronomijas zinātņu nozarē, cietvielu fizikas apakšnozarē aizstāvēts 2023. gada 8. septembrī, iegūstot zinātnes doktora grādu (*Ph. D.*) dabaszinātnēs. Turpina zinātnisko darbu kā pētniece LU Cietvielu fizikas institūta Spektroskopijas laboratorijā, piedaloties vietējos un starptautiskos zinātniskos projektos saistībā ar optiskiem un luminiscējošiem materiāliem.

Promocijas darba kopsavilkums

Retzemju jonu luminiscence (gaismas izstarošana, iepriekš pievadot tiem enerģiju, piemēram, gaismu, ultravioleto starojumu, rentgenstarojumu, elektrību u. c.) pasaulē ir pētīta jau vairākus gadu desmitus, tiek plaši lietota apgaismes ierīcēs, displejos, sensoros, cietvielu lāzeros u. c. Oksifluorīdu stikla keramika savukārt tiek uzskatīta par labu materiālu optiskai izmantošanai, jo tā apvieno labās oksīdu stiklu un fluorīdu nanokristālītu īpašības – oksīdu matricas ķīmisko, termisko stabilitāti un fluorīdiem piemītošo zemo fononu enerģiju.

Retzemju jonu luminiscence un enerģijas pārnese starp šiem joniem stiklos plaši pētīta, bet salīdzinoši maz ir pētījumu par enerģijas pārnesei oksifluorīdu stikla keramikā, kur retzemju jonu savstarpējo mijiedarbību ietekmē daudzi faktori: to koncentrācija, savstarpējais attālums, apkārtnē (amorfa stikla matrica vai nanokristalīti), fononu enerģija, parauga kristalizēšanās īpašības, nanokristālītu izmēri u. c.

Apsverot ar retzemju joniem diaktivētos oksifluorīdu stikla keramikas attīstīšanu izmantošanai optiskajās ierīcēs, jāizprot tās luminiscences īpašības.

Darba mērķis – izpētīt retzemju jonu luminiscences īpašības un apkārtnei oksifluorīdu stiklā un stikla keramikā, kas satur CaF_2 un SrF_2 nanokristālītus, un analizēt apkārtnes ietekmi uz enerģijas pārnesei efektivitāti starp retzemju joniem.

Darbā pētītas ar retzemju jonu pāriem $\text{Dy}^{3+}/\text{Eu}^{3+}$ (disprozijs, eiropijs) un $\text{Tb}^{3+}/\text{Eu}^{3+}$ (terbijs, eiropijs) aktivētu oksifluorīdu stiklu un stikla keramikas luminiscences īpašības. Darbs papildina zināšanas par retzemju jonu mijiedarbību oksifluorīdu stikla keramikā. Pirmoreiz pētīta enerģijas pārnese jonu pāros $\text{Dy}^{3+}/\text{Eu}^{3+}$ un $\text{Tb}^{3+}/\text{Eu}^{3+}$ oksifluorīdu alumosilikātu stikla keramikā, kas satur tieši CaF_2 vai SrF_2 nanokristālītus. Retzemju jonu apkārtnē pētīta, arī izmantojot laikā izšķirto un vietas jutīgo spektroskopiju.

Darba teorētiskajā daļā dots teorijas un literatūras apskats par fotoluminiscences mehānismiem, oksifluorīdu stikliem un stikla keramiku, retzemju jonu luminiscenci, CaF_2 un SrF_2 kristālisko struktūru, Dy^{3+} , Eu^{3+} , Tb^{3+} jonu luminiscences pētījumiem oksifluorīdu stikla keramikā. Pētījumu metodika: stikla paraugi izgatavoti ar kausējuma dzesēšanas metodi gaisa atmosfērā, un, tos vēlreiz karsējot 650–750 °C temperatūrā, iegūta stikla keramika. Paraugi pētīti, izmantojot diferenciālās termiskās analīzes, rentgenstaru difrakcijas, optiskās spektroskopijas, elektronu paramagnētiskās rezonanses metodes.

Secinājums: ar retzemju joniem aktivētos stiklos un stikla keramikā novērota enerģijas pārnese no Dy^{3+} un Tb^{3+} joniem uz Eu^{3+} joniem. CaF_2 un SrF_2 nanokristālītus saturošās paraugu sērijās ar Dy^{3+} un Eu^{3+} joniem lielāko ieguldījumu luminiscences signālā rada retzemju joni stiklveida apkārtņē, un enerģijas pārnesei efektivitāte stiklā un stikla keramikā ir līdzīga. Secināts, ka notiek Dy^{3+} jonu luminiscences intensitātes samazināšanās šķērsrelaksācijas procesu dēļ, kas kļūst izteiktāki stikla keramikā. SrF_2 nanokristālītus saturošā paraugu sērijā ar Tb^{3+} un Eu^{3+} joniem novērota efektīva retzemju jonu ieiešana SrF_2 nanokristālītos, kas izraisa luminiscences spektru un krāsas izmaiņas un enerģijas pārnesei kāpumu. Visās paraugu sērijās novērota arī neliela Eu^{2+} jonu klātbūtne. Retzemju jonu ieiešana fluorīdu kristālītos un ar to saistītās spektru izmaiņas iespējams izmantot luminiscences vizuālās krāsas pielāgošanai – lietošanai baltās gaismas diodēs un citās optiskās ierīcēs.

Sejas šķeltnu audu izpēte – ieguvums nākotnei

**Jaunais doktors
com! Mārtiņš Vaivads,
*frater livonicus***

Foto: fil! Ēriks Roze,
frater livonicus

MĀRTIŅŠ VAIVADS, ZINĀTNES DOKTORA GRĀDS MEDICĪNAS BĀZES ZINĀTNĒS

Biogrāfija

Com! Mārtiņš Vaivads, *frater livonicus*, dzimis 1993. gada 20. decembrī Cēsīs, uzaudzis Kuivižos. 2013. gadā sācis studijas Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas fakultātē un 2019. gadā ieguvis ārsta grādu. 2020. gadā iestājies RSU doktorantūrā, Veselības aprūpes programmā (apakšprogrammā *Medicīna*). 2023. gada 14. decembrī aizstāvējis promocijas darbu medicīnas bāzes zinātnēs ar nosaukumu *Gēni un gēnu proteīni dažādu sejas šķeltnu skartos audos*, iegūstot zinātnes doktora grādu (*Ph. D.*). Promocijas darbs tika īstenots darba vadītāju profesores *Dr. hab. med.* Māras Pilmanes un profesores *Dr. med.* Ilzes Akotas uzraudzībā. Kopš 2016. gada strādā RSU Anatomijas un antropoloģijas institūta Morfoloģijas katedrā par pasniedzēju, pašlaik ieņem lektora p. i. amatu katedrā, apmācot RSU latviešu un ārvalstu studējošos histoloģijā un embrioloģijā; strādā arī par RSU Medicīnas fakultātes ārvalstu studējošo prodekāna vietnieku. Kopš 2023. gada ievēlēts RSU Medicīnas fakultātes domē.

Fraternitas Livonica biedrs (2014 II), krāsas uzliktas 2015. gada otrajā semestrī. Konventā ieņēmis sen!, vicesen!, sekr!, old!, lit!mag! un daudzus citus amatus.

Promocijas darba apraksts

Promocijas darbā *Gēni un gēnu proteīni dažādu sejas šķeltnu skartos audos* apskatīti sejas šķeltnu attīstības iespējamie patoģenētiskie mehānismi, izvērtējot sejas šķeltnu audus ar imūnhistoķīmijas metodi. Sejas šķeltnes ir iedzimtas attīstības anomālijas, kas skar sejas apvidu. Cilvēka embrionālās attīstības laikā no sestās līdz 12. attīstības nedēļai sejas rajons veidojas, saplūstot sejas krokām, kas izveido žokļus, lūpas, auslējas, degunu un citas struktūras. Ja sejas krokas pilnībā nesaplūst, rodas spraugas, kas tiek sauktas par sejas šķeltnēm. Sejas šķeltnes ir ļoti daudzveidīgas. Tās

var skart ļoti nelielu sejas apvidu un neradīt pārāk izteiktu defektu, piemēram, submukozas lūpas šķeltnes gadījumā, vai arī radīt ļoti plašu defektu, kas abpusēji skar augšlūpu, augšžokli un auslējas visā garumā, piemēram, caurejošas divpusējas lūpas alveolārā un auslēju šķeltnes gadījumā. Sejas šķeltnes var būt vienpusējas vai divpusējas, un tās visbiežāk skar augšlūpas, augšžokļa un auslēju apvidu.

Sejas šķeltnes ir vienas no biežākajām iedzimtajām patoloģijām, un tās skar vienu no 700 jaundzimušajiem populācijā, rada izteiktu funkcionālu un estētisku defektu. Tās bērniem apgrūtina rīšanu un elpošanu, traucē normālu augšanu un runas spēju attīstību. Bērniem ar sejas šķeltnēm ir nepieciešamas vairākas atkārtotas operācijas līdz pilngadībai un pat vēlāk. Tās rada izteiktu socioekonomisko un psihoemocionālo slogu ģimenēm, kurām ir bērni ar šo patoloģiju. Sejas šķeltnu attīstības mehānismi joprojām nav skaidri.

Promocijas darba mērķis bija noteikt šķeltnu kandidātģēnu kodēto proteīnu sadalījumu un relatīvo daudzumu dažādu sejas šķeltnu skartajos audos, izmantojot imūnhistoķīmijas metodi. Šis zināšanas varētu potenciāli vairot priekšstatu par sejas šķeltnu rašanos un nākotnē palīdzēt uzlabot to ārstēšanu un izstrādāt profilakses metodes. Pētījumā skatīti vienpusējas lūpas šķeltnes, divpusējas lūpas šķeltnes un auslēju šķeltnes audi, lai sniegtu plašāku priekšstatu par iespējamām atšķirībām starp dažādu sejas šķeltnu audu veidiem.

Promocijas darbā izvērtēti vairāki šķeltnu kandidātģēnu kodētie proteīni. Šķeltnes skartie audi pēc apstrādes un sagatavošanas novērtēti gaismas mikroskopā, kur imūnreaktīvās struktūras izvērtētas ar puskvantitatīvo skaitīšanas metodi. Iegūtie rezultāti salīdzināti ar veselīgu mutes dobuma kontroles grupas audiem, lai novērtētu izmaiņas, kas raksturīgas tieši šķeltnes skartajiem audiem.

Promocijas darba rezultāti liecina, ka veselīgu mutes dobuma audos visvairāk bija atrodamas WNT9B, WNT3A, SOX3 saturošas šūnas, vidēji daudz bija SHH, PAX7, HOXB3, FOXE1 saturošu šūnu, mazākā daudzumā – PAX9, DLX4, RYK saturošu šūnu, bet nemaz – BARX1 un MSX2. Tieši šķeltnes skartajos audos bija raksturīgs BARX1 un MSX2 kāpums, bet relatīvs samazinājums raksturīgs SOX3, WNT3A un WNT9B. Vienpusēju šķeltni vairāk raksturo BARX1, FOXE1, HOXB3 un PAX7 izteiktāka atradne, kas varētu norādīt uz šūnu atjaunošanās potenciāla palielināšanos. Divpusēju šķeltni, ko uzskata par klīniski smagāku šķeltnes tipu, raksturo DLX4 un PAX9 palielinājums un SHH samazinājums, kas liecina par šo kandidātģēnu proteīnu funkcionālo nozīmi tieši divpusējas šķeltnes skartajos audos. Pētījumā noteikts, ka visus izvērtētos šķeltnu veidus (vienpusēju, divpusēju un auslēju šķeltni) raksturo MSX2 un RYK palielinājums, bet SOX3, WNT3A un WNT9B samazinājums audos. ^[1]

Pasniegta fil! P. Sņķera piemiņas medaļa

Fil! Ilvars Ceriņš, *frater metropolitanus*
Foto no *Fraternitas Metropolitana* arhīva

Lai godinātu studentu korporācijas *Fraternitas Petropolitana* vienu no 12 dibinātājiem un *Fraternitas Metropolitana* atjaunotājiem, ģenerāli, kara medicīnas ārstu, profesoru, mecenātu, Triju Zvaigžņu ordeņa II šķiras kavalieri, *Fraternitas Metropolitana* filistru Pēteri Sņķeri par izcilajiem nopelniem Latvijas valsts, zinātnes, armijas, Latvijas studentu korporāciju labā, *Fraternitas Metropolitana* konvents 1996. gadā nodibināja Pētera Sņķera piemiņas medaļu. Tās autors ir mākslinieks Jānis Strupulis. Šo apbalvojumu var piešķirt jebkurai personai par ieguldījumu Latvijas studentu korporāciju, Latvijas valsts, izglītības, zinātnes un armijas labā.

Fraternitas Metropolitana, pieminot fil! P. Sņķeri (1875–1944) un turpinot iesākto tradīciju, par godu *Fraternitas Petropolitana* 127. dibināšanas gadadienai piemiņas medaļu 2023. gada 15. decembrī pasniedza *Fraternitas Metropolitana* fil! Mārim Šteinbergam. Viņš apbalvojumu saņēma par izcilu ieguldījumu korporācijas attīstībā un izaugsmē, mecenātismā, eksterno literāro vakaru organizēšanā, prezidiju foto izgatavošanā un citu *metropolitāņu* vēsturisko fotogrāfiju atjaunošanā, konventa telpu remontdarbu organizēšanā un uzlabošanā, kā arī par *metropolitāņu* publiskā tēla veidošanu sociālajā vidē.

Fil! M. Šteinbergs svētku aktā izteica lielu pateicību par šādu pagodinājumu no konventa, novēlot sekot mūsu devīzei: *Vienotiem spēkiem par godu, draugu, tēvzemi!*

Vivat, crescat, floreat Fraternitas Metropolitana in aeternum! **U!**

IZĪRĒ MĀJU ATPŪTAI PIE JŪRAS

Kolkas pagastā, Saunagā

CENA

100 EUR diena

400 EUR

pirmdiena - piektdiena

1 līdz 5 viesi

KONTAKTI E-pasts: saunaga.varnas@gmail.com, tālrunis: 29264090

Fil! Mārtiņš Eglītis, ventonus, 1990 I

2023. gada rudens semestrī mūžībā aizgājušie biedri

STUDENTU KORPORĀCIJĀS

Lettonia

Fil! Jānis Vīksne, 1962 II, mūžībā devies 26.06.2023.

Springfildā ASV

Com! Armands Ošiņš, 2016 I, mūžībā devies 01.07.2023.

Carnikavā Latvijā, apglabāts Druvienas kapos

Fil! Kristaps Juris Keggi, 1953 I, mūžībā devies 04.07.2023.

Konektikutā ASV

Fil! Viesturs Pētersons, 1963 II, mūžībā devies 05.08.2023.

Losandželosā ASV

Selonija

Fil! Klāvs Bērziņš mūžībā devies 22.08.2023., kremēts

27.08.2023. Rīgas krematorijā

Fil! Juris Kaugerts, 1958./59. g. c!, Ņujorkas kopa, mūžībā

devies 17.08.2023. Vermontā ASV

Talavija

Fil! Elmārs Blūms mūžībā devies 28.10.2023. Rīgā

Fil! Andris Hircenbergs mūžībā devies 16.10.2023.

Ziemeļkalifornijā ASV

Fil! Kārlis Millers mūžībā devies 06.10.2023. *Mission Viejo*

Kalifornijā ASV

Fil! Klāvs Manfrēds Zichmanis mūžībā devies 06.09.2023.

Oakville Kanādā

Tervetia

Fil! Imants Ikstrums, 1958 II, mūžībā devies 31.10.2023.

Sietlā Vašingtonā ASV, apglabāts *Evergreen Washelli* kapos

Beveronija

Fil! Eižens Slava, 1990 II, mūžībā devies 17.12.2023., kremēts

Rīgā

Fil! Arvīds Eduards Lielkājs, 1955 II, Vašingtonas/Filadelfijas

kopa, mūžībā devies 26.09.2023., apbedīts Rīgā

Fil! Jānis Mežaks, 1966 II, uzņemts Toronto, mūžībā devies

08.05.2023. Latvijā, apglabāts Ļaudonas kapos

Fraternitas Metropolitana

Fil! Arnis Silarājs, 1960 II, mūžībā devies 26.09.2023.

Sanfrancisko Kalifornijā, kremēts 19.10.2023. Sanbruno

Kalifornijā

Fraternitas Lataviensis

Fil! Dmitrijs Pešudovs, 1962 I, Austrālijas kopa, mūžībā

devies 22.12.2023., apglabāts Melburnā Austrālijā

Patria

Fil! Gundars Lācis, 1991 I, mūžībā devies 10.11.2023. Rīgā,

kremēts 17.11.2023. Rīgā

Gersicania

Fil! Andrejs Pelše mūžībā devies 18.08.2023. ASV,

kremēts, apglabāts 23.09.2023. Brāļu kapos Katskiļos, Elka

parkā (Ņujorkas štatā ASV)

Fraternitas Cursica

Fil! Andris Jurāns mūžībā devies 25.11.2023.,

apglabāts Ziepniekkalna kapos Rīgā

Fraternitas Vanenica

Fil! Zigurds Mikainis, 1992 II, mūžībā devies

25.10.2023. Rīgā, kremēts 31.10.2023. Rīgas krematorijā

Fil! Elmārs Zelgalvis, 1992 II, mūžībā devies

02.11.2023. Rīgā

STUDENŠU KORPORĀCIJĀS

Daugaviete

Fil! Inta Grote, 37. c!, mūžībā devusies 23.07.2023.

Latvijā

Gundega

Fil! Inese Kļaviņš, 40. c!, mūžībā devusies 10.06.2023.

ASV Albānijā

Fil! Anda Ģermanis-Finan, 48. c!, mūžībā devusies

19.10.2023.

Dzintra

Fil! Ērika Clawson, dz. Lutcis, 71. c!, mūžībā devusies

26.08.2023. Sietlā Vašingtonas štatā ASV

Fil! Maruta Maija Delle, dzimusi Kubulnieks, 46. c!,

Ņujorkas kopa, mūžībā devusies 01.09.2023.

Fil! Ligita Liela, 46. c!, Detroitas kopa, mūžībā

devusies 02.10.2023.

Imeria

Fil! Daina Bīriņa, 40. c!, mūžībā devusies 30.10.2023.

Fil! Ingrīda Sautiņa (dz. Kārklīna), 42. c!, Vašingtonas

kopa, mūžībā devusies 06.10.2023. Vjennā Virdžīnijas

štatā ASV

Selga

Fil! Velta S. Lielkoks (dzimusi Bumbiers), 29. c!,

mūžībā devusies 07.12.2023. Bruklinā Aiovā ASV

Gaujmaliete

Fil! Ruta Grāvele-Grande, 31. c!, mūžībā devusies

18.11.2023. Ņūdžersijā ASV

Varavīksne

Zifil! Ausma Zeidlicka (Straumiņa), 1956 I, mūžībā

devusies 09.07.2023. ASV

Spīdola

Fil! Vija Bembere (dzimusi Lauge), 5. c!, mūžībā

devusies 16.06.2023. Toronto Kanādā

Staburadze

Fil! Māra Kakse, 23. c!, mūžībā devusies 10.07.2023.

Rīgā

Apgrieztā loģika

Com! Roberts Rasums, *lettonus*
Foto: com! Artūrs Selga, *lettonus*

Stāstījums no Latvijas Radio 3 raidījuma *Vai zini?*, 2023.

Kopš 2023. gada maija *Lettonia* konventa nama viesus pārsteidz neierasts skats. Konventa zālē atrodas divas klavieres: vienas zāles malā, otras – pie griestiem. Kāpēc tā?

lemais skaidrots uz plāksnītes klavieru malā: “Klavieres pie griestiem pieskrūvētas saskaņā ar 2022. gada 22. augusta Spec! konventa lēmumu. Spec! konventā piedalījās 7 fill!fil!, com!com!.”

Mūsdienās politiskās līdzdalības līmenis Latvijā ir visai zems – pēdējās Saeimas vēlēšanās balsoja tikai nedaudz vairāk nekā 59 % balsstiesīgo. Līdzīgas problēmas vērojamas arī korporāciju konventos, kas sniedz iespēju dažiem dalībniekiem spriest visas korporācijas vārdā, ievērojot komānu.

2022. gada 22. augustā norisinājās semestra atklāšanas pirmais konvents, taču līdzdalība vasarīgi siltajā dienā bija tik zema, ka tā laika oldermanis joka pēc proponēja balsojumu par klavieru pieskrūvēšanu pie griestiem, ko konvents ar balsu vairākumu arī pieņēma.

Konventa lēmumu nepildīšana ir sodāma, tāpēc, noslēdzot divus oldermana amata semestrus, 2023. gada maijā šis uzdevums tika izpildīts. Jaunie komiltoni, filistri un fukšu kase saziņoja naudu klavieru iegādei un profesionālu būvnieku noalgošanai, kas klavieres droši piestiprināja pie griestiem. Tam sekoja sarežģīts tehnisks risinājums, lai klavieres būtu iespējams spēlēt kaut vai tikai ar vienu pirkstu, – *pārsteidzošā* kārtā klavieres, kas apgrieztas otrādi, skan visai negribīgi. Smagais darbs vainagojās panākumiem, un pirmo reizi publiskai apskatei griestu klavieres bija redzamas 2023. gada *Lettonia* rīkotajā salonvakarā.

Meklējam klavieres jaunai un skanīgai dzīvei

Klavieres *Rīga*, kas atrodas *Lettonia* konventa zālē uz grīdas, ir savu laiku nokalpojušas. Skanēt tās skan, taču ārējais veidols ir skumīgs. Ja nu kādam zināmas funkcionējošas 20. gadsimta pirmās puses klavieres (lai kaut daļēji atbilstu pie griestiem pieskrūvētajām), *Lettonia* tās labprāt pārņemtu jaunai un skanīgai dzīvei. **U!**

Žurnāla veidošanā piedalījušies:

redaktore:

fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

redaktore vietniece:

fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

redkolēģija:

fil! Dmitrijs Trofimovs, *frater arctus*

fil! Eduards Grigorjevs, *frater imanticus*

fil! Inese Tauriņa, *dzintra*

fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*

fil! Ance Āboliņa, *spīdola*

com! Artūrs Špaks, *lettonus*

com! Roberts Rasums, *lettonus*

izplatīšana/abonēšana:

com! Rūdolfs Ziņģis, *gersicanus*

korektore: Indra Endzele

maketētāja: Rita Kalniņa

Paldies ikvienam konventam un raksta autoram par atsaucību uz bezatlīdzības darbu 283./120. numura tapšanā. Žurnālu sagatavojušas *Universitas* redaktore un redkolēģija. Izdevusi FIB!S! ar L!K!A! finansiālu atbalstu.

Tirāža 1200 eksemplāri Iznāk divreiz gadā

Par iespēju saņemt žurnālu interesēties savā korporācijā vai rakstīt:
e-pasts: universitas@pk.lv

adrese: Rūpniecības iela 4A, Rīga, Latvija, LV-1010

tīmekļvietne: www.universitas.lv

Facebook: [zurnalsUniversitas](https://www.facebook.com/zurnalsUniversitas)

Redakcija patur tiesības iesūtītos materiālus rediģēt, saīsināt, atlikt vai neiespiest.